

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Mehmet Şirin ÇETİN

SEÇMEN DAVRANIŞI VE YEREL SEÇİMLER: YEREL
SEÇİMLERDE MUŞ MERKEZ İLÇEDEKİ SEÇMENLERİN OY
KULLANMA DAVRANIŞININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2016

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Mehmet Şirin ÇETİN

SEÇMEN DAVRANIŞI VE YEREL SEÇİMLER: YEREL
SEÇİMLERDE MUŞ MERKEZ İLÇEDEKİ SEÇMENLERİN OY
KULLANMA DAVRANIŞININ İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Bayram COŞKUN

MUŞ-2016

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Muş Alparslan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Seçmen Davranışı Ve Yerel Seçimler: Yerel Seçimlerde Muş Merkez İlçedeki Seçmenlerin Oy Kullanma davranışının İncelenmesi” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirtilen koşullarda saklanmasında izin verdiğimi onaylarım.

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun sadece Muş Alparslan Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun Tamamı her yerden erişime açılabilir.

06.01.2016

Mehmet Şirin ÇEİTİN

TEZ KABUL TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Bayram COŞKUN danışmanlığında, Mehmet Şirin ÇETİN tarafından hazırlanan bu çalışma 06/01/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Turgay UZUN

İmza :

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Bayram COŞKUN

İmza :

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Abdullah KIRAN

İmza :

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET.....	IV
ABSTRACT	VI
TABLolar DİZİNİ	IX
ÖNSÖZ.....	XI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇMEN DAVRANIŞIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR VE SEÇMEN DAVRANIŞININ FARKLI BOYUTLARDAN İNCELENMESİ

1.1. SEÇMEN DAVRANIŞIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	4
1.1.1. Siyaset	4
1.1.2. Demokrasi	8
1.1.3. Seçmen	12
1.2. SEÇMEN DAVRANIŞININ KAVRAMSAL İNCELENMESİ.....	13
1.2.1. Seçmen Davranışı.....	13
1.2.2. Güncel Bir Örnek: 2015 Yunanistan Genel Seçimleri Ve Yunan Seçmeninin Değişen Oy Tercihini.....	26
1.3. SEÇMEN DAVRANIŞIYLA İLGİLİ TEORİK YAKLAŞIMLAR.....	28
1.3.1. Sosyolojik Yaklaşım	29
1.3.2. Sosyo-Psikolojik Yaklaşım ya da Partiye Özdeşleşme.....	30
1.3.3. Ekonomik Yaklaşım ya da Rasyonel Tercih.....	31
1.4. SEÇMEN DAVRANIŞININ SOSYO-EKONOMİK VE POLİTİK BOYUTU	
.....	32
1.4.1. Seçmen Davranışını Etkileyen Politik Faktörler.....	32
1.4.1.1.Siyasi Parti.....	32
1.4.1.2.Aday	32
1.4.1.3.Seçmen	33
1.4.1.4.Propaganda	33
1.4.1.5.Gündem	34
1.4.1.6.Kitle İletişim Araçları.....	35
1.4.1.7.Kamuoyu Araştırmaları	35

1.4.1.8.Çıkar Grupları.....	36
1.4.2. Seçmen Davranışını Etkileyen Sosyolojik Faktörler.....	36
1.4.2.1.Din	36
1.4.2.2.Eğitim	36
1.4.2.3.Aile	37
1.4.2.4.Yaş	38
1.4.3. Seçmen Davranışını Etkileyen Ekonomik Faktörler.....	38
1.4.3.1.Gelir Düzeyi.....	38
1.4.3.2.Meslek	39
1.5. YEREL SEÇİMLERDE SEÇMEN DAVRANIŞI.....	40

İKİNCİ BÖLÜM

SEÇİM, YEREL SEÇİM VE YEREL SEÇİMLERİN ORGANİZASYONU

2.1.SEÇİM OLGUSU	42
2.1.1. Seçim.....	46
2.1.1.1.Seçim Sistemleri.....	50
2.2.1.2.1. Çoğunluk Sistemi	54
2.2.1.2.2. Nispi Temsil Sistemi	56
2.2.1.2.3. Barajlı D'hondt Sistemi.....	58
2.2. YEREL SEÇİMLER VE YEREL SEÇİMLERİN ORGANİZASYONU.....	58
2.2.1. Yerel Seçimlerin Kapsamı.....	58
2.2.2. Seçim Öncesi Çalışmalar	62
2.2.2.1.Adaylık	62
2.2.2.2.Yerel Önseçimler.....	63
2.2.2.3.Başvuru Aidatı.....	63
2.2.2.4.Seçim Kurulu Kararlarına İtiraz	63
2.2.2.5.Yerel Seçimlerde bağdaşmazlık	64
2.2.3. Seçim Sonrası Yapılacak İşler	64

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
YEREL SEÇİMLERDE MUŞ MERKEZ İLÇEDEKİ SEÇMENLERİN OY KULLANMA DAVRANIŞININ İNCELENMESİNE İLİŞKİN ALAN ARAŞTIRMASI	
3.1. ALAN ARAŞTIRMASININ AMACI VE ÖNEMİ	66
3.2. ALAN ARAŞTIRMASININ KAPSAMI VE YÖNTEMİ.....	66
3.3. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ	67
3.3.1. Alan Araştırmasının Konusu Olan Muş İli Hakkında Genel Bir Değerlendirme.....	66
3.3.2. Alan Araştırmasının Sonuçları ve Analiz.....	68
3.3.3. Açık Uçlu Soruya Alınan Cevapların Değerlendirilmesi.....	96
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	98
KAYNAKÇA	102
ÖZGEÇMİŞ	

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SEÇMEN DAVRANIŞI VE YEREL SEÇİMLER:

YEREL SEÇİMLERDE MUŞ MERKEZ İLÇEDEKİ

SEÇMENLERİN OY KULLANMA DAVRANIŞININ İNCELENMESİ

Mehmet Şirin ÇETİN

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bayram COŞKUN

2016, 120 sayfa

Seçmenler, yerel seçimlerde oy tercihinde bulunurken farklı faktörlerden etkilenebilmektedirler. Bu faktörlere bağlı olarak seçmenler oy verme davranışını sergilerler. Seçmen davranışı, yerel seçimler ve yerel seçimlerde Muş Merkez İlçe Belediye sınırlarında yaşayan seçmenlerin, oy kullanma davranışının incelenmesini konu alan çalışmamızda ilk olarak seçmen davranışıyla ilgili temel kavramlar olan siyaset, demokrasi ve seçmen gibi konular hakkında detaylı literatür taraması ve buna bağlı gerekli açıklamalar yapılarak seçmen davranışının kavramsal ve teorik yönleri irdelendi. Daha sonra seçim olgusu ele alınarak seçimlerin organizasyonu üzerinde durulmaya çalışıldı. Son bölümde de en doğru sonuca ulaşmak için 380 kişilik örneklem grubu ile yüz yüze görüşülerek anketli alan araştırması yapıldı, anket SPSS paket programı tekniği ile değerlendirilerek sonuçlar tablolar haline getirildi.

Bu çalışmada ulaşılan temel bulgular: Seçmenlerin belediye başkanını seçerken ilk önce adayın kişiliğine, daha sonra hangi partiye mensup olduğuna odaklandıkları görüldü ki araştırmamızda, daha önce yapılan çalışmalarda da buna benzer bir sonuca varıldığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların eğitim durumuna bağlı olarak, eğitim seviyesi düşük seçmenler daha çok geleneksel özelliklere; aşiret, dindarlık gibi kavramlara odaklanırken, eğitim seviyesi yükseldikçe seçmenlerin adaylarda yeni özellikler arandığı ortaya çıkmıştır. Adayların eğitim durumu, yerel ekonomiye sunacağı katkı, belediyecilik konusundaki bilgi ve tecrübesi gibi...

Oy tercihlerinin belirlenmesi noktasında eğitim seviyesi düşük gruplarda aile büyüklerinin etkisi fazla iken bu etki, eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak

azalmaktadır. Lisans mezunu grupta ise bu etki en aza inerek kişinin kendi kararını kendisinin alabilme yeteneğinin ya da talebinin devreye girdiği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Seçme ve Seçilme Hakkı, Magna Carta, Senedi İttifak, Seçmen, Seçmen Davranışı

ABSTRACT
MASTER'S THESIS
BEHAVIOUR OF VOTERS AND LOCAL ELECTIONS:
EXAMINATION OF VOTING BEHAVIOUR OF VOTERS IN CENTRAL
DISTRICT OF MUŞ IN LOCAL ELECTIONS

Mehmet Şirin ÇETİN

Advisor: Professor Bayram COŞKUN

2016, page 120

Voters can be affected by various factors while voting in local elections. Accordingly they exhibit the behaviour of voting. In our study which includes voters' behaviours and local elections and the examination of voting behaviours of voters who live in the central district of Muş, firstly a detailed literature review has been made about subjects such as politics, democracy and voter which are basic concepts about voters' behaviours and accordingly necessary declarations have been made and after this the conceptual and theoretical aspects of electoral behaviour have been examined. After that, by dealing with the concept of election, it has been tried to focus on the organisation of the elections. Finally, a field survey method was used for the last section which is arduous and requires effort and accordingly a survey was done face to face with a selected group consisting of 380 people and the survey was evaluated by SPSS package technique and the results were tabulated.

The major findings of this study: It has been seen that when the voters choose the mayor, they first focus on the personality of the candidate and then on the party he/she belongs to and according to our study, previous studies also had a similar result. Also it has been seen that voters having a lower education level mainly focus on traditional features such as tribe and piety, but as this level increases, new features such as education situation, contribution to local economy and knowledge about municipality are looked for.

At the point of determining the vote preference, while the impact of the elderly in the family is high among the groups having a low education level, this impact

decreases as the education level increases and this impact is the lowest among the groups having a bachelor's degree, so it has been seen that this person has the ability or request to take his own decision.

Key Words: Right to vote and to be elected, Magna Charta, Equity Alliance, Voter, Voter Behaviour

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

A.G.E	:	Adı Geçen Eser
A.G.M	:	Adı Geçen Makale
AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
AKP	:	Adalet ve Kalkınma Partisi
BBP	:	Büyük Birlik Partisi
BDP	:	Barış ve Demokrasi Partisi
BTP	:	Bağımsız Türkiye Partisi
CHP	:	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	:	Demokrat Parti
DSP	:	Demokratik Sol Parti
DTP	:	Demokratik Toplum Partisi
HDA	:	Hür Dava Partisi
HYP	:	Halkın Yükselişİ Partisi
İP	:	İşçi Partisi
M	:	Madde
MHP	:	Milliyetçi Hareket Partisi
SP	:	Saadet Partisi
SYRIZA	:	Radikal Sol Parti
T.C	:	Türkiye Cumhuriyeti
TBMM	:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TODAİE	:	Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü

TABLULAR DİZİNİ

Tablo 3.1. 2009 Muş Belediye Başkanlığı Seçim Sonucu.....	67
Tablo 3.2. 2014 Muş Belediye Başkanlığı Seçim Sonucu.....	67
Tablo 3.2.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	67
Tablo 3.2.2. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	68
Tablo 3.2.3. Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı.....	69
Tablo 3.2.4. Katılımcıların Aylık Ortalama Gelirlerine Göre Dağılımı.....	70
Tablo 3.2.5. Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.....	71
Tablo 3.2.6. Katılımcıların Son Yerel Seçimde Oy Kullanıp Kullanmadığı.....	72
Tablo 3.2.7. Katılımcıların Siyasi Düşünce Olarak Kendilerini Nasıl Tanıladıkları.....	72
Tablo 3.2.8. Katılımcıların Yerel Seçimlerde Oy Verecekleri Adayı/Partiyi Nasıl Belirledikleri.....	73
Tablo 3.2.9. Katılımcıların Belediye Başkanını Seçerken Nelere Dikkat Ettikleri.....	74
Tablo 3.2.10. Katılımcıların Yerel Seçimlerde Oy Kullanırken Hangi Faktörlerden Etkilendiği.....	75
Tablo 3.2.11. Katılımcıların Yerel Seçimlerde Oy verme Kararının Ne Zaman Netleştiği.....	76
Tablo 3.2.12. Katılımcıların Yerel Seçimlerde Oy Verirken Kendileri İçin Hangisinin Daha Önemli Olduğu.....	77
Tablo 3.2.13. Belediye Başkanı Adayının Seçim Konuşmaları ve Diğer Seçim Çalışmalarının Katılımcıların Siyasi Tercihini Etkileyip Etkilemediği.....	77
Tablo 3.2.14. Katılımcıların Belediye Başkanını Seçerken Kendileri İçin Hangisinin Daha Önemli Olduğu.....	78
Tablo 3.2.15. Katılımcıların Son Yerel Seçimde Oy Tercihinin Bir Önceki Yerel Seçime Göre Değişip Değişmediği.....	79
Tablo 3.2.16. Katılımcıların Oy Tercihini Değiştiren İse Bunun Nedeni.....	79
Tablo 3.2.17. Katılımcıların İyi Çalışan/Kentin Sorunlarını Çözebilen Bir Belediye Başkanını Seçilmesini Ne Kadar Önemlediği.....	80
Tablo 3.2.18. Katılımcıların İdeal Bir Belediye Başkanının Nasıl Olması Gerektiği Konusundaki Görüşleri.....	80
Tablo 3.2.19. Katılımcıların Belediyeye Bir Hizmet Önerme Şansları Olsaydı Ne Yapılmasını İstedikleri.....	81
Tablo 3.2.20. Katılımcılara Göre Muş'un En Önemli Sorununun Ne Olduğu.....	83

Tablo 3.2.21. Katılımcıların Öğrenim Durumu İle Belediye Başkanını Seçerken	
Dikkat Ettikleri Özellikleri.....	84
Tablo 3.2.22. Katılımcıların Öğrenim Durumu İle Yerel Seçimlerde Oy	
Kullanırken Etkilendikleri Faktörler.....	85
Tablo 3.2.23. Katılımcıların Öğrenim Durumu İle Belediyeye Bir Hizmet	
Önerme Şansları Olsaydı Yapılmasını İstedikleri Faaliyetler.....	87
Tablo 3.2.24. Katılımcıların Meslekleri İle Belediyeye Bir Hizmet Önerme	
Şansları Olsaydı Ne Yapılmasını İstedikleri.....	90
Tablo 3.2.25. Katılımcıların Öğrenim Durumu ile Siyasi Düşünce Olarak	
Kendilerini Nasıl Tanımladıkları.....	92
Tablo 3.2.26. Katılımcıların Öğrenim Durumu ile İdeal Bir Belediye Başkanında	
Olmasını İstedikleri Özellikler.....	93

ÖNSÖZ

Seçmen davranışı konusu tarihin her döneminde önem arz eden bir konu olmuştur. Antik Yunan da doğrudan demokrasi uygulaması ile halkın yönetime doğrudan katılması ve alınan kararlara dâhil olması demokrasinin tarihi açısından son derece önemlidir. Günümüzde devletlerin yönetimindeki kitlelerin sayısal olarak artması ve yönetim alanının genişlemesi sonucu doğrudan demokrasi yerine temsili demokrasi uygulanmaktadır. Temsili demokraside halk ya da asıl olarak seçmen kendisini parlamentoda temsil edecek temsilciler seçmektedir. Temsilcilerin parlamentoya girebilmesi için seçmenlerin belli oranda oyunu alması gerekir. Bu noktada seçmenin oy kullanma davranışının bilinebilmesi son derece önem taşımaktadır. Literatürde seçmen davranışı ile ilgili önemli çalışmalar bulunmaktadır. Ancak ülkemizde bu alanda yapılmış çalışma bile sınırlı iken alan araştırmamızın konusu olan Muş ilinde bu konuda yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Dolayısıyla yaptığımız bu çalışma ile bu alandaki eksikliği kısmen de olsa doldurabileceğimizi ümit etmekteyiz.

Çalışmam esnasında değerli fikir ve görüşleriyle ışık tutan saygıdeğer danışman hocam, Prof. Dr. Bayram COŞKUN'a, uzman görüşlerinden faydalandığım Doç. Dr. Murat AKTAŞ'a ve Yrd. Doç. Dr. Reşat AÇIKGÖZ'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak araştırma boyunca manevi desteklerini esirgemeyen değerli eşim ve biricik kızıma ayrıca teşekkür ederim.

Muş-2016

Mehmet Şirin ÇETİN

GİRİŞ

Halk (demos) ve iktidar (kratos) kelimelerinden meydana gelen demokrasi, en kolay tanımıyla “halkın iktidarı”, “halkın egemenliği” temellerine dayanan yönetim ya da idare biçimi olarak ifade edilmektedir.

Artan nüfus, yönetim alanlarının genişlemesi gibi nedenlerle doğrudan demokrasiyi uygulamak mümkün olmadığından günümüzde temsili demokrasi demokrasinin yaygın bir yöntemi olarak kullanılmaktadır. Temsili demokrasilerde halkın iradesinin ülke yönetimine yansımalarının en önemli aracı, seçimlerdir.

Seçim; “çoğunlukla toplu bir iradenin birden fazla aday arasından bir tercihte bulunmasıdır.” Olgusunu ifade etmekte ve modern demokratik rejimlerde düzenli aralıklarla tekrar etmektedir. Seçimin en önemli aktörü seçmen olduğu için siyasi parti ve hareketlerin seçmen davranışını kendi lehlerine döndürebilmeleri büyük önem taşımaktadır. Demokrasilerde her şey olmasa bile birçok şey seçmen için yapılır. Ya da daha doğru bir şekilde demokrasi seçmen için var olan bir kurumdur demek kanımızca yanlış olmayacaktır. Demokrasilerde seçmen için politika geliştirilir, seçmeni ikna etmek için seçim öncesi propaganda yapılır. Asıl olan ise; bu sıraladığımız şeylerin gerçek manada demokrasiler için geçerli olmasıdır. Çünkü geçmişte ve günümüzde olduğu gibi birçok rejim görünürde demokratik gibi görünse de gerçekte ne seçmenin hakları korunmakta ne de seçmenin tercihlerine saygı duyulmaktadır. Gerçek manada demokratik olmayan rejimlerde çeşitli sebeplerle seçimler ya manipüle edilmekte ya da seçimlerde seçmenin iradesine etki eden illegal başka yollara başvurulmaktadır. Sözgelimi ülkemizde de darbeler sonrası yapılan referandumlarda halkın referandumu onaylaması için halka türlü psikolojik baskılar yapılması ve karşı oy kullananların cezalandırılacağı yönünde topluma psikolojik baskı uygulandığı bilinmektedir.

Seçim, demokrasiyi demokrasi yapan bir mekanizma olarak çağdaş toplumların vazgeçilmez alışkanlıkları arasındadır. Seçmen davranışı, çoklu alternatifler arasında bir tercih yapma olarak tanımlanabilir. Diktatörlükler, krallıklar ve tirani rejimlerde seçim yoktur, varsa da tiranlığın veya diktatörlüğün tescili ve tek tercihli olarak uygulanmaktadır. Elbette bu tarz demokrasinin ruhuna aykırıdır.

İktidar-muhalefet ilişkilerinin çevresini seçim belirler. Kimin iktidar, kimin muhalefet olacağına seçmenler, bilinçli veya bilinçsiz olarak karar vermektedirler.

Bilinçsiz kavramını kullandım; çünkü seçmen her zaman bilinçli tercihlerde bulunma yeteneğine sahip değildir. Thomas Jefferson: “Seçimde oy kullanmayan iyi seçmenler kötü yöneticileri/siyasetçileri seçer.” diyerek bu konuya farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bir anlamda yönlendirilmeyenler oy kullanmazken, yönlendirilebilenler oy kullanmakta ve ne yazık ki kötü olanları seçmektedirler. Kamuoyu önderleri, ideolojik teslimiyetler, patronaj ilişkileri ve çıkar düşüncesi; “demokratik bilinçten” daha belirleyici olabilmektedir. Seçimle ilgili önemli çalışmaları olan bilim adamları bilinçsiz seçme davranışını mobilize/uyarılmış katılım olarak tanımlamaktadırlar ve az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler özgü olduğunu belirtmektedirler.¹ Dolayısıyla bu tür bir seçmen davranışı bireyin bağımsız karar ve önceliklerinin siyasal otoriteye yansımaları ve siyasal otoritenin belirlenmesine katkıda bulunma olarak kabul edilmemektedir. Çünkü birey özgür iradesiyle özerk bir davranış gösterebilecek ve siyasi otoriteyi seçebilecek yeteneğe sahip değildir. Böyle olsa bile büyük bir baskı altında olduğu için yönlendirilmektedir

Seçmen davranışını etkileyen faktörler; sosyolojik, politik ve ekonomik faktörler olarak sıralanmaktadır. Politik faktörler; siyasi parti, aday, propaganda gibi kavramlardan oluşurken, Sosyolojik faktörler; din, aile gibi kavramlardır. Ekonomik faktörler ise; gelir, meslek gibi kavramlardır.

Seçmen davranışı ve Muş Merkez İlçe belediye sınırları içinde yaşayan seçmenlerin yerel seçimlerde oy kullanma tercihini belirleyen faktörleri konu alan bu çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde seçmen davranışıyla ilgili temel kavramlar ele alınmış, daha sonra seçmen davranışının kavramsal ve teorik yönleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca konu ile ilgili teorik analizler kapsamında ifade edilen seçmen davranışını etkileyen faktörler ele alınmıştır.

İkinci bölümde ise; çalışmanın ana teması açısından önemli görülen seçim kavramı, yerel seçim ve Türkiye’de yerel seçimlerin organizasyonu gibi konular ele alınmış betimleyici bir anlatımla bu olguların tanımı yapılmıştır. Bu kapsamda seçim sistemleri ve Türkiye’de yerel seçimlerin işleyişi gibi konular üzerinde durulmuştur.

¹ Mehmet Akif Çukurçayır, “Yerel Seçim ve Trajik Bir Yanılsama: “Bizim Başkan”, yerel siyaset.com, 2008, (Erişim tarihi:18.04.2015), s.1.

Tezin son kısmı olan üçüncü bölüm alan araştırması niteliğindedir. Muş merkez ilçe belediye sınırları içinde yaşayan seçmenler, bu alan araştırmasının ana kütlesini oluşturmaktadır. Bu alan araştırması ile Muş Belediyesi sınırları içinde yaşayan kişilerin seçmen davranışını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

SEÇMEN DAVRANIŞIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR SEÇMEN DAVRANIŞININ FARKLI BOYUTLARIYLA İNCELENMESİ

1.1. SEÇMEN DAVRANIŞIYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Seçmen davranışına değinmeden önce, seçmen davranışını doğrudan ilgilendiren kavramlara değinmekte yarar görüyoruz. Bu kavramlar; demokrasi, siyaset ve seçmen kavramlarıdır. Seçmen davranış ve eğilimlerini belirlemede önemli olan bu üç temel kavram çalışmamızın en önemli öğelerindedir.

1.1.1. Siyaset

Osmanlıca-Türkçe sözlükte ise siyasete; memleket yönetimi, politika, kurnazca iş ve harekettir denmiştir. Sosyal Bilimler Sözlüğü ise siyaseti, “siyasal iktidarın nasıl oluşturulduğu, şekillendiğini ve bölüştürüldüğünü inceleyen bilim” şeklinde ele almaktadır.²

“Siyaset nedir?” diye bir soru sorulduğu zaman farklı cevaplar alınabilir. Bir bakış açısına göre siyaset, yaşayan insanlar arasında bir mücadele ve çatışma durumudur. İnsanların sosyo-ekonomik konumları icabı değişik görüşleri ve çıkarları bulunur. Aralarındaki çeşitlilikten meydana gelen yönelimler ve çatışmalar siyasetin varlık sebebi olmuştur. Bu çatışma ise iktidar kuvvetini elinde tutmak için toplumdaki değerlerin bölüşülmesi gayretidir. İnsanlar, düşüncelerini ve hayallerini bu şekilde yaşama geçirebileceklerini düşünmektedirler. Buna, iktidarın elde edilmesi ve onun sunduğu imkânların bölüşülmesi denilmektedir.³

Ünlü düşünür M. Weber politikayı: “Devletlerarası veya bir devlet içindeki fraksiyonlar arasında iktidarı bölüşmek ya da iktidarın bölüşümünde rol almak için verilen mücadele olarak ifade etmektedir.”

Siyaset kendine özgü bir dil ile bireylerin görüşlerini etkilemek, görüşü belirlenmemiş bireyleri görüş sahibi kılmak ve akabinde onları destekleyici safına almak amacındadır. Bu şekilde ele alındığında siyasetin problem çözme sanatından çok, yönlendirme özelliği ihtiva etmektedir. Siyaset sanatında kitleleri ikna etme başarısı

²Münci, Kapani, **Siyaset Bilimine Giriş**, 19.Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007, s. 17.

³Kapani, **a.g.e.** , s.17.

önem arz etmektedir. Siyaset belli bir dünya görüşünden yola çıkarak halkı idare etmek, bunun için bir organizasyon tasarlamak anlamına geldiğine göre fikir ve yönelişlerinde sürükleyici olmaktadır.⁴

Mustafa Nihat ÖZÜN ise, siyaset sözcüğüne dört anlam yüklemiştir: Bunlar:⁵

- ❖ Ülke idaresi,
- ❖ Ceza, ceza olarak öldürme,
- ❖ Politika,
- ❖ Diplomatlık.

Ferit Develioğlu buna, ilaveten: “Siyasilik, at işleriyle meşgul olma.” anlamını ilave etmiştir. Kelime kökü benzerliğinden, bu son anlamın sözcüğün kökeninde mevcut olduğu görülmektedir. Günümüzde, siyasetle siyasilik tümüyle birbirinden ayrılmış durumdadır. Aynı şekilde, siyasetin “ceza” anlamı da yok olmayla karşı karşıyadır. İngilizce ve Fransızca sözcüklere göz atıldığında, politikanın hiçbir zaman böyle acı bir anlam içermediği, bununla birlikte bizde mevcut olmayan, ilave anlam edindiği gözlenmektedir. O da, yeteneklilik, iş bilirlilik. Bu anlam farklılaşmasının temeli, şüphe yok ki, ülkelerin farklı siyasal geleneklere sahip olmalarından kaynaklanmaktadır.⁶

Siyaset kelimesinin barındırdığı bu içerik bolluğu, onun, örneğin; bir nesnenin tanınmasına yarayan çeşitten, sıradan bir isim olmadığının, tam tersine, sosyal bir gerçeğe bizi götüren bir rehber olduğunun açık belirtisidir. Üstelik bu bolluğun vardığı nokta, bu kelimenin temelinde mevcut olan sosyal gerçeğin de karmaşık olduğunu ispatlamaktadır. Bu deneyin bir diğer ispatı da, bilim insanlarının siyaset kelimesi için birbirinden farklı yorumlar getirmeleridir.⁷

Siyaset kelimesini tam anlamıyla anlayabilmemiz için onun politikadan farklı ve ayrı olan yönünü ele almamız gerekir: “Politika” kavramı etimolojik olarak Eski Yunan Lisanındaki “Polis” ten yani “Şehir” kavramından gelmektedir. Söz konusu kavram sırasıyla politikos, politeia, politica ve politika formlarını almıştır. Politika sözcüğünü “devlet” anlamına bir gönderme olarak ilk önce ortaya atan kişi Aristoteles’tir. Politika

⁴Kapani, **a.g.e.** , s.17.

⁵ Gökhan Atılğan ve Atilla Aytekin, **Siyaset Bilimi; Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler**, İstanbul: Yordam Kitap, 2014, s. 17.

⁶Atılğan ve Aytekin, **a.g.e.** ,s. 17.

⁷Atılğan Aytekin, **a.g.e.** , s. 18.

ve siyaset arasındaki farkın belirsizleştiği yer, Türk Dil Kurumu sözlüğü tarafından da desteklenmektedir. Türk Dil Kurumu'na göre, politika “siyaset, siyasa, devlet faaliyetlerini hedef, yol ve içerik sel olarak oluşturma ve gerçekleştirme esaslarının bütünü.” olarak tanımlanmıştır.⁸ Ancak siyaset kavramına yönelik oluşturulan fikre sübjektif bir yorum yapacak olursak, siyaset devletlerarası ilişki düzenini ve devlet işlerini idare eden birim olarak, mesleki bir kavramdır. Politika ise, mesleki bir kavram olmaktan ziyade insan odaklı bir gerçektir.⁹

Siyaset kavramı Arap dilinden Türkçe 'ye aktarılan bir kavram olup dilimizde “siyasa” şeklinde telaffuz edilmiştir. SWS veya SASA kökünden gelen *siyaset* kelimesi, yönetmek, anlamına gelen sus kelimesine bağlanmaktadır. İlk hali ile bu kavram bedevi toplumlarda hayvanların, özellikle de atların ve develerin, terbiye edilmesi ve yetiştirilmesi için kullanılmaktaydı. Atları tımar eden, yetiştiren ve bakan kişi seyis olarak adlandırılmaktaydı. Birine bakmak, yetiştirmek, terbiye vermek, yönetmek anlamı ifade eden siyaset kelimesi sonra şehirlerin ve bireylerin idaresi anlamında kullanıldığında siyaset, onların refahını yükseltmek için belirli bir yolla onları idare etme sanatının icra edilmesine ilişkin sanat anlamını ihtiva etmektedir.

Müslüman bilginler şehir ve toplum idaresi anlamında erdem ve fazilet ile ilgili eserleri siyaset-name adı altında derlemişlerdir. Ortaçağ İslam geleneğinde siyaset kavramına iki farklı bakışın ortaya çıktığı belirtilmiştir. Bunlardan biri; Müslüman hukukçuların anayasa ve kamu hukukuna dair görüşlerini, siyaset kavramıyla İslam hukukunun bir alt dalı olarak ele almış olmalarıdır. Diğer de Müslüman düşünürlerin, Eski Yunan düşüncesinin etkisi altında, ideal bir siyasal organizasyonu ortaya koymada siyaset kavramını kullanmalarıdır. En iyi siyasi rejimin bulunması hedefine yönelik çabalarla bir siyaset felsefesi geliştirilmiş oldu. Burada hedef; siyasal rejim ile erdem ve fazilet temelli bir hayat arasındaki ilişkileri belirlemektir. Modern zamanda Arap dilinde kullanılan siyasa ve siyasi kelimeleri, Batı dillerindeki ‘politika, politik ve policy’ kavramlarının yerine kullanılmıştır. Osmanlı Devleti'nde ise; siyaset kelimesi,

⁸ Fatma İlknur Akgül, “Türkiye’de Seçmen Davranışları: Politik Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Etkileyen Faktörler”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gediz Üniversitesi SBE, İzmir* 2013), s. 3.

⁹Akgül, **a.g.e.** .s. 3.

genellikle devlete karşı işlenen suçların somut olarak cezalandırılması anlamında kullanılmıştır.¹⁰

İktidar mücadelesi; çatışan talep ve çıkarları aynılaştırmak, genel toplum sistemi içinde uyumu sağlamak ve korumaktır. M. Duverger'in iki perspektifi de içeren değişiyile siyaset; "Tanrı Janus'un iki yüzü" benzetimiyle hem devamlı bir çatışma hem de çatışmanın, iktidar mücadelesi etrafında kurumsallaştırılması ile toplumsal düzenin korunmasını dikkate alan ilişkilerin karışımıdır.¹¹

Siyasetin, iki boyutu vardır: Bir boyutunda çatışma, diğer boyutunda ise uzlaşma vardır. Bir tarafta çatışan fikirler, farklı talepler, birbirine ters çıkarlar galip gelmek için acımasızca yarışken diğer tarafta insanlar ortak kurallar etrafında barış içinde yaşamaya, işbirliği geliştirmeye ve uzlaşmaya emek harcarlar. Dolayısıyla siyasetin temeli; "çatışmaların çözümlenmesi süreci" olarak tanımlanabilir. Bu da farklı talep ve çıkarların çatışmasına sahne olan kişilerin birbirine karşı korku ve güvensizliğini artırır. Böylece çözümü, yani siyaseti, bir arada yaşamamanın kaçınılmaz yapı taşı haline getirir.¹²

Siyaseti tanımlamaya yönelik her uğraş, kaçınılmaz olarak iki problemle karşı karşıya gelecektir. İlk olarak siyaset deyimini günlük hayat içerisinde kullanıldığında, farklı anlamların iç içe geçtiği "yükü" bir kelime olarak ortaya çıkar. Ekonomiden, Coğrafyadan, Biyolojiden veya Tarihten söz ederken, bu kavramların uzmanlık gerektiren akademik konular olduğuna kolaylıkla karar verebiliriz; ancak söz konusu siyaset olunca hepimizin kesin hatlarıyla söyleyecek bir sözü mutlaka bulunur. İşin içinden çıkmayı daha da zor hale getiren, genel kanı olarak siyasetin "kirli" bir kelime olarak lanse edilmesidir. Yalan, dolan, dalavere, ayak oyunu ve hatta şiddeti hatırlatmasıyla siyasetin, tarafsız bir incelenmeye konu edilemeyeceği belirtilmektedir.¹³

İkinci ve daha büyük zorluk, bu alanda saygın uzmanların bile, söz konusu kavram üzerinde fikir ayrılığına düşmeleridir. Siyaset, bilimsel bir konu olarak çok farklı formlarda tanımlanır: Gücün veya otoritenin ifşa edilmesi, kolektif kararların

¹⁰Akgül, a.g.e. ,s. 30.

¹¹ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul: Der Yayınları, 2005, s. 25.

¹² Mümtaz Er Türköne, **Siyaset**, İstanbul: Opus Yayınları, 2010, s. 6.

¹³Türköne, a.g.e. , s. 6.

alınması, kıt kaynakların bölüşümü, aldatma veya ayak oyunu. Bu açıdan siyaset, kendi içinde problemlili bir kavram olarak görülür.¹⁴

Öztekin ise siyaseti iki farklı şekilde tanımlar, bunlar;

- ❖ Bireyler; yaratılışları, sosyo-ekonomik durumları gibi nedenlerle farklı fikirlere ve değişik amaçlara sahiptirler. İşte bireylerin vücuda getirdikleri oluşumların ve sosyal grupların aralarındaki bu ve buna benzer ayrılıklardan ileri gelen çıkar çekişmesinin içeriği; sosyal grupların ortaya çıkardığı maddi ve manevi özelliklerin bölüşülmesidir. Temel gayesi de egemen erkin elde edilmesidir.
- ❖ Bir diğer bakış açısına göre siyaset; toplumda bütünlüğü elde etmek, kişisel menfaatlerden çok toplumsal menfaatlerin ve tüm toplumun çıkarlarını oluşturma çabası ve uğraşdır. Bu iki düşüncenin harmanlanmasıyla: Siyaset veya politika, hem bir tür güç mücadelesi hem de bir ölçüde uyumlaşma ve toplumun makro iyisinin korunması meselesidir.¹⁵

Kısaca özetlemek gerekirse, insanoğlunun gelişmesini sağlayan ticaretin, ”yakın arkadaşı” veya “abisi” olan siyaset hem vazgeçilmez bir kavramdır hem de insanlar tarafından çoğunlukla ağır ithamlara maruz kalan talihsiz bir kavramdır

1.1.2. Demokrasi

Çalışmamızda asıl ortaya koymaya ve tespit etmeye çalışacağımız, konu olan “seçmen davranışına” geçmeden önce, demokrasi kavramı üzerinde kısaca durmak yararlı olur; çünkü seçmen kavramı ile demokrasi arasında doğal bir bağ vardır. Şüphesiz demokrasinin olmadığı bir toplumda sağlıklı bir seçmen davranışından bahsetmek zordur, hatta orada seçmen olma diye bir durum da söz konusu değildir.

Demokrasi, klasik tanımıyla halkın kendi kendini yönetmesine imkân tanıyan bir idare şeklidir. Bu sistemde tüm yurttaşların, tabii oldukları kuralların ve bunlarla alakalı kararların kendileri tarafından alınması ve yaptırıma bağlanması sebebiyle hem hakları hem de yükümlülükleri vardır.¹⁶

¹⁴Türküne, a.g.e. , s.7.

¹⁵Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014, s.24.

¹⁶Akif Çukurçayır, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, Konya: Çizgi Kitabevi, 2000, s.10.

Demokrasinin klasik dönemde önemli bir gelişme göstermiş olmasına ve Helenistik dönemde de (M.Ö.4. yüzyılda) önemini korumasına rağmen, dönemin Yunan düşünürlerinin kapsamlı bir demokrasi savunusu geliştirmemeleri dikkat çekicidir. Herodotos'un *Tarih* 'indeki bazı kısımlar, Tarihçi Thukydides'in (M.Ö. 460-395) Atinalı devlet adamı Perikles'ten aktarıldığı söylev ve bazı tragedyalarda yer alan replikler bir kenara bırakılırsa, Eski Yunan yazınında demokrasiye çoğunlukla eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşan eserlerin yer aldığı gözlemlenebilmektedir. Örneğin; Platon *Devlet* 'inde demokrasinin sert bir eleştirisine yer verilmiştir. Platon'a göre demokrasi: "Fakir ve cahillerin eğitilmiş ve bilgili olanlar üzerinde hükmetmesi" anlamına geliyordu.¹⁷

Aristoteles'in demokrasiye yaklaşımı, Platon'un yaklaşımı ile karşılaştırıldığında, farklı da olsa eleştiriye yöneliktir. Aristo, idarenin üç sacayağı olduğuna işaret ederek; bunları monarşi, aristokrasi ve *politeia* olarak adlandırıyordu. *Politeia*, Türkçeye çevrilmesi güç bir sözcüktür ve Aristoteles'e göre halk idaresinin genel yarar gözetilerek uygulanan biçimini ifade eder. Buna karşılık, düşünürüne göre her biçimin birde yozlaşmış biçimi vardı. Müthiş bir formda adil olan tek idarecinin idaresi olan monarşi yozlaştığında tiranlık, toplumun içinde "en iyi" olan kişilerin yönetim biçimi olan aristokrasi, yozlaştığında oligarşi (ya da plütokrasi-zenginlerin iktidarı), halkın yönetimi olan *politeia*ise yozlaştığında demokrasi halini alıyordu. Başka bir deyişle, Aristoteles'e göre demokrasi genel yarar gözetilmeksizin uygulanan bir halk egemenliği türüydü.¹⁸

Tercih edilen bir sistemde, demos'un arzularını eksiksiz bir şekilde yerine getiren sistem vardır. Bu sistem halkın istekleri yönünde meydana gelir ve halkın isteklerine göre etkinlikte bulunur. Bu ihtiyaçları eksiksiz bir şekilde karşılayan bir demokrasi insanlık tarihi boyunca ulaşılmayan ve belki de ulaşılamayacak bir düştür.¹⁹ 'Demos' ve 'Kratos' kelime köklerinin bir araya gelmesiyle oluşan demokrasi kısa bir ifade ile "halkın egemen olması" anlamındadır.

¹⁷ Atılğan ve Aytakin, **a.g.e.** , s.140.

¹⁸ Atılğan ve Aytakin, **a.g.e.**, s.140.

¹⁹ Çukurçayır, **a.g.e.** , s.12. (Arend Lijhart, **Çağdaş Demokrasiler**, Yale University Pres,1984, çev: Ergun Özbudun ve Ersin Onulduran, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneği, Ankara 1986, s. 1'den aktarma).

Demokrasi, herkesin hukuktan önce eşit olmasını talep eder. Ancak Rousseau, eşitliği, hukukun üstünlüğünün tesis edilebileceğinden şüphelidir. Polonya hükümeti üzerine yazdığı kitabın şu açıklamayı yapar:

*“Daha iyi yasalar yapmak mümkün olsa da, bu yasaların insanların tutkuları tarafından suiistimal edilmeyecek şekilde yapılması imkânsızdır. Çünkü insanlar, kendilerinden önceki yasaları suiistimal etmişlerdir. İnsanı yasaya tabi tutmak, siyasi açıdan, geometrideki daireyi kareye çevirmek gibi önemli bir sorundur. Ne kadar hukukun üstünlüğünü tesis ettiğinizi düşünürseniz düşünün, yönetecek olan insandır.”*²⁰

Gültekin’e göre; “Demokrasinin en popüler tanımı, onu, tarafsız bir şekilde idare edilen ve oyların dürüstçe sayıldığı düzenli seçimlerle eş tutmasıdır.”²¹

Derdiman’ın demokrasinin siyasi ve ekonomik tanımına bakışı şöyledir; günümüzde demokrasi kelimesi herkesin en çok kullandığı ve çoğu kez, antidemokratik devletlerin bile kendisini bu deyimle adlandırdığı bir korunma ya da meşruiyet kazandırma aracıdır. Fakat gerçek demokrasinin anti demokratik rejimlerden farkları detaylı tanımlarda bulunabilir.

Demokratik rejimler (siyasi yönden);

- ❖ Siyasal iktidarın halk tarafından belirlendiği, yani egemenliğin halk ya da millete ait olduğu; halkın kendi kendisini doğrudan veya temsilcileri aracılığı ile yönettiği,
- ❖ Devlet içinde siyasal iktidar sahipleri de dâhil, yöneten ve yönetilen herkesin, hukuka, hukukun üstünlüğüne uyduğu,
- ❖ Çağdaş manada kamu hürriyetlerinin tanındığı ve devlet iktidarının bununla sınırlandırıldığı bir devlet sistemidir. Atatürk’ün de dediği gibi; bu tür rejimlerde egemenliğin gerçek sahibi millettir ve “Millet hükümettir.” Zaten Kemalizm’de demokrasi özdür, yaşantının kendisidir.²²

²⁰Larry Arnhart, **Siyasi Düşünce Tarihi**, Çev.: Ahmet Kemal Bayram, Ankara: Adres Yayınları, 2005, s.351.

²¹Tarık Zafer Tunaya, **Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku**, İstanbul: Ekin Yayınları, s.665.

²²Ramazan Cengiz Derdiman, **Anayasa Hukuku Genel Esasları ve Türk Anayasa Düzeni**, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa: 2006, s.89. (Tunaya, Tarık Zafer, **Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku**, 5. Baskı, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları Hukuk Yayınlar Dizisi, İstanbul, s. 665’ten Aktarma).

Çağdaş demokrasinin ekonomik tanımında öne çıkan temel, serbest piyasa ekonomisinin gerekleridir. Bu yönden belirlenen kaideler devlet düzeninin temelini teşkil edecek kurallar şeklinde ortaya çıkabilmektedir. Ekonomi üzerindeki siyasi ve ideolojik denetimin ortadan kalkması demokratikleşme şartlarında kabul edilebilir ama bu tek başına yeterli olmaz. Demokrasi, devletin ekonomik bağımsızlığı, yöneticilerin girişimci ya da yatırımcı ekonomik yöneticileri ve etkinlikleri desteklemesi, gelirin dağıtılması ve eşitsizliğin azaltılması ile ilgili siyasal girişimlerle bir anlam kazanabilir.²³

R. Dahl siyasal demokrasinin var olabilmesi için içermesi gereken şartları şu şekilde sıralar:

- ❖ Otoritenin siyasası hakkında iktidarın denetim yetkisi,
- ❖ Seçimle gelen birimler, baskının daha az hissedildiği, belirli aralıklarla tekrar eden seçimler ile görev almalı,
- ❖ Ülke içindeki hak ve ehliyet sahibi herkesin seçimle iş başına gelme hakkı olmalı,
- ❖ Ülke içindeki hak ve ehliyet sahibi herkesin oy kullanma yetkisi olmalı,
- ❖ Düşünce özgürlüğüne engel ağır hukuki müeyyideler olmamalı,
- ❖ Bireyler farklı haber kaynaklarına ulaşabilmeli,
- ❖ Ulaşılabilecek farklı bilgi kaynaklarının varlığını sürdürmesine izin verilmeli,
- ❖ Bireylerin örgütlenme ve bir araya gelme hakkı mevcut olmalıdır.²⁴

Şüphesiz demokrasinin en bilinen tanımını Abraham Lincoln yapmıştır ve bu tanım şu şekildedir: “Demokrasi; “halkın, halk tarafından, halk için yönetimidir.”

Farklı bir perspektiften demokrasinin özelliklerine veya içermelerine bakacak olursak;

- ❖ Etkin katılım: Bireyin kendi kaderini kendisinin tayin etmesi,
- ❖ Oy kullanma: Eşit oy,

²³Derdiman, a.g.e. , s. 90.

²⁴ İslam Gültekin, *Temsilde Adalet İlkesi Bakımından Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), *Gaziosmanpaşa Üniversitesi, SBE, Eskişehir 2006*, s.7.

- ❖ Bilgi edinebilme: Demokrasinin en önemli unsuru ve vazgeçilmezi,
- ❖ Gündem üzerinde son sözü söyleme hakkı: Seçim öncesi yorumcular, medya her şeyi yazarçizer; fakat seçim vakti gelip çattığında, seçmen sandıkta oyunu kullanır ve kendi kararını kendisi verir.
- ❖ Yetişkinlerin dâhil olduğu bir sistemdir: Ülkemizde 18 yaşını dolduran herkes seçme, 25 yaşına gelen ve şartları sağlayan herkeste seçilme hakkına sahiptir.
- ❖ Demokraside yaşayan birey bir nebze de olsa kendi kaderini tayin etme şansına sahiptir.
- ❖ Demokratik ülkelerin demokratik olmayan ülkelere daha zengin olduğu gözlenir.²⁵

Modern toplumda halkın hem yönetime katılmasını sağlayan hem de haklarını korumasını sağlayan demokrasi günümüzde hemen hemen bütün dünyaya yayılmış bir yönetim biçimidir; ancak her yerde uygulama alanı bulduğunu söylemek oldukça zor bir meseledir.

1.1.3. Seçmen

Seçilebilme yeterliliğinde olan kimseye seçmen denir. Seçmen, seçme isteğini (iradesini) oy verme yoluyla açığa vurur. Oy ise; bir bireyin seçilmesi, bir metnin kabul edilmesi veya reddedilmesi konusunda açıklanan irade beyanıdır.²⁶Bu eylemi yerine getiren veya bu eylemi yerine getirmeye yeterli sayılan kimselere, seçmen denir.

Tarihsel süreçte seçimlerin oluşturulmasıyla birlikte, kimlerin oy kullanabileceği sorusu gündeme gelmiştir. Yani kimin seçmen olabileceği sorusu uzunca bir dönem tartışılmıştır. Önceleri servete ve vergiye bağlı olarak oy kullanma hakkı benimsenmiştir. Ayrıca bu dönemde cinsiyet ayrımcılığı da yapılmış ve sadece erkeklere seçme hakkı tanınmıştır. Zamanla bu konuda aşamalar kaydedilmiş ve eğitim, vergi, servet gibi koşullara bağlı oy hakkından yaş gibi şartlara bağlı genel oy hakkına geçilmiştir.

²⁵ Ali Yaşar Sarıbay, Uludağ Üniversitesi İİBF Kamu Yönetimi Ders Notları, 28.09.2010.

²⁶ Kemal Gözler, **İdare Hukuku**, Bursa: Ekin Kitabevi, 2003, s. 127.

Artık günümüzde demokrasi ile yönetilen çoğu ülkede genel oy hakkı mevcuttur. En azında birçok ülkede herkesin ülke yönetimi hakkında az da olsa tavır belirleyebilme ve belirlediği bu tavır doğrultusunda kullandığı oyla tepki gösterebilme hakkı vardır.²⁷

Tarihsel süreçte seçme hakkı, seçilebilme hakkı ile birlikte ele alınmıştır. Seçim sürecini aktif ve pasif aktörlerine vurgu yapan bu iki kavramı, birbirinden ayrı düşünmek zordur. Ortada bir seçme davranışı varsa; mutlaka seçilen birinin de olması gerekir.²⁸

Araştırma konumuzu oluşturan Muş ili merkez ilçesi belediye sınırlarında ya seçmenlerin oy kullanma eğilimini daha çok yerel faktörlerin etkilediği ve bazen de açık bir şekilde seçmen iradesininim etkileme yolu ile değiştirilebilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bölgemizde aşiret olgusu oy kullanma eğiliminin nasıl olacağını etkileme noktasında hala başat bir rol oynamaktadır. Bu durum seçilenlerinde işine gelmektedir; çünkü birçok kişiyi ikna etmektense o aşiretin lideri ya da sözü geçeni ikna etmek daha kolay bir yoldur. Bu sıraladıklarımız genel kabul görmüş gerçeklikler olmakla birlikte, burada değinmezsek eksikliğini hissedeceğimiz ve çağımızın yadsınamaz bir gerçeği olan, sosyal medya, toplumlarda özellikle gençler üzerinde inanılmaz bir etkiye sahiptir. Sosyal medya sayesinde seçmenler çok kolay ve hızlı bir şekilde örgütlenerek bilgi paylaşımı yoluna gitmekte ve bu yöntem ile başarı sağlamaktadır. Sosyal medyanın bu gücünün farkında olan adaylarda seçim kampanyaları için videolar çekerek bu videoları internet ortamına koymakta ve bu yol ile seçmeni kendi tarafına çekmeye çalışmaktadırlar.

1.2. SEÇMEN DAVRANIŞININ KAVRAMSAL İNCELENMESİ

1.2.1. Seçmen Davranışı

Davranışlar organizmanın belli dürtüler (stimuli) karşısında gösterdiği tepkilerdir. Çevreden gelen dürtüler, organizmanın algılama sürecinden (perceptualscreen) geçtikten sonra davranışı etkiler. Organizmanın katılma, öğrenme ve sosyalleşme yolu ile de çevreye bağlı iki kökü vardır. Organizmadaki inançlar, tavırlar ve ihtiyaçlar ise bazı ön-yönelimler şeklinde ortaya çıkarak, algılanmış dürtülerle birlikte davranışa yol açar. Gerçekleşen davranış ise bu defa geriye dönerek hem çevreyi değiştirebilir, hem

²⁷Cenkhan Altıntaş, *Seçmen Tipolojisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, SBE, Antalya 2010), s.57.

²⁸Altıntaş, **a.g.e.** , s.57.

de organizmayı tatmin ederek ya da sıkıntıya sokarak etkileyebilir. Böylece dürtüler, organizma ve davranış arasındaki ilişki iki yönde de işlemektedir. Bir insanın aynı dürtüler karşısında daima aynı tepkileri gösterememesinin sebebi de zaten budur. Dürtüler ile organizma arasındaki ilişki algılama yolu ile sağlanmaktadır. Algılamanın en önemli özelliği de ayıklama (selectiveperception) ve saptırılmış (distorted) olmasıdır. Algılar şahsiyet ihtiyaçlarını icaplarına bağlı olarak ayıklanır ve saptırılır.²⁹

Kuşku yoktur ki seçmen davranışı da insan organizmasında belli bir oluşma sürecinden geçtikten sonra ortaya çıkan ve eyleme dönüşebilen bir süreçtir. Çeşitli faktörler sonucu oluşan seçmen davranışının psikolojik, sosyolojik veya sosyo-ekonomik birçok kavramsal alt yapısı vardır. Birazdan açıklamaya çalışacağımız bu davranışı açıklamaya girişen birçok düşünür pek çok farklı yorum yapma yoluna gitmiştir.

Aristoteles, bireyi siyasi etkinliklerde bulunan bir hayvan olarak vasıflandırmıştır. “Zoon Politikon” olarak vasıflandırılan insan, kendi siyasi çıkarları için eylemde bulunmaktadır. İnsanların bu çıkarları elde etmeleri güçlü olmalarını gerektirmiştir ki güçlü olma yolunu da yığınlar halinde hareket etmekte bulmuşlardır.³⁰

Birey “ZoonPolitikon”dur ama bu asla onun eğitilme gerekliliği gerçeğini değiştirmez, eğitim sonucu geliştirilen vasıflar sonraki nesillere miras yolu ile aktarılmaktadır.³¹

Birey olarak seçmenler, aynı derecede siyasete ilgi göstermezler. Bu davranışlarını etkileyen sosyo-ekonomik, psikolojik, kültürel ve çevresel çeşitli faktörlerden söz etmek gerekir. Gelir, eğitim, meslek, cinsiyet, yaş, köyde ya da kentte oturma, dinsel tercih ve etnik bir gruba mensubiyet gibi sosyoekonomik değişkenler siyasi katılma bakımından önemli değişkenler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.³²

Bireyler, eski çağlardan bu yana, çağdaş devletlerin niteliklerini taşımamakla birlikte, farklı yönetim modelleri ve birlikler oluşturmuşlar ve bunları yönetmişlerdir.³³

²⁹Deniz Baykal, **Siyasal Katılma**, Ankara: Sevinç Matbaası, 1970, s. 30.

³⁰Bülent Daver, **Siyaset Bilimine Giriş**, 5. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1993, s.90.

³¹Türker Alkan, **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Ankara: Gündoğdu Yay. 1989, s.1.

³²Oya Tokgöz, **Siyasal İletişimi Anlamak**, Ankara: İmge Kitabevi, 2008, s. 178.

³³Bilal Eryılmaz, **Kamu Yönetimi**, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2013, s. 1.

Yönetim konusunda ailede elde edilen bilgi genişletilerek davranış mekanizmasını geliştirir bunun sonucunda da birey/seçmen davranışını eyleme dönüştürür.

Çok geniş bir kullanım alanı bulunan, “seçmen davranışı” insanın makro olarak dünyaya, mikro olarak da kişisel yaşamı ile alakalı meselelere, kuruluşlara, faal rol alanlara, toplumsal ve siyasi meselelere eğilmede yararlandığı bir rehberdir.³⁴

Torlak ve Polat yaptıkları çalışmada seçmen davranışını şu şekilde tanımlamışlardır: “Seçmen davranışı” topluluk üyelerinin yöneticilerini seçme işleminin yanı sıra, doğrudan veya dolaylı olarak kamu politikalarını etkileme amacıyla katıldıkları ortak işlevi de kapsar. Seçmen davranışı dışında, ulusal çapta ve ona eşdeğer başka bir siyasal davranış yoktur. Herkesin toplumdaki rolleri ve siyasî görüşleri ne olursa olsun, seçimlere katılma hakkı vardır. Bu hak herkese eşit olarak dağıtılmıştır. Ulusal seçimlerle, herkese eşit etki olanağı tanınmıştır. Her oy eşit değere sahip olduğu gibi, oy kullanma ile kullanmama davranışları da etki açısından eşit ağırlığa sahiptir. Seçimler gizlidir ve seçmen oy verme davranışından sorumlu tutulamaz. Bu nedenle, seçmen gerçek tercihini rahatlıkla kullanabilir. Seçimlerin gizliliğinin araştırmacılar açısından sakıncası, verilen oy ile kişi arasında bireysel bir bağ kurulmamasıdır. Bu tür araştırmalarda ancak, toplu seçimler ve davranışlar incelenebilmektedir.³⁵

Oyunu kullanmak için sandık başına giden seçmen, şu dört unsurdan biri veya birkaçını göz önüne alarak oyunu kullanmaktadır: “Güvenlik isteği”, “saygınlık isteği”, “duygusal bağlılık” ve “dinsel/siyasal inançlar”.³⁶

Güvende olma arzusu bireyi “istikrar arayışına” yöneltmektedir. Az ama sürekli bir gelire sahip bireyler, aynı siyasal idarenin devam etmesini tercih etmişlerdir. Böyle bir seçmen grubu, seçimlerde gelir seviyesini yükseltecek daha iyi koşullar sağlayabilecek partilere pek itibar etmemektedir; çünkü bu seçmenler risk almaktansa, mevcut olanı muhafaza etmeyi tercih ederler.

Sosyal çevresinde hak ettiği saygıyı görmediğine, ayrımcılığa maruz kaldığına inanan kimseler ise oy kullanırken, “güvenlik isteği” talep eden seçmenlerin tersine,

³⁴ Ömer Çaha, **Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler**, Ankara: Orion Kitabevi, s.2.

³⁵ Sevinç Torlak ve Ferihan Polat, Denizli Örneği Çerçevesinde Kentleşme Sürecinde Seçmen Davranışı Değişimi, **Mülkiye Dergisi**, Cilt XXX, Sayı 253, s.73.

³⁶ Ahmet Taner Kışlalı, **Siyaset Bilimi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Basın Yayın Yüksek Okulu Yayınları, s.364.

“değişim” yönünde oy tercihinde bulunur. Çünkü onların mevcut siyasal iktidardan bir memnuniyetsizliği bulunmakta ve belki de farklı bir siyasal partinin iktidarında ikinci sınıf insan muamelesi görmekten kurtulma şansları olduğunu düşünmektedirler.³⁷

Toplumcu seçmen tipinde ise seçmen davranışı şöyledir: Toplumcu seçmen, öncelikle toplumu düşünen ve siyasi yargıları sadece kendi durumlarına göre değil, ülkenin genel ekonomik durumuna göre değerlendiren seçmendir. Toplumcu seçmenler, ulusal ekonomilerin iyileşmesi durumunda iyiye giden ekonominin rantından bireysel olarak kendilerinin yararlanıp yararlanmadıklarına bakmaksızın iktidar partisine oy verirler.³⁸

Seçmenler isteklerini her zaman sadece seçimlerle dile getirmez, bazen iktidar ya da daha üst devlet aklı kamuoyunu nabzından tercihlerini anlayabilir ve buna göre politika geliştirebilir. Ülkemizde bu günlerde hararetli bir şekilde tartışılan başkanlık sistemi buna güzel bir örnektir. Seçmenler çoğunlukla başkanlık sistemini desteklemektedir ve bu durumun farkında olan iktidar partisi bunu bir seçim propagandası yaparak kitleleri konsantre etmektedir. Coşkun ve Aktaş başkanlık sisteminin tartışılırken dikkate alınmasını istediği konuları şu şekilde sıralamaktadır:

- ❖ Siyasi parti sistemi ve iç politika açısından sonuçlarının tartışılması,
- ❖ İdarenin yapı ve işleyişi açısından sonuçlarının tartışılması,
- ❖ Ekonomik sonuçlarının tartışılması,
- ❖ Dış politika açısından sonuçlarının tartışılması,
- ❖ Demografik yapı ve alt kültürler açısından sonuçlarının tartışılması gerekmektedir.³⁹

Siyasal katılma, esas olarak, çağımıza damgasını vuran dört büyük devrimin, İngiliz (17.yy), Amerikan (18.yy), Fransız (18.yy), Rus (20.yy) devrimlerinin ve II. Dünya Savaşı'nı izleyen büyük siyasal uyanış ile yaygın bağımsızlık hareketinin ürünüdür. İngiliz Devrimi, katılımcılığın ilk sıradaki aracı olan parlamentoyu, siyasal dizgeye egemen kılmıştır. Amerikan Devrimi, özellikle Bağımsızlık Bildirgesi'yle

³⁷Kışlalı, a.g.e. s.364.

³⁸Cenkhan Altıntaş, *Seçmen Tipolojisi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi SBE, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Antalya 2010), s. 12.

³⁹ Murat Aktaş ve Bayram Coşkun, **Başkanlık Sistemi**, Ankara: Nobel Yayınları, 2013, Önsöz.

(4Temmuz 1776) insanların doğuştan özgür oldukları, bu özgürlüğü çiğneyen devletlere karşı ayaklanmanın bir hak olduğu görüşünü getirmiştir. Fransız devrimi, özellikle İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi'yle (26 Ağustos 1789), yasaların genel iradenin ürünü olacağı ve toplumun, kamu görevlilerinden hesap sorma hakkı bulunduğu görüşünü eklemiştir. 1917 Rus Devrimi ise, gerçek katılımcılığın ancak üyeleri her an geri çağırabilen ve sürekli yenilenen kurullar, 'Sovyetler' aracılığıyla yaşama geçirilebileceği ve sınıfların bir an önce kaldırılıp devletin hızla toplum içinde eritilmesi gerektiği görüşünü getirmiştir. II. Dünya Savaşı, çok önemli yeni bir bilinçlenme dalgası yaratmış, 10 Aralık 1948'de kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile insan onuru, ilk kez dünya çapında, en yüce değer olarak benimsenmiştir. Aynı süreç içinde, sömürge imparatorlukları dağıtılarak bunların yerine çok sayıda bağımsız devlet kurulmuştur.⁴⁰

1970'lerin sonunda başlayan, 1990'larda ise büyük bir ivme kazanan küreselleşme süreci ise; devletlerin büyük çoğunluğunu güçsüz bırakmış, bunun sonucunda ise, siyasal katılmayı gitgide, ancak dünyaya egemen olan güç odakları hedef alınırsa anlamlı olabilecek bir arayışa dönüştürmeye başlamıştır.⁴¹

Türkiye'de ise siyasal katılma yönünde atılan ilk adım 1876'da Birinci Meşrutiyetin ilan edilmesidir. Seçmen ancak katılım yollarını bulduğunda, seçmen davranışı sergiler, dünyada ve ülkemizde saydığımız bu gelişmeler seçmen davranışının gelişmesinin zeminini hazırlamıştır.

Seçmen davranışı; bireylerin idarecileri seçme, direkt veya dolaylı bir şekilde kamu politikasının tespit edilmesini etkileme amacıyla faaliyette bulunmalarındır. "Seçmen" bir ülke vatandaşı olmanın kendisine sunduğu bir hak ve görev olarak o ülkede idarecilerin seçilmesiyle ilgili seçimlere katılabilecek bireydir. Bireyin bu amaçla katıldığı eylem, ancak seçmen davranışı kapsamına girebilir.⁴²

Seçim "seçmen davranışının" ortaya çıktığı ete ve kemiğe büründüğü harikulade bir alandır. Ancak demokratik ve özgür seçimlerin yapıldığı toplumlarda gerçek manada bir seçmen davranışından bahsedilebilir. Baskı ve zorlamaların olduğu bir toplumda

⁴⁰ Atılğan ve Aytakin, **a.g.e.** , s.228.

⁴¹ Atılğan ve Aytakin, **a.g.e.** , s.228.

⁴² İnan Özer ve Mehmet Meder, **Siyasal Katılma Ve Seçmen Davranışı**, İstanbul: Ege Yayınları, 2009, s.30.

kâğıt üzerinde bir seçim söz konusu olsa da bu bize seçmen davranışı hakkında sağlıklı bir sonuç vermez.

Her toplumda bazı insanlar, diğerlerine göre hedeflerine giden yolda ilerlerken, daha net ve tutarlı bir çizgi izleme becerisi gösterirler. Kendi hedefleri diğer insanlar tarafından öngörülenlerle uyuşmayacak olursa, onların tercihlerini göz ardı etmeyi ya da umursamamayı bir şekilde başarır. Hatta çoğu zaman diğer insanların enerjilerini, onların iradesi dışında kendi amaçları doğrultusunda seferber edebilirler. İşte bunun adı toplumsal iktidardır.⁴³Toplumsal iktidar seçimde çoğunluğu sağlayarak, yönetimi kendi desteklediği partinin ele geçirmesine olanak sağlayabilir. Toplumsal iktidarın diktaya dönüşmeden demokratik olabilmesi için asıl olan azınlığın da yani iktidar sahibi olmayanların da haklarının korunmasıdır.⁴⁴

Yasalara göre seçmen/vatandaş olarak tanımlanan halk kesimlerinin, bir siyasal toplulukta, belli bir coğrafyada, belirli bir dönem için yöneticilerini ve yeğledikleri politikaları belirlemenin temel aracı olarak tanımlanan seçim; siyasal iktidarın bir elitten bir başkasına barışçıl bir biçimde aktarılmasının temel aracı olmasının yanında; bir denetim aracı yönetenlerle yönetilenler arasında bir siyasal iletişim biçimi, bireyi siyasal sisteme bağlayan ve demokratik sürecin gerisini meşrulaştıran bir etkinlik olarak da değerlendirilmektedir. Böylelikle, demokratik bir sistemde seçimlere, halkın çıkar ve görüşlerinin temsili, siyasal kurumlar ile seçmen tercihleri arasında ilişki sağlanması, siyasal çatışmaların barışçıl kanallara yönlendirilmesi, farklı siyasal programlar arasında rekabetin gerçekleştirilmesi, siyasal iktidarın denetlenmesi için yeterli gücü olan bir muhalefetin biçimlendirilmesi, iktidar değişikliği olanaklarının açık tutulması, toplumsal/siyasal çoğulculuğun korunabilmesi gibi işlevler yüklenmektedir. Kısaca siyasal sistemin demokrasiyle ilişkisini kuran temel mekanizmanın seçimler olduğu vurgulanmaktadır.⁴⁵

Bu çerçevede, demokrasiyi yansıyan ve dürüst seçimlerin varlığı ile eş tutan tanım, tümüyle yeterli olmasa da seçimler demokrasinin zorunlu mekanizması ve siyasal partiler gibi, çağdaş politikanın temel kurumlarından birisi olarak değerlendirilmekte,

⁴³Gianfranco Poggi, **Devlet**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s.2.

⁴⁴ Özer ve Meder, s.30.

⁴⁵ Oya Çifçi, **Yerel Seçimler Coğrafyası**, Ankara: TODAİE Yayınları, 2008, s.7.

dahası demokrasi ölçütleri arasında ilk sırada yer alır. Örneğin Dahl'ın demokrasi tanımında yer alan yedi ölçütün dördü seçim ve seçme ile ilgilidir.

Kuşkusuz siyasal katılmanın tek biçimi, seçimlerde oy kullanmak değildir. Siyasal katılma eylemleri geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Ancak, temel siyasal bir eylem ve diğerleri ile ilişkili savların incelenmesinde mantıksal bir başlangıç noktası olarak, seçimsel katılma, tüm siyasal sistem ve düzeylerde önde gelen bir katılma biçimi olarak önem taşımaktadır.

Siyaset bilimi yazınında, seçimsel katılma farklı açılardan incelenebilmektedir. Seçimlerin yasal çerçevesi, seçimlere katılmanın dinamikleri, seçimlere katılma kalıpları, siyaset sosyolojisinin en fazla üzerinde durulan konuları arasında yer almaktadır. Öte yandan, seçimlere katılanların parti tercihleri, tercihlerdeki değişimler ve bunun nedenleri de derinlemesine incelenen başlıklardır. Var olan araştırmalarda başlıca iki yaklaşımdan söz edilebilir. Ya birey seçmenden yola çıkılmakta ya da seçim sonuçları üzerinde yoğunlaşmaktadır. Birey seçmenden yola çıkılsa bile, ulaşılan nokta parti sistemi ve siyasal sistem olmaktadır. Dahası, her koşulda araştırmaların başlangıç noktasını, katılma-katılmama tercihi ya da eğilimi oluşturmaktadır.⁴⁶

Oy verme davranışına olan akademik ilginin artması davranışsal politika biliminin yükselişiyle bağlantılıdır. Politik davranışın en yaygın ve ölçülebilir biçimi olan oy verme, örneklem araştırmalarının ve statik analizlerin yeni teknikleri için odak noktası haline gelmiştir. Michigan Üniversitesi tarafından gerçekleştirilen titiz bir araştırmanın ürünü olan Amerikan Seçmeni (The American Voter Campbell vd. 1960), bu alanda yapılan lider çalışma haline gelmiştir be Butler ve Stokes'un yürüttüğü Britanya'da Siyasi Değişim (Political Change in Britain,1969) gibi benzer çalışmaların zenginleşmesini teşvik etmiştir.

Gülmen'in siyasal davranışa bakışı şu şekildedir: Siyasal davranış; insanlar ve örgütlerin siyasal olaylar karşısında aldıkları tavırlar, gösterdikleri eylemsel siyasal katılmadır.⁴⁷ Bir ülkenin vatandaşı olmasının kendisine sağladığı hak ve ödev olarak

⁴⁶Çifçi, a.g.e. , s.7-8.

⁴⁷ Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2001, s.217.

seçmenin, o ülkede görev yapacak yönetici kadrosunun belirlenmesi ile ilgili olarak seçimlere katılmayla ortaya çıkan davranışı, seçmen davranışı oluşturmaktadır.⁴⁸

Şüphesiz seçmen davranışının en önemli boyutu siyasal katılımdır. Siyasal katılma, toplum üyesi kişilerin (vatandaşların) siyasal sistem karşısında durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyen bir kavramdır. Siyasal katılma sadece seçimlerde oy kullanmaktan ibaret değildir. Katılma, basit bir meraktan yoğun bir eyleme kadar uzanan, geniş bir tutum ve faaliyet alanını kapsar.⁴⁹

Robert Dahl'a göre siyasal katılmanın dört boyutu vardır:

İlgi: Siyasal olayları izlemek.

Önemseme: Siyasal olaylara önem vermek.

Bilgi: Olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olmak.

Eylem: Siyasal olaylara aktif olarak katılmak.

R. Dahl siyasal katılma açısından ise toplumu dört gruba ayırmıştır:

-Siyasal olmayan tabaka,

-Siyasal tabaka,

-İktidar peşinde koşanlar,

-İktidar sahipleri.

İktidar peşinde koşanlar ve iktidar sahipleri bütün siyasal sistemlerde ancak küçük bir azınlık meydana getirirler. Bu iki grup daha çok “**siyasal liderlik**” konusuna girmektedir. Katılma açısından asıl önemli olan, ilk iki tabakadır. Siyasal olmayan tabaka siyasal olaylar karşısında merak, ilgisiz ve bilgi sahibi olmayan ve eylemde bulunmayan kişiler, başka deyişle “**ilgisizler**” kategorisidir.

Genel olarak bütün siyasal sistemlerde genel olarak şu gözlemi yapmak mümkündür. **Aktif** siyasal tabakalar, siyasetle fazla ilgili olmayan vatandaş kitleleri yanında **azınlık** kalırlar. Ayrıca dikkat çekici bir gözlemde şöyledir: Ekonomik bakımdan gelişmiş demokratik ülkelerde halk kitleleri gittikçe siyasetten

⁴⁸ Yüksel Gülmen, **Türk Seçmen Davranışı**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 1979, s.18.

⁴⁹ Cemal Fedayi, **Siyaset Bilimi**, Ankara: Kadim Yayınları, 2014, s.119.

uzaklaşmaktadır. Bu olay, ciddi bir siyasal katılma krizi karşısında bulunduğu anlamına gelmektedir. Batılı toplumlarda siyasal bakımdan genel bir ilgisizleşme ve politikadan uzaklaşma (**depolitizasyon**) olayından söz edilmektedir. (Kendi ülkesindeki seçimlere katılma oranının düşüklüğünden yakınan bir İngiliz siyasetçi, Türkiye’de seçime katılma oranının %80’in üzerinde seyrettiğini öğrenince hayranlığını gizleyememişti...) ⁵⁰Fakat bu konuda yapılan araştırmalar depolitizasyon olgusunun mutlak bir doğru ve sürekli bir eğilim olmadığını göstermiştir. Konuya geniş bir açıdan bakıldığında şu gözlenmiştir: Günümüzde siyasal katılma azalmamasına rağmen yöntem değişmiştir. İletişim teknolojisindeki gelişmelerin de etkisiyle zamanımızda televizyon (ve gitgide büyük oranda artış gösteren internet ortamı) geniş ölçüde toplantıların ve mitinglerin yerini almıştır.⁵¹

Ayrıca eskiden sadece siyasal partiler kadrosu içinde mevcut olan faaliyetler, artık meslek kuruluşları, sendikalar, dernekler vs. gibi diğer sosyal gruplara da yayılmıştır. Toplumda politik faaliyet alanı büyümüş, karar ve etki merkezleri artmıştır. Özetle, klasik katılma yollarında bir azalma olsa da modern/gelişmiş katılma yollarında bir artma gözlenmiştir. Bu gözlemlerden yola çıkanlara göre bir depolitizasyondan değil politizasyondan söz etmek daha doğrudur.⁵²

Bilginin daha çok üretildiği ve daha hızlı yayıldığı “**bilgi toplumu**” çağında siyasete ilginin daha da artacağını ve dolayısıyla da siyasal katılmanın yeni yöntemlerle daha da ilerleyeceğini düşünmek mümkündür. (Bu görüşü eleştirenler ise “bilgi çok ama bilge yok” şeklinde bir argüman geliştirerek üretilen bilginin kalitesizliğinden ve etkisizliğinden şikayet etmişlerdir...)

Demokratik olmayan bazı rejimler, vatandaşların siyasetle fazla ilgilenmesini istemediklerinden siyasetin etki alanı azalır, siyasal katılmayı engelleyecek bazı engelleyici önlemler alma ve yasaklar koyma tercihinde bulunulacaktır. Böyle olunca, politikadan uzaklaşma yerine politikadan uzaklaştırılma ifadesi kullanılır. Demokratik ülkelerde görülmeyen bu durum daha çok otoriter rejimlerde ve az gelişmiş ülkelerde

⁵⁰Fedayi, **a.g.e.** , 2014, s.119.

⁵¹Fedayi, **a.g.e.** , 2014, s.119-120.

⁵²Fedayi, **a.g.e.** , s.120.

görülmektedir. Politikadan uzaklaştırma olgusu o toplunun çoğulcu ve özgürlükçü modelden uzaklaşması sonucunu doğurur.⁵³

Siyasal katılmayla ilgili çeşitli tanımlar yapılmıştır. Weiner siyasal katılmayı, “kamu politikalarının belirlenmesi, kamu sorunlarının yönetimi milli, mahalli ya da hükümet düzeylerinde siyasal liderlerin seçimini etkilemeye yönelik olan örgütlü-örgütsüz, başarılı-başarısız, kesintili-sürekli nitelikleri her türlü gönüllü faaliyetler” olarak tanımlar. Kalaycıoğlu ise; siyasal katılmayı “deneysel bir eylem” olarak kabul eder ve siyasal sistem içinde katılma yoluyla kurulan “ilişkinin bir ucunda siyasal topluluk üyesi olan bireyler, diğer ucundaysa siyasal kararları olan otoriteler bulunmaktadır”. Der.⁵⁴

Kalaycıoğlu seçmenin kararını etkileyen unsurları şöyle sıralar:

- Seçmen küçük yaştan itibaren siyasal kişiliğini geliştirirken belirli bir siyasal partiye yakınlık duyar. Zamanla o partiyi tutmaya başlar ve tuttuğu partiye oy verir.
- Seçmenin belli bir siyasal görüşü, siyasete bakış açısı ve hatta siyasal ideolojisi vardır. Seçmen, o ideolojiyi temsil eden siyasal partiye oy verir.
- Seçmen, tıpkı tüketici gibi akli (ussal/rasyonel) karar alıcıdır. Geçmişte siyasal partilerin, özellikle hükümet parti (lerinin) ne yaptıklarına (performanslarına) bakar. Bunları değerlendirdikten sonra olumlu sonuç aldığı partiye oy verir.
- Seçmen tıpkı tüketiciler gibi akli karar alıcıdır. Geleceğe bakar, siyasal partiler içinde gelecekte kendisine, ailesine veya ülkesine yararlı olacağını düşündüğü partiye oy verir.
- Seçmen içinde bulunduğu toplumsal konuma, topluluğa, toplumsal sınıfa göre siyasal partileri değerlendirir ve o toplumsal konuma yararlı gördüğü partiye oy verir.⁵⁵

⁵³Fedayi, a.g.e. , 2014, s.121-122.

⁵⁴ Ersin Kalaycıoğlu, **Karşılaştırmalı Siyasal Katılma**, İstanbul: İ.Ü.S.B.F. yay. 1983, s.10.

⁵⁵Ersin Kalaycıoğlu, ”Türkiye’de Seçmen Davranışı: Şimdi Neler Olacak?”, **Toplumcu Düşünce Enstitüsü Dergisi**, 25 Nisan 2014, toplumcudusunceenstitusu.org,(Erişim tarihi:04.06.2015), s.4.

Siyaset biliminin siyasi iktidarı inceleme ve araştırma konusu yapmasının temel nedenlerinden birisi, toplumların siyasal olaylar karşısındaki eğilimlerinin, yaklaşımlarının, tutum ve davranışlarının araştırılmasıdır. Bu anlamda siyasal davranış, insanlar ve örgütlerin siyasal olaylar karşısında aldıkları tavırlar, gösterdikleri eylemsel siyasal katılmadır.⁵⁶Yine başka bir tanım yapacak olursak; “siyasal davranış, bireyin sahip olduğu siyasal ile sahip olduğu ön yönelimlerin bir birleşimi halinde ortaya çıkan eylemdir.”⁵⁷

Türk politik kültüründe seçmen davranışı belli bir tarihe kadar üst akıl tarafından yönlendirilmiş ve kanalize edilmeye çalışılmıştır. Bu konudaki temel düşünce ve eğilimin yönünü anlamak için başvurduğumuz ÖĞÜN’ün düşüncesi şu şekildedir: Cumhuriyet ile birlikte, “topluluk ruhu” ilk kez politik dile tercüme edilmişti: “Milli İrade” Milli irade tıpkı topluluk ruhu gibi sözde demokratik, ama özde toptancı bir kavramdır. Zira temsilden ziyade vesayete dayanır. 1920’deki Mecliste taşra seçkinleri ile devlet seçkinleri ortak bir platformda buluştular. İzlenecek doğrultular konusunda büyük bir iç çatışma yaşadılar. Sonuçta devlet seçkinleri manipüle edebildikleri taşra seçkinleri ile birlikte muhalifleri tasfiye ettiler. Ama yine de görüntü itibarı ile Meclis bir devlet seçkinleri-taşra seçkinleri ittifakını yansıtıyordu.⁵⁸

Çok partili hayata geçiş ile birlikte katılımın ölçeği büyüdü. Topluluk ruhunun politik dildeki karşıtlıkları çoğaldı. “Halk, emekçiler, inanlar” vb. kavramlar topluluk ruhunun yeni veçheleri olarak zuhur etti. Bu kavramların her birinde toptancı anlamlar yatmaktadır.⁵⁹

Bir toplum içerisinde herkes amaçları doğrultusunda tam bir anlaşmaya varacak olursa kimse birbirinin davranışlarını ve kararlarını etkileme girişiminde bulunmayacaktır. Pratikte mümkün olmayan böyle bir ortamda hiçbir zaman iktidar ve birbirlerini etkileme ilişkileri bulunmayacak, insanlar kendi kendilerini yönetebildiklerinden devlete ve siyasal sisteme ihtiyaç duymayacaklardır. Fakat gerçek hayatta toplum üyeleri arasında sürekli bir çıkar çatışması ve birbirinin çıkarlarını engelleme gibi bir durum söz konusu olduğu için, Robert Dahl’ın da dediği gibi böyle

⁵⁶ Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2010, s.459.

⁵⁷ Deniz Baykal, **Siyasal Katılma, Bir Davranış İncelemesi**, Ankara: A.Ü.S.B.F Yayınları, 1970, s.166.

⁵⁸Süleyman Seyfi Öğün, **Türk Politik Kültürü**, Bursa: Alfa Aktüel, 2004, s.56.

⁵⁹Öğün, **a.g.e.** , s.57.

bir toplum siyaset mikrobu kapmış ve çatışmanın başladığı yerde siyaset de başlamıştır.⁶⁰

Siyasal katılma genel olarak vatandaşların kamu yöneticilerinin seçimine ve yönetimin karar alma sürecine etkide bulunma faaliyetleri olarak tanımlanabilir. Siyasal katılmanın alacağı biçim bir toplumdan diğerine değişebilmektedir; ancak tipik olarak bu etkinlikler arasında oy kullanma, seçimlere katılma, örgütsel etkinlik ve yönetimin kararlarını etkilemek üzere girilen çeşitli eylem tiplerinden oluşmaktadır. Siyasal katılma genellikle sosyal sınıf, çıkar grubu, siyasal parti gibi temeller üzerinde örgütlenmektedir. Siyasal katılmanın genel biçim ve düzeyi toplumdan topluma farklılıklar gösterdiği gibi zamanla aynı toplum içinde de zaman içinde değişmektedir.

Bir toplumda siyasal katılma düzeyinin yüksek olması siyasal gelişmenin önemli özellikleri arasında “kitle hareketliliğini ve katılmasını da belirtmektedir. Almond, Powel, Verba gibi yazarlara göre katılmanın yoğunluğu siyasal gelişmenin önemli aşamalarından biri olarak kabul edilmektedir.

Geleneksel ve modern toplumlar arasındaki en önemli farklılığın siyasal katılmanın yoğunluk ve alanı ile ilgili olduğu savı artık, tartışması geniş kabul görmektedir. Zenginleşmiş, sanayileşmiş, kentleşmiş ve karmaşık toplumlarda siyasete katılan kişilerin oranı, daha az gelişmiş tarımsal, kırsal ve daha ilkel ekonomik toplumsal sistemlerle karşılaştırıldığında daha yüksektir ve katılma daha çeşitli biçimlerde gerçekleşir. Sosyo-ekonomik gelişme ile siyasal katılma arasında doğrusal bir ilişki mevcut değildir, sosyal ekonomik gelişmeye koşut olarak ulusal siyasal katılmanın artma eğiliminde olduğu gözlenmiştir.⁶¹

Seçmen davranışının tespit edilebilir olması partilere nasıl bir politika geliştirmeleri gerektiği noktasında bilgi verir. Seçimleri kazanmak isteyen partiler seçmen tercihlerini göz önünde bulundurmaya zorundadırlar.

Türkiye’de seçmenlerin siyasete katılımlarına baktığımızda da, altmış yılı aşkın süredir devam eden çok partili hayatın seçmenlerin seçimlere katılması üzerinde kurumsal bir yapıya dönüştüğünü söyleyebiliriz. Seçmen tercihiyle ilgili 1950 seçimlerinde Cumhuriyet Halk Partisi’nin yerine Demokrat Parti’nin iktidara geldiği,

⁶⁰Robert Dahl, **Demokrasi Üzerine**, Çev.: Betül Kadioğlu, Ankara: Phoenix Yayınevi, 2010, s. 240.

⁶¹ Esat Çam, **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul: Der Yayınları, 2005, s. 204.

1965 seçimlerinde Adalet Partisi'nin, nispi temsil uygulamalarına karşın, Meclis çoğunluğunu elde ettiği görülmüştür. 1983 seçimlerini de Cumhurbaşkanı Kenan Evren'in açıklamalarına karşın Anavatan Partisi'nin kazandığı ve nihayet 2007 seçimlerinde de Genelkurmay Başkanlığı'nın açıklamalarına karşın Adalet ve Kalkınma Partisi'nin seçimin galibi olduğu bilinmektedir.⁶² Bu durum içi Kalaycıoğlu; “*Nitekim siyasal etkinlik duygusunun seçimde gelişmiş bulunduğunu saptamış olmamızın bu gelişmelerle bir ilgisi olmalıdır. Seçmenin gerek siyasete olan ilgisinin, gerek genel seçimden hemen önce seçimlere duyduğu ilgi ve katılma eğiliminin de demokrasinin işlemlerini kolaylaştıracak bir içerikte olduğu görülmektedir.*” demektedir.⁶³

Şüphesiz “Seçmen davranışı” her ülkenin kendi şartlarında değişkenlik gösteren bir kavramdır. Konumuzun ilerleyen bölümünde incelemeye çalıştığımız Yunan seçmeni ekonomik krizin sebebi olarak gördüğü mevcut partileri siyaset arenasından silmiş ve bunun yerine çok radikal bir şekilde sol bir partiyi ikame etmiştir. Amerika Birleşik Devletlerinde durum genellikle iki seçenekten ibarettir ülkeyi ya demokratlar yönetir ya da cumhuriyetçiler, burada dünya siyasetinin daha gergin olduğu dönemlerde iktidarı Cumhuriyetçiler ele alırken iç politikaya dönülüp daha çok sosyal politikalara önem verilmesi gerektiğin de ise yönetime Demokratlar gelmektedir. Yani ülkeyi kimin yöneteceğine Amerika'nın kendi çıkarları karar vermektedir.

Özellikle ülkemizde seçmen davranışı üzerinde yapılan araştırmalarda yüzde yüzlük bir sonuca ulaşılması oldukça zordur. Bunun birçok sebebi vardır; bu sebepleri sıralayacak olursak:

- ❖ Ülke olarak gerek kamu gerekse özel sektör olarak henüz tam olarak oturmuş ya da olgunlaşmış kurumlara sahip değiliz, yönümüzü çevirdiğimiz batıdan ithal edip oturtmaya çalıştığımız kurumlar ile bir nebze olsun yol katetmiş durumundayız,
- ❖ Sahip olduğumuz genç nüfus sağlanan olanaklar sayesinde eğitim seviyesini yükseltmekte ve daha çok kendi haklarının bilincinde olma yolunda mesafe katletmiş durumdadır.

⁶²Ersin Kalaycıoğlu, *Türkiye’de Demokrasinin Pekişmesi: Bir Siyasal Kültür Sorunu*, <http://www.sabanciuniv.edu/tr> (Erişim Tarihi: 31.03.2015), s. 26.

⁶³Kalaycıoğlu, *a.g.e.* , s.26.

- ❖ Ülke olarak paternalist bir gelenekten geldiğimiz için sürekli güçlü olan bir liderin güvenliğinde yaşamayı kendimize daha doğru bulmuş ve bazen sırf kalabalığa karışmış olmak için herkesin oy verdiği partiye ya da lidere oy verme yoluna gitmişliğimiz vardır.
- ❖ Oy kullanmada bölgelerimiz arasında da çeşitli farklılıklar vardır; bu farklılık özellikle doğu ve batı arasında değişmektedir, bunun temelinde ekonomik faktörler vardır. Batıda oy kullanan bir seçmen daha farklı tercihler için oy kullanırken doğuda oy kullanmada ekonomik kaygının daha fazla ön planda olduğunu görüyoruz.
- ❖ Bir diğer vardığımız sonuç özellikle üzerinde araştırma yaptığımız il olan Muş'un özelinde hemen hemen tüm doğuda bireysel karardan ziyade aşiret olarak tercih edilen partiye oy verildiği gözlenmiştir.

1.2.2. Güncel Bir Örnek: 2015 Yunanistan Genel Seçimleri Ve Yunan Seçmenin Değişen Oy Tercihi

Güncel konumuzun incelenmesine geçmeden önce Yunan demokrasi tarihine kısaca bakmak istiyoruz.

Eski Yunanistan'daki demokrasi anlayışı kuşkusuz günümüz demokrasileri ile kıyaslanamaz. Antik Yunan siyasi düşüncesine demokratik özelliğini veren, Atina'da uygulanan yönetim biçimidir. Atina demokrasisinde kadınların, kölelerin ve yabancıların siyasi hakları yoktur. Seçme ve yönetime katılma hakkı 20 yaşını doldurmuş Atinalı erkek vatandaşlara tanınmıştı. O dönemde, günümüzdeki gibi siyasi partiler yoksa bile partilerin işlevini yerine getiren "oligarklar ve demokratlar" denilen gruplar vardı.

Kent meclisleri her ay 4 kez toplanıp yasa tekliflerini hazırlar ve yönetim sorunlarını görüşüp çözümlerdi. İşte 20 yaşını dolduran, köle olmayan erkek Atinalıların bir araya toplanıp devlet ve toplum sorunlarını görüşüp çözümler getirdikleri bu yönetim modeline doğrudan ya da aracısız demokrasi denir. Aynı zamanda bu dönemde Atina vatandaşlarına yasama, yürütme ve yargısal görevlerde vermişti.⁶⁴

⁶⁴ Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, 9. Baskı, Antalya: Siyasal Kitabevi, 2014, s.177-178.

Eski Yunan kent devletlerinin yıkılmasından sonra toplumsal çatışmalar artmış, Hristiyanlığın doğumu, gelişimi ve yayılması “siyasal temsil” kavramını da beraberinde getirmiştir.

Seçmenlerin davranışları ekonomik, siyasi ve sosyal atmosferden etkilenerek değişebilir. Bu değişkenler arasında en belirgin ve en sert tercih değişikliğine yol açan ekonomik değişkendir. Bunun en son örneğini Yunanistan genel seçimlerinde açık bir şekilde gördük. Çok ağır bir ekonomik kriz geçiren Yunan seçmeni oy tercihini çok radikal bir şekilde değiştirmiş ve SYRIZA (Radikal Sol Parti) seçimi kazanarak, iktidarı kurma hakkını elde etmiştir peki, Yunan halkının oy tercihini böyle radikal bir şekilde değiştirmesine neden olan şey nedir? Bu soruya çeşitli cevaplar verilebilir; bir görüşe göre, Yunanistan Avrupa Birliği’ne girdiğinde birlik ile gizli bir anlaşma yaptı ve üretim araçlarını Almanya’ya sattı ve buna karşılık tüketime bolca harcayabilecekleri yardımlar yapıldı, fakat bir noktadan sonra Avrupa halkı neden biz çalışıyoruz da Yunanlar keyfini sürüyor diye söylenmeye başladılar. Siyaset bilimci Herkül Milas’ta esprili bir dil ile “Yunanistan’da yabancılar çalışırken Yunanlılar patronluk yaptı ve sanırım bundan dolayı biraz kilo aldılar” diyor. Başka bir görüş ise krizin nedeni olarak çalışanlara verilen aşırı haklar olarak gösterir.

Her ne olursa olsun Yunanistan’ın krize sürüklenmesi AB’nin hoşuna gitmedi çünkü her kriz gibi bu krizde domino etkisi yaratacağını ve kendilerini de etkileyeceğini çok iyi biliyorlardı, bundan dolayı Yunanistan’ı kurtarmak için kolları sıvadılar fakat Yunan halkı AB’nin ‘acı reçete’ olarak tanımlanan politikaları ile haklarından ya da rahatından vazgeçmek istemedi. Tüm bunlardan sonra ekonomik haklarından ve sosyal özgürlüklerinden vazgeçmeyen Yunan halkı, AB’nin kemer sıkma politikalarına boyun eğmeyeceğine ve haklarını koruyacağına inandıkları SYRIZA’ya destek vererek oy tercihlerini radikal bir şekilde değiştirdiler. Yeni kurulan hükümeti dize getirmeye çalışan AB 6 Haziran 2015 tarihinde Yunan halkını referandum için sandık başına çağırılmış fakat yine halk AB’nin kemer sıkma politikalarına %60’ın üzerinde ‘hayır’ oyunu kullanarak ne kadar kararlı olduklarını bir kez daha göstermişlerdir.

Güven tazelemek ve AB karşısında elini güçlendirmek isteyen Aleksis Çipras istifa etmiş ve ülkesini erken seçim ile tekrar sandık başına toplamıştır. Seçimden önce

yapılan yorumlar uygulanan kemer sıkma politikalarından dolayı Çıpras'ın kaybedeceği yönünde idi. Fakat 20 Eylül 2015 tarihinde yapılan erken Yunan seçimlerinden Çıpras yine %35'in üzerinde bir oy oranı ile seçimden birinci parti olarak çıkmıştır. Bu önemli bir sonuçtur zira Yunan seçmenin oyunu bir anlık öfke ya da kızgınlık ile değil gerçekten düşünüp karar vererek kullandığını ispatlamış ve Çıprasa olan desteğini tekrarlamış hatta vurgulamıştır. Seçimden sonra röportaj veren SYRIZA'nın Türk kökenli bir milletvekili bu zaferin Avrupa'da yükselen aşırı sağa karşı bir cevap olduğunu ve kendiışlerinin zor olsa da Avrupa için bir şans olduğunu dile getirmiştir.

SYRIZA'nın Yunanistan'da elde etmiş olduğu bu başarı diğer ülkelerdeki sol örgütlere de ışık tutmuş ve onları mücadelelerinde daha da hırslandırmıştır. Ama gözden kaçırılmaması gereken Yunanistan'ın kendi özel şartlarının çok farklı olduğudur. Yunan halkı uzun yıllar refah ve güven içinde yaşarken yaşanan ekonomik kriz ile birlikte neredeyse bütün özgürlüklerin, ekonomik haklarını kaybetmiş ve bunu giderecek bir gücün arayışına girişmişlerdir. Artık kaybedecek bir şeyi olmayan Yunan seçmeni aslında kendisinden bekleneni yapmış ve mevcut hükümeti yıkararak onun yerine ondan tamamen farklı bir hükümeti getirmeyi tercih etmiştir. Ekonomik krizlerin iktidarları alaşağı etmesi örneğine biz kendi ülkemizde de şahit olduk, yakın tarihte Adalet ve Kalkınma Parti'sinin iktidar oluşunun hikâyesi de aslında tam da bu şekildedir. Türk seçmenler 2000'li yılların başında yaşadıkları ekonomik krizin etkisiyle henüz çok yeni kurulmuş olan Adalet ve Kalkınma Partisi'ne şans vermeyi tercih etmiş ve başarılı sayılabilecek sonuçlar almıştır. Bu durum açık bir şekilde şunu göstermektedir ki toplumlar olağanüstü durumlarda sürpriz veya riskli olarak değerlendirilebilecek kararlar almaktadırlar.

1.3. SEÇMEN DAVRANIŞIYLA İLGİLİ TEORİK YAKLAŞIMLAR

Seçmen davranışını doğru anlamak için bu kavramı çeşitli açılardan ele almamız gerekecektir. Seçmenler neden davranışlarını değiştirirler, bunun üç temel sacayağı vardır. Bu sacayakları; sosyolojik, sosyo-psikolojik ve ekonomik yaklaşımlardır. Seçmen tercihindeki değişiklikleri ya da sabitlikleri tahlil ederek sonuca varmamız için bu kavramların sırası ile ele alınarak detaylı değerlendirmesinin yapılması gerekecektir.

1.3.1. Sosyolojik Yaklaşım

Temeli Lazarsfeld Berelson ve Gaudet tarafından 1940 yılı ABD Başkanlık seçimleri sırasında seçmenler üzerinde yaptıkları bir araştırma ile atılan sosyolojik yaklaşım, seçmen davranışının temelinde toplumdaki sosyal bölünmüşlük olduğunu iddia eder. Seçimlerde kullanılan oy da aslında bireylerin ait olduğu sosyal kimliklerin siyasal tercihlere yansıtılmasından ibarettir.⁶⁵ Modelin temeli ferdin tutum ve tercihlerinin ilişkide olduğu insanlardan etkileneceği varsayımına dayanır.

Columbia Ekolü olarak bilinen sosyolojik yaklaşıma göre, politik tercihlerin belirlenmesinde sosyal özellikler belirleyici rol oynar. Seçmenlerin dinsel, etnik ve mesleki farklılıklarının, sosyal tercihler üzerinde ciddi bir etkisinin olmadığı açıktır.⁶⁶

Seçmen tercihine sosyolojik açıdan yaklaşımlar, ekonomik ve psikolojik yaklaşımın özellikle vurguladığı bireyselliği reddetmekte ve grup temelleri konusuna eğilmektedir. Sosyolojik yaklaşımda kişilerin tutum ve değer sistemleri oy verme davranışında önem arz etmemekte, bu yaklaşımda daha çok din, sosyoekonomik statü, yaşanılan coğrafya parçası ve mensup olunan grup gibi faktörler ön plana çıkmaktadır. Sosyolojik yaklaşımın temel konusunu seçmenler değil, gruplar ve partiler oluşturmaktadır. Sosyolojik yaklaşım “niçin oy veriyorlar?” sorusuna cevap aramaktadır.⁶⁷

Sosyolojik yaklaşımın ulaştığı genellemeleri şu şekilde sıralayabiliriz:

- ❖ Bireyin sosyal özellikleri parti tercihini belirlemektedir,
- ❖ Bireyin birlikte yaşadığı veya diğer bireylerle aynı yönde oy kullanması muhtemeldir. Bu sebeple oy verme bir deneyimdir,
- ❖ Sosyo-ekonomik statü, etnik-dinini köken ve ikamet özellikleri oy verme üzerinde önemli rol oynamaktadır,
- ❖ Ailenin oy vermeye büyük etkisi bulunmaktadır. Eşler arasında büyük oranda benzeşme olmasının yanı sıra, çocuklar ve büyükler arasında da bir ölçüde benzeşme bulunmaktadır,

⁶⁵ Akgün, a.g.e. , s.27.

⁶⁶ Akgün, a.g.e. , s.27.

⁶⁷ Özkan, a.g.e. , s.111.

- ❖ Seçimlere ilgi düzeyi karar vermeyi etkiler. Yüksek bilgili bireyler daha hızlı karar verir.⁶⁸

Bireyin içinde yaşadığı sosyal çevreden etkilenecek oy tercihinde bulanacağı yüksek bir ihtimal olmakla birlikte bu değişmez bir gerçek değildir, konumuzun çeşitli bölümlerinde de değindiğimiz gibi bazen seçmen kendi organizmasından kaynaklanan tercihlerde de bulunabilir. İşin psikolojik safhası ile ilgili olan bu mesele sonraki seçenekte irdelenmeye çalışılmıştır.

1.3.2. Sosyo-Psikolojik Yaklaşım ya da Partiyle Özdeşleşme

Seçmenlerin küçük yaşlarda ailelerinin ve çevrelerinin etkisi altında gerçekleşen siyasal sosyalleşme sürecinde kazandıkları siyasal tutumlar ve ideolojik yönelimlerin ileriki yaşlarda onların parti tercihi üzerinde son derece etkili olduğunu⁶⁹ ve kişilerin herhangi bir partiye karşı ideolojik bağlılık duyduğu iddia eder. Bu bağı “psikolojik sevgi bağı” olarak belirten Çinko ’ya göre bu bağın oluşumu çocukluk yıllarına kadar uzanır. Parti kimliği şeklinde somut olarak ifade edilen bu bağlılığın, adeta dinsel bir bağlılığı andırdığı ileri sürülmüştür. Sosyo-psikolojik yaklaşım modeli, sosyolojik yaklaşımı reddettiği gibi ahlaki vaazlardan çok davranışla ilgili kurallar sunmaktadır.

Bu yaklaşımda seçmen davranışının “parti kimliği” kavramı bağlamında bireylerin psikolojik bağlılığının ömür boyu devam edeceği ileri sürülmüşse de özellikle ülkemizde 1980’lerden sonra seçmen tercihini açıklamada aday, sosyo-kültürel değerler, ekonomik gelişmeler gibi değişkenlerin de ele alınması gerektiği ortaya çıkmıştır. Çünkü seçmenlerin parti bağlılığı her geçen gün azalmakta, siyasi tercih kaymaları bazı seçimlerde oldukça keskin bir şekilde yaşanmaktadır.⁷⁰

Son yıllarda ülkemizde yapılan seçimlerde seçmenlerin oy tercihleri açık bir şekilde psikolojilerini yansıtmaktadır. Ezilmiş, hor görülmüş, namaz kılması, türban takması yadırganmış muhafazakâr kesim 2002 yılından sonra Adalet ve Kalkınma Partisi ile kendini ifade etme şansını yakalamış ve bunu çok başarılı bir şekilde kullanarak yadırganan özelliklerini legal siyasi alana çekerek meşruluğunu sağlamıştır.

⁶⁸ Oğuz Tuncay Görür, ‘*Van’da Seçmen Davranışı: 2000-2009*’, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van 2010, s.18.

⁶⁹ Akgün, a.g.e, s.29.

⁷⁰ Âdem Doğan ve Göksel Göker, *Siyasal İletişim Araştırmaları*, Ankara: Nobel Yayınları, 2013. s.26-28.

Bir diğer örnek 2015 Haziran seçimlerinde yaşanmış ve eğer barajın altında kalırsa sonucun felaket olacağını düşünen Kürtler ve bir kesim Türk solcular duygusal davranıp Halkların Demokratik Partisine destek vermiştir ve böylece parti seçimlerde tarihi bir başarı elde etmiştir. Genelde yerel seçimlerde seçmenin hizmet odaklı düşündüğü için psikolojik faktörlerin daha az etkisinde kaldığı söylenir ama bu her seçmen için ya da öncelikleri farklı olan seçmen için geçerli bir durum değildir. Özellikle kavmiyetçilik ya da aşiretçiliğin etkili olduğu bölgemizde, seçmenler kendi ezilmişliklerini giderme veya egolarını tatmin etme yoluna giderek oy tercihinde bulunmaktadır.

1.3.3. Ekonomik Yaklaşım ya da Rasyonel Tercih

Ekonomik yaklaşım son yıllarda ağırlıklı olarak ele alınan ve çeşitli yönleriyle araştırmalara konu olan bir yaklaşımdır.

Seçmen davranışına ekonomik olarak yaklaşanların temel varsayımı ise; kişinin kendi çıkarlarını iyi bilmesi, çıkarlarına en iyi şekilde hizmet eden bir aday veya partiyi değerlendirmesi ve bunun sonucunda en uygun aday veya partiye oy kullandığı yönündeki düşüncesidir. Araştırma konumuzu oluşturan ilimizde dezavantajlı grupların az olmasından dolayı ekonomik yaklaşım burada ayrı bir anlam kazanmaktadır. İşsizlik problemi ile karşı karşıya olan seçmen kendisine ya da bir yakınına iş vaadinde bulunulduğunda oy tercihini mecburi sebeplerden dolayı oldukça kolay bir şekilde değiştirebilmektedir. Aslında ekonomik gerekçe tarihin her döneminde ve her yerde demokrasinin sağlıklı işlemesine engel olmuş ve tercih rasyonelliğine gölge düşürmüştür. Refah seviyesi daha gelişmiş demokrasilerde seçmenler çok daha farklı insani konulara eğilerek tercih yapabilmektedirler.

Ekonomik yaklaşıma göre seçmen, aday ya da partilerden kendisine en fazla yarar sağlayacağına inandığını tercih etmektedir.⁷¹

⁷¹Doğan ve Göker, a.g.e. , 2013. s.26-28.

1.4. SEÇMEN DAVRANIŞININ SOSYO-EKONOMİK VE POLİTİK BOYUTU

1.4.1. Seçmen Davranışını Etkileyen Politik Faktörler

1.4.1.1. Siyasi Parti

Siyasal parti ile ilgili faktörler arasında; parti lideri, parti tipi, parti programı, gerçekleştirilen icraatlar, partinin vaat ve söylemleri, politikaları, imajı, ideolojisi, dine bakış açısı, teşkilat yapısı, seçmenle ilişkileri gibi faktörler yer almaktadır.⁷²

Siyasal iletişim dar anlamı ile en çok kullanıldığı yer, siyasi partilerdir. Siyasal partilerin yapısında yer alan çeşitli birimlerde görev alan, siyasal kimliği olan herkes, farklı düzeylerde olmak üzere birer “Siyasal Aktör” dür. Siyasal partiler, siyasal bir amaçla, halkı yönetmek üzere ortaya çıkan örgütlü gruplardır. Dolayısıyla, siyasal partilerin yaptıkları tüm faaliyetlerde, kurdukları tüm ilişkilerde siyasal çıkar aranır.⁷³

Yapılan bazı kamuoyu yoklamalarında parti tercihlerinde liderin önemli, hatta birinci etken olduğu ortaya çıkmıştır. Gerçekten de patrimonyal bir gelenekten gelen halkımız her dönemde güçlü bir parti liderini sözgelimi Osmanlı Devleti’nden sonra boş kalan padişah koltuğuna adeta oturtmak istemiştir. Güçlü liderle kendini güçlü hissetme psikolojinin yansıması gibi bir şey bu. Günümüzde de şimdiki Cumhurbaşkanı olan Sayın Recep Tayyip Erdoğan’ın on iki yıldır girmiş olduğu her seçimi kazanmasının temelinde de bu gerçek yatmaktadır.

1.4.1.2. Aday

Seçmen tercihini etkileyen bir faktör olarak aday, seçmenin oy verme davranışının şekillenmesinde, özellikle yerel seçimlerde, çok önemli bir unsur olarak dikkat çekmektedir. Seçmen davranışlarını açıklamaya çalışan modellerde aday imajının önemi tüm dünyada artmakta, aday imajı ya da aday değerlendirmesi siyasal iletişim araştırmalarında da önemli bir yer tutmaktadır. Seçmenler seçimlerde gözü kapalı oy vermek yerine destekleyecekleri adayları yakından tanımak istemekte ve özellikle yerel seçimlerde bu durum çok önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır.⁷⁴

Seçmenler güvendikleri adayları desteklerler, Güllüpunar; adayın güvenilir olması için bazı özellikler taşıması gerektiğini belirtir. Bu özellikler, adayın talip olduğu iş için

⁷² Doğan ve Göker, **a.g.e.** , 2013, s.26-28.

⁷³ Rafet Aykut Akay, **Siyasal İletişim Danışmanı**, İstanbul: Nobel Yayınları, 2012, s.42.

⁷⁴ Doğan ve Göker, **a.g.e.** , 2013, s.29.

yeterliliği, algılanan karakteri, kurduğu iletişimde ortaya koyduğu iten, samimi görünümü ve tutarlı davranışları olarak ele alınabilir.⁷⁵

Yerel seçimlerde partiler ilgili ildeki belediye başkanlığını kazanmak için genelde o ilde sevilen doğru ve dürüstlüğüne inanılan, seçmenler tarafından tanınan kişileri tercih etmektedirler. Bundan dolayı bazı illerde belli adayların hangi partiden aday olduğunun bir önemi yoktur. Ya da tam tersi olur bazı illerde seçmenin parti tercihleri bellidir ve adayın kişisel özelliklerinden ziyade hangi partiden aday olduğu önemlidir. İlimizde yakın zamana kadar adayın partisi üzerinde durulurken artık bilinç seviyesinin yükselmesi ve bireylerin kendi refahlarını daha fazla ön plana ıkarmalarından dolayı aday olan kişinin kişisel özellikleri, donanımı ve tecrübesi ön plana çıkmış durumundadır.

1.4.1.3. Seçmen

Seçim, idarecilerle idare edilenler arasında bir bağ kurma şekli olarak lanse edilmektedir. Seçenekleri değerlendirerek kendisi için en doğru ve sağlıklı olanı seçecek olan seçmenin kendisidir.⁷⁶

Seçmen aslında bütün verilen emeklerden sonra sandık başında kendi kararını veren ve gündemi belirleyerek -belki sadece kendi değil- birçok insanın hayatına etki edecek kararı alan etken faktördür. Özellikle etken faktör olması üzerinde durmak gerekir nk günümüz demokrasilerinde bireylerin etken değil, edilgen olduğu tartışılmakta ve kendi oy tercihini zgr bir şekilde yapamadığı, çeşitli baskı ve tehditler altında oy kullandığı ya da daha da kötü tercih yapma yeteneğine sahip olmadığı şeklinde değerlendirmeler yapılmıştır. Nitekim yakın tarihte bir manken kendi oyunuyla ile çobanın oyunun bir olamayacağını dile getirmiş, sonraki süreçte bir partiye oy veren insanların göbeğini kaşıyan insanlar olduğu, şeklinde seçmeni rencide eden değerlendirmeler yapılmıştır. Fakat biz her şeye rağmen seçmenin iradesine en azından kendisine saygısının olduğunu düşünüyoruz.

1.4.1.4. Propaganda

Propagandanın en genel tanımı; bir fikrin çeşitli vasıtalarından istifade etmek suretiyle hedef kitleye telkin edilmesidir. Bu tanımlamayla birlikte propaganda

⁷⁵ Hasan Güllüpınar, **Siyasal İletişim**, Konya: Eğitim Kitabevi, 2010, s.91.

⁷⁶ Akay, **a.g.e.**, 2012, s.45.

sürecinde her çeşit vasıtanın kullanılabilmesi belirtilmiş ve bir fikrin belli bir kesime telkin edilmesi vurgulanmıştır. Propagandanın daha çok siyasal alanlarda etkinliğinin ortaya çıkarıldığı bir başka tanımlama ise; tek taraflı olarak belli bir siyasi düşüncenin kabul ettirilmesi amacıyla belli verilere dayandırılarak hedef kitleye yönlendirilmesi olarak ortaya konulabilir. Siyasi propagandanın insanları etkilemeye yönelik olan amacı diğer tanımlardaki etkileşim unsurunun bir yansımasıdır.⁷⁷

Propagandanın amacı, kısaca şu şekilde açıklamaktadır; “*Fertleri, kabule zorunlu olmadıkları bir düşünceyi, istekleriyle kabule, yapmaya zorlanamayacakları bir hareketi istekleriyle yapmaya yöneltmektir.*”⁷⁸

Siyasal partiler başarılı olmak amacıyla seçim kampanyası sürecinde propaganda faaliyetlerini yoğun bir şekilde kullanırlar. Seçim sürecinin başarılı geçmesinde gerçekleştirilecek propaganda çalışmasının etkisi yüksektir.⁷⁹

1.4.1.5. Gündem

Medyanın demokratik rejimlerdeki önemi tartışılmaz. Medyanın görevi sadece düşüncelerin açıklanmasıyla sınırlı değildir. Zamanında, gereken ayrıntıları ile doğru olarak halka ulaştırılmasında kamu yararı bulunan haberleri toplayarak topluma iletmek, böylece toplumun düşünce ve kanaatler edinmesini ve kamuoyunun serbestçe oluşumunu sağlamak, kamu gücünü elinde bulunduranlar üzerinde toplumun denetim aracı olmak medyanın başlıca görevlerindedir.⁸⁰

Seçim dönemlerinde siyasi partiler medyayı etkin bir şekilde kullanmak için ellerinden geleni yapmaktadırlar. Gerek reklam filmleri aracılığıyla gerekse de açık oturumlarla seçmen kitlesini etkilemeye çalışmaktadırlar. Seçmen kitlesini etkilemenin bu önemli yolu günümüzde dünyada olduğu gibi ülkemizde de son derece etkili bir şekilde kullanılmaktadır.

Gündem yani konu siyaset olunca herkesin söyleyecek bir sözü ve getirecek bir yorumu vardır. Mesela biyoloji, kimya, tıp, jeoloji, astronomi gibi bilim dalları konusunda bireyler değerlendirme yapmaktan çekinerek bu işin uzmanına sorulması

⁷⁷ Özlem Demirci, *Uluslararası İlişkilerde “Öteki”, Kavramının Tanımı Üzerinden Sinema Sanatı Aracılığıyla Siyasal Propaganda*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2012, s.30.

⁷⁸ Demirci, **a.g.e.**, s.1.

⁷⁹ Demirci, **a.g.e.**, 2013, s.30.

⁸⁰ Vedat Demir, **Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi**, İstanbul: Beta Yayınları, 2007, s.15.

gerektiğini dile getirirken, söz- olan siyaset olunca herkes siyaset bilimci kesilmektedir. Bu da siyaset bilimcinin talihsizliğine dikkat çekmektedir çünkü bu kadar konuşanın olduğu bir ortamda nasıl görüşlerini sunacaktır. Gündem siyaset olunca fikirler havada uçmakta ve bu karmaşıklık içinde seçim vakti gelip çatığında herkes bir karara vararak bunu sandığa yansıtmaktadır.

1.4.1.6. Kitle İletişim Araçları

Kitle iletişim araçlarının, kamuoyuna sundukları haber ve bilgilerle bireylerin siyasal davranışlarının oluşum aşamasına önemli katkılar sağladıkları belirtilmektedir. Klapper; “Kitle iletişim araçlarının olguları ulaştırdığını, yeni fikirlerin oluşumuna katkı sağladığını ve siyasal anlamda kararsız olan kişilerin bir karara varmasına yardımcı olduğunu.” vurgulamaktadır.⁸¹

Siyasal partiler ve liderler siyasette başarı elde etmek için özellikle siyasal iletişim bağlamında medyanın etkisi altında kalarak, karar verme ve oy verme sürecine aktif olarak katılım göstermektedirler.⁸²

Günümüzde partilerin seçmene ulaşmasını sağlayan kitle iletişim araçları televizyon, internet, gazete, telefon vb. gibi sayılabilir ki bu iletişim araçları da çok etkili bir şekilde kullanılmaktadır.

Sosyal medya özellikle gençler üzerinde inanılmaz bir etkiye sahiptir. Sosyal medya sayesinde seçmenler oldukça kolay ve hızlı bir şekilde örgütlenerken bilgi paylaşımı yoluna gitmekte ve bu yöntem ile başarı sağlamaktadır. Sosyal medyanın bu gücünün farkında olan adaylarda artık seçim kampanyaları için videolar çekerek internet ortamına koyarak ve bu şekilde seçmeni kendi tarafına çekmeye çalışmaktadır.

1.4.1.7. Kamuoyu Araştırmaları

Seçimlerden önce kimi bir partinin destekleyicisi kimi bağımsız diyebileceğimiz pek çok araştırma şirketi anketler yapmakta ve bunu halk ile paylaşmaktadır. Bu çalışmaların çoğunun amacı seçmen iradesini kendi lehine çevirmek olmakla birlikte seçmene doğru bir değerlendirme yaparak en doğru tercihi yapma noktasında yardımcı

⁸¹ Abdullah Özkan, **Siyasal İletişim**, İstanbul: Nesil Yayınları, 2004, s.56.

⁸² Akay, **a.g.e.**, 2012, s.46.

olmaktadır. Nihayetinde her seçmen ideolojik oy kullanmaz. Ekonomik ya da sosyal çıkarlarını düşünen seçmen sayısı, kesinlikle azımsanmayacak bir seviyededir.

1.4.1.8. Çıkar Grupları

Baskı-çıkar grubu, partileri ve dolayısıyla politik süreci etkilemek için çeşitli yöntemler kullanabilirler. Maddi ve aynı katkılarını belirli bir aday ya da partinin lehine ya da aleyhine kullanabilir.⁸³

Baskı-çıkar grupları destek verdikleri siyasi partilerden kendi lehlerine çıkar elde etmeyi umarak destek verirler. Bundan dolayı hangi partinin başarılı olasılığı varsa bu gruplar ona destek verirler.

1.4.2. Seçmen Davranışını Etkileyen Sosyolojik Faktörler

1.4.2.1. Din

Din olgusu ülkemizde yapılan seçimlerde son derece etkilidir. Dini tercihler seçmenlerin oy eğilimini etkiler. Bundan dolayı hemen hemen bütün partiler seçim öncesi seçmenleri etkilemek için din konusunu sık sık dile getirmektedir.⁸⁴ Ülkemizde seçmenlerin dini hassasiyetleri tarihin her döneminde seçmen davranışını büyük oranda etkilemiştir. Adalet ve Kalkınma Partisi başörtüsü sorununu gündemde tutarak seçmenleri çok kolay etkileyebilmiş ve bu hassasiyeti olan seçmenleri kendisine oy vermeye ikna etmiştir.

1.4.2.2. Eğitim

Eğitim siyasal toplulaşmaları ortaya çıkardığı için seçmen davranışları ve siyaset sosyolojisi içinde incelenmektedir. Öğretmenlerin en önemli görevi; demokratik anlayış içerisinde siyasi bilgiyi öğrenciye aktarmaktır. Dolayısıyla eğitim, siyasi değerleri aktarmada önemli bir yere sahiptir. Bu aktarım toplumsallaşma ve gruplaşma açısından da önemlidir.

Toplumsallaşma, bireyin biyolojik özelliklerinin dışında doğduğu yere ait olan özelliklerle gelişmektedir. Şöyle ki; toplumun özelliklerini, kültürünü ve yargılarını benimsemeye başlayacak veya bunları reddetmeyi oluşturduğu bireyin öznel yapısını

⁸³ Akay, a.g.e, 2013. s.34.

⁸⁴ Mehmet Faysal Gökalg ve Mehmet Avcı, "Türkiye Ekonomisinde Mali Disiplinsizlik Olgusu", *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, No.1 (Bahar 2002), ss.73-87.

şekillendirecektir. İlk olarak aile içinde başlayan toplumsallaşma, etkin bir şekilde eğitim hayatında devam etmektedir. Eğitim toplumdaki kültürel inanca dayalı ideoloji ve yaklaşımları, küçük yaştan itibaren çocuğa kazandırmaya başladığı için siyasal davranışlarda da etkin bir yere sahip olmuştur ve gelişen bu bilinçle, kişi siyasal etkinlikleri her yönüyle kavramaya başlamıştır.⁸⁵

Küçük yaştan itibaren eğitim alan insan, teknolojik gelişmelerden ve kitle iletişim araçlarından da yararlanmayı bilerek siyasete dair tüm gelişmeleri takip etmekte ve dünyanın farklı bir yerinde bile olsa farklı siyasi bir görüş hakkında bilgi alabilmektedir. Dolayısıyla eğitim genel olarak kazandırmış olduğu çok yönlü düşünme, analiz etme, yorumlama ve ifade etme becerileri siyaset alanına da uygulamakta olup kişiyi objektif düşünen bir seçmen haline getirmektedir. Dolayısıyla imkânı elveren yurttaşlar, iyi birer eğitim almış ve gerek sosyal gerekse siyasi yaşamlarında bireysel ve toplumsal gelişmelere açık hale gelmişlerdir.⁸⁶ Açık bir şekilde gözlemlenebileceği gibi eğitim seviyesi yükselen bireyin siyasete olan ilgisi de doğru orantılı bir şekilde artar.

1.4.2.3. Aile

Hiçbir beşer insan yavrusu kadar korunmaya ve bakıma muhtaç değildir. Çocuk annesinin olumsuz davranışlarını etkisinde kalabilir ve bunu bir ömür taşıyabilir. İnsan davranışını oluşumunda kalıtım ve çevrenin paylarının ne oranda olduğu henüz belirlenememiştir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında, psikanaliz ve ondan kaynaklanan kuramların etkisiyle, davranışların birey-çevre ilişkilerinin bir ürünü olduğu ve kalıtımın yalnızca bedensel özellikleri belirlediği görüşü egemendi. Daha sonra ise yeni doğmuş bebeklerin çeşitli uyarılara farklı tepki gösterdikleri gözlenmiştir. Belirli bir duruma bazı bebek duyarlılık gösterirken, diğeri aynı uyarıyı tepkiyle karşılar. Kimi en ufak bir ses ya da ışık uyarı ile tedirgin olur ve ağlar. Bir diğeri ise aynı uyarılara karşı tepkisiz kalabilir. Bir grup insanın bebeklikten yetişkinliğe ulaşana dek aralıklı incelenmesi sonucu, bu eğilimlerin yaşam boyu değişmediği ve çevresel etkenlerden bağımsız özellikler olduğu anlaşılmıştır.⁸⁷

Aile, çocukların bir siyasal partiye karşı duygusal bir bağ geliştirmesinin temelinde yatan etkidir. Kimi araştırmacılara göre, çocukların siyasal

⁸⁵ Gökalp ve Avcı, **a.g.m.** , ss.74.

⁸⁶ Akgül, **a.g.e.** , s.38.

⁸⁷ Engin Geçtan, **İnsan Olmak**, İstanbul: Metis Yayınları, 2002, s.31.

toplumsallaşması sürecinde, siyaset parti kimliğinin aşılmasında, aile en önemli faktördür.⁸⁸

1.4.2.4. Yaş

Siyasal katılımlara yaklaşım belirli bir yaş itibariyle gelişir ve hayat boyu sürer. Bu yaklaşım sürekli bir katılımı ifade edeceği gibi katılmayı reddetme ya da kararsız bir yurttaş olarak araştırma yapmayı da ifade eder. Aile içinde başlayan toplumsallaşma, siyasete ilgiyi küçük yaşta başlatır. Ailenin bir siyasi partiye bağlı olması kişiyi siyaset konusunda bilgi toplayarak büyüteceği gibi, o partiyi savunma ya da reddetme ihtimalini de ortaya çıkarır. Bir ailenin siyasete katılım oranı düştükçe, sosyal çevresini oluşturma yaşı gelmeyen çevresi ve ailesi ile kısıtlı kalan çocuk bireyin, siyasete ilgisiz büyümesi yüksek bir ihtimaldir.⁸⁹ Ülkemizde oy kullanma yaşı on sekiz olduğundan her birey en geç bu yaşta mutlaka siyaset ile tanışır. Bu tanışma bireyin tercihi ve şartlarına göre sınırlı ve yoğun olabilir.

1.4.3. Seçmen Davranışını Etkileyen Ekonomik Faktörler

1.4.3.1. Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi ve siyaset katılım düzeyi arasında yakın bir ilişki söz konusudur. Sosyal statünün en net belirleyici faktörlerinden biri olan gelir düzeyi; eğitim, cinsiyet, yaş gibi belirli özelliklerden de destek alarak kişinin sosyal statüsünü belirlemektedir. Gelir, genel tanımı itibariyle; kişinin yıl içinde elde ettiği kazançların ve iratların safi tutarıdır. Ekonomik anlamda gelire baktığımızda ise; kişilerin yıllık olarak mesleki üretken faaliyetleri, taşınır ve taşınmaz varlıkların işletilmesinden elde ettikleri kazançlar olarak tanımlarız.

Gelir düzeyi, toplumsal hayat tarzını etkileyen bir faktör olduğu için siyaset katılımında da etkisi görülmektedir. ABD’de konuyla ilgili yapılan araştırma göstermiştir ki gelir düzeyi artan seçmenin siyasete katılımı artmaktadır. Ancak ileri tarihlerde yapılan diğer çalışmalar bu orantının her seçim için geçerli olmadığını öne sürmüştür.⁹⁰ Doğru orantı iddiasının altında yatan sebep, gelir düzeyinin artışının kişiye siyaset olayları daha yakından takip etme fırsatı tanıdığı ve bu durumda siyaset katılımı

⁸⁸ Doğan ve Göker, **a.g.e.** , 2013, s.34.

⁸⁹ Mehmet Faysal Gökalg-Mehmet Avcı, “Türkiye Ekonomisinde Mali Disiplinsizlik Olgusu” *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi*, No.1(Bahar 2002), ss.73-87.

⁹⁰ Ahmet Yücekök, **Siyasetin Toplumsal Tabanı**, Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları, 1987, s.188.

arttırdığıdır. Bir yandan gelir düzeyi yüksek bireyin, eğitim seviyesinin de yüksek ve kendine güveni olan birey olduğu farz edilir. Ancak bu temellenmesi güç bir iddiadır, çünkü gelir düzeyinin artışı vatandaşı, seçmen durumunun ötesinde aday konumuna doğru götürebilmektedir. Gelir düzeyi yüksek vatandaş, özellikle de gelir düzeyi toplumsal olarak düşük bir yerde güçlü konuma gelmek için siyasal katılımı farklı bir boyuta taşıyıp siyasi parti adayı olabilmektedir.⁹¹

1.4.3.2. Meslek

Meslek sahibi olmanın, seçmen davranışlarına etkileri kolay gözlemlenebilir bir çalışma değildir. Bir meslek grubunun kendi içerisinde birçok dala ayrılması ve farklı meslek gruplarıyla ortak projeler yürütmesi, bu faktörü incelemeyi zorlaştırmıştır. Ancak meslek grubunun ait olduğu bir hizmet alanının olması seçmen davranışlarını gözlemlemek için uygun bir zemin hazırlamaktadır. Ancak bu kadar geniş bir alanda çalışan seçmenlerin, ortak bir paydada buluşup siyasal seçimlerin gruplaşma halinde yapmaları söz konusu değildir. Meslek grupları ile seçmen davranışı üzerinde etkisinde üzerinde durulması gereken en önemli nokta meslek, siyasal katılımı etkin bir faktör olmasına rağmen, yaş, eğitim, cinsiyet gibi diğer demografik özelliklerinden farklı olarak hızla değişkenlik gösterebilme ve bu açıdan ölçülebilirliğini güçleştirmektedir. Meslek gruplarının siyasal katılımı etkisi incelenirken, eğitim ve gelir düzeyi ile birlikte ele alınması önemlidir. Eğitim, meslek grubunun önceki ve dolaylı aşamasıyken, gelir düzeyi de sonraki ve yine dolaylı aşamasıdır.⁹²

Meslek grupları, diğer demografik özelliklerden farklılık göstermektedir. Seçmenin yaşı, hatta aldığı eğitim ve toplumdaki yeri ailesel bir duruma dayanmaktadır. Bireyin eğitimle kendini geliştirmesi ve toplumda bulunduğu sınıfı değiştirme olasılığı bulursa da kısa sürede gerçekleştirilebilecek bir durum olmayacaktır. Meslek gruplarının kişiye belirli bir siyasal yönelim verdiği savunulmamakla birlikte, meslek sahibi olmanın kişisel olarak siyasal eğilimi artırdığı, kişiyi sosyalleştirerek siyasal görüşünün ifade etmede yetkinlik verdiği ve bazı mesleklere sahip olmanın siyasal yaşam içinde ön plana çıkmayı kolaylaştırdığı söylenebilir.

⁹¹Yücekök, a.g.e. , s.188.

⁹²Abdullah Bahçe, “Konjonktür Dalgaları Çerçevesinde Seçimlerin Ekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Uygulaması”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), **Osmangazi Üniversitesi, SBE, Eskişehir** 200, s.229.

Bazı meslek grupları ve bu meslek grupları içindeki konum kişinin toplumsal hayattaki ifadesini de etkilemektedir. Örneğin bir gazeteci veya medya kuruluşunun yöneticisi, iş ortamı sayesinde siyaset hakkında bilgi sahibi olur ve katılımını artırabilir. Özellikle serbest meslek grubu olarak adlandırılabilir olan avukatlık ve gazetecilikte, iş yaşamının gereklilikleri ile siyasete yaklaşım görülmektedir. Özellikle gazeteciler toplumsal olaylara vakıf olabilmek adına toplumdaki siyaset politikalarını incelemektedirler. Yalnızca gazeteci, avukat ya da bir medya kuruluşu yöneticisi olarak da değil toplu halde çalışan tüm meslek gruplarının tek başına çalışanlara göre siyasal katılıma oranları yüksektir. Bu noktada işçileri de örnek gösterebiliriz. Toplu halde çalışmaları ve örgütlenme alışkanlıkları ile siyaset konusunda bilgi sahibi olabilecekleri bir ortamda çalışmıyor olsalar dahi, örgütlenme ve gruplaşmaları siyasal katılımlarını artırmaktadır.⁹³

Meslek grubu olarak kamu sektöründe çalışanların genel seçimlerde aday aday olarak seçime olan yakın ilgilerini açık bir şekilde görmekteyiz.

1.5. YEREL SEÇİMLERDE SEÇMEN DAVRANIŞI

Genel olarak bakıldığında, yerel siyasetin oldukça güçlenmiş olduğunu, siyasal, toplumsal ve işlevsel anlamda farklılaştığını görebilmekteyiz. Son dönemde yapılan yasal reformlar da yerel siyaseti güçlendirmiştir. Bu gelişmenin yerel kalkınma, demokratikleşme ve siyaset açısından oldukça olumlu olduğunu da belirtmek gerekiyor. Ancak, bir yandan bu gelişmenin oldukça sakıncalı boyutlarının da ortaya çıktığını görmekteyiz. Neden? Çünkü:⁹⁴

- ❖ Siyasetin genel rüzgârı yerelde, adayların ve süreçlerin sorgulanmasını engellemektedir. “Bizim başkan” kayıtsız şartsız seçilmektedir.
- ❖ Ülke siyasetinde olduğu gibi yerel siyasette de “Alternatif ve seçilebilirliği” olan adaylar ve partiler oldukça güçsüzdür. Bu da siyasette tekelciliği doğurmakta ve yerel demokratik diktatörlükleri ortaya çıkarmaktadır.
- ❖ Böyle bir durumda en etkin denetim mekanizması olan “Muhalefetten” söz etmek olanaklı olmadığından, kamu yararının korunması ve kentin geleceği

⁹³ Nilüfer Avşar, *Seçmen Davranışının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Mesleğin Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri (Isparta Örnek Olay Araştırması)*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta 2002), s. 71.

⁹⁴ M. Akif, Çukurçayır, *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Konya: Çizgi Kitabevi, 2006, s.20.

yalnızca bu demokratik diktatörlere kalmaktadır.⁹⁵ Mesela Konya’da hiçbir siyasal partinin, sivil toplum kuruluşunun veya kurumun uygulanan politikaları eleştirdiğini veya en azından bir görüş ortaya koyduğunu gözlemleyemedim ki, Büyükşehir Belediye Başkanı da katıldığı bir TV programında, Konya’da uygulanan politikalara herhangi bir itirazı olmadığını birlik ve bütünlük içerisinde çalışıldığını belirtti. Çoğulculuk ve demokratik kültür açısından bunun ne büyük bir tehlike olduğu tartışılmazdır. Çünkü, kentler kişilerin rahatlıkla kesip biçtiği bir kumaş niteliği kazanmaktadır. Oysa kent, farklılıkların yansıdığı sosyo-ekonomik ve siyasal bir örgütlenmedir.

- ❖ Yerel seçimlerin beklenen demokratik kültüre katkıda bulunabilmesi için çoğulculuk kültürünün yerel alanda da yaygınlaştırılması ve yerel süreçlerin yurttaşın bilgisine açık hale getirilmesi gerekmektedir. Aksi halde hep “Bizim başkan” kazanacaktır ve kentlerin geleceği “Bizim başkanların” tartışmalı kararlarıyla biçimlenecektir.
- ❖ Bu tehlikeli siyasal gelenek siyasetin her zaman “Ulufe” , “Üleştirme” ve “Yatırım alanı” olarak algılanmasını sağlayacaktır. Bu durumda her tartışma anlamını yitirdiği gibi gelenin gidenin kim olduğu da anlamını yitirmekte ve kaybeden her zaman toplum olmaktadır.⁹⁶

Yerel seçimlerde seçmen davranışının genel seçimlerden farklı olduğu su götürmez bir gerçektir. Genel seçimlerde seçmenler bir nebze daha kolay karar verirken bu durum yerel seçimler için geçerli değildir çünkü yerel seçimlerde seçmen kendini daha fazla sorumlu hissetmektedir ve bundan dolayı kararının olgunlaşma süreci daha uzundur.

⁹⁵Çukurçayır, **a.g.e.** , s.20.

⁹⁶Coşkun, **a.g.e.** , s.20.

İKİNCİ BÖLÜM

SEÇİM, YEREL SEÇİM VE YEREL SEÇİMLERİN ORGANİZASYONU

2.1. SEÇİM OLGUSU

2.1.1. Seçim

Bir doğa olayı olan, depreme dayanıklı konutlar için, daha zeminde iken radyal temel atılır. Bu temel, binayı doğal sarsıntılardan korur. Doğa olayı depreme karşı direnç üretir. Demokrasinin de ana unsurunun seçim olduğu söylenebilir. Yani demokrasinin temeli ve onu sarsıntılara karşı koruyacak olan seçimdir. Ama nasıl bir seçim? Elbette kurallarıyla ve kurumlarının denetiminde yapılan dürüst bir seçim.⁹⁷

Kuşkusuz yalnız kuvvete dayanarak toplumları yönetenler, iktidarlarının uzun süre devamını sağlayamazlar. Yönetenlerin iktidarının güçlü ve sürekli olması için, yönetilenler tarafından asgari ölçüde de olsa kabul görmesi gerekir. İktidarın kökeninin halka dayandığı görüşünün yaygın biçimde benimsendiği demokratik rejimlerde, yönetilenlerin yönetenleri onaylamaları daha da önem kazanmaktadır.

Halkın yönetimi demek demokrasilerde ülkelerin büyüklüğü, barındırdıkları nüfusun çokluğu nedeniyle halk, iktidarı seçtiği temsilcilerine devretmektedir. Bu açıdan demokrasilerin belirlenmesini sağlayan seçimler, demokrasinin vazgeçilmez, temel direklerinden biridir. Bireylerin kamu işlerinin yönetimine dolaylı ve düşük düzeyde bile olsa katılmaları, seçimler aracılığıyla olmaktadır. Seçimler, siyasal kararları alan kişilerle bu kararın uygulandığı kişiler arasında iletişimi gerçekleştiren bir bağ niteliğindedir.⁹⁸

Yönetenlerin seçim yoluyla işbaşına gelmeleri halk egemenlik teorisine paralel olarak gelişmiş; geniş kitlelerce benimsenmesi uzun mücadeleleri gerektirmiştir: Eski Yunan ve Roma demokrasilerinde vatandaşların dolaysız olarak iktidara katıldığını, halk genel meclislerinde işbölümünün gerçekleşmesi için seçimlere başvurulduğunu biliyoruz. Ancak vatandaş topluluğunun dışında geniş köle ve yabancılardan oluşan kitlelerin bulunduğu bu toplumlarda, yöneten ve yönetilenlerin farklılaşması var olmuştur. XIX. Yüzyılda gelişen liberal dünya görüşüyle insan haklarına ve kişi özgürlüklerine dayanan modern demokratik rejimler kurulmaya başlar. “Bireylerin

⁹⁷ Turan ATEŞ, **Demokrasi, Siyasi Partiler ve Seçim**, İstanbul: Beta Yayınları, 2007, s.195.

⁹⁸ Çam, **a.g.e.** , s.481.

özgürlüğü savundukları görüşlerinin eşitlikçi bir seçim sistemi aracılığıyla yansıtılarak güvence altına alınabilir” ilkesinden hareketle liberal devlet anlayışı, siyasal rekabete ve seçim sistemlerine büyük önem verir.⁹⁹

Seçim, demokrasiyi demokrasi yapan bir mekanizma olarak çağdaş toplumları vazgeçilmez “alışkanlıkları” arasındadır. Seçmen davranışı, çoklu alternatifler arasında bir tercih olarak tanımlanabilir. Diktatörlükler, krallıklar ve tirani rejimlerde seçim yoktur. Varsa da tiranlığın veya diktatörlüğün tescili olarak ve tek tercihli olarak uygulanmaktadır. Elbette bu tarz demokrasinin ruhuna aykırıdır.

İktidar-muhalefet ilişkilerinin çevresini seçim belirler. Kimin iktidar, kimin muhalefet olacağına seçmenler bilinçli veya bilinçsiz olarak karar vermektedirler. Bilinçsiz kavramını kullandım çünkü seçmen, her zaman bilinçli tercihlerde bulunma yeteneğine sahip değildir. Thomas Jefferson; “Seçimde oy kullanmayan iyi seçmenler kötü yöneticileri/siyasetçileri seçer.” diyerek bu konuya farklı bir bakış açısı getirmiştir. Bir anlamda yönlendirilmeyenler oy kullanmazken, yönlendirilebilenler oy kullanmakta ve ne yazık ki kötü olanları seçmektedirler.

Kamuoyu önderleri, ideolojik teslimiyetler, patronaj ilişkileri ve çıkar düşüncesi “demokratik bilinçten” daha belirleyici olabilmektedir. Seçimle ilgili önemli çalışmaları olan bilim adamları bilinçsiz seçme davranışını mobilize/uyarılmış katılım olarak tanımlamaktadırlar ve az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere özgü olduğunu belirtmektedirler.¹⁰⁰ Dolayısıyla bu tür bir seçmen davranışı bireyin bağımsız karar ve önceliklerinin siyasal otoriteye yansımaları ve siyasal otoritenin belirlenmesine katkıda bulunma olarak kabul edilmemektedir. Çünkü birey özgür iradesiyle özerk bir davranış gösterebilecek ve seçebilecek yeteneğe sahip değildir, böyle olsa bile büyük bir baskı altında olduğu için yönlendirilmektedir.¹⁰¹

Çoğunlukla toplu bir iradenin birden fazla aday ya da seçenek arasından bir tercihte bulunmasına seçim denilebilir.¹⁰²

⁹⁹ Çam, a.g.e. , s.482.

¹⁰⁰Çukurçayır, a.g.e., s.1.

¹⁰¹Çukurçayır, a.g.e. , s.1.

¹⁰² Murat Yakışan, **Seçmen’iz Parti Seçimsiz Siyaset Olmaz**, İstanbul: İskenderiye Yayınları, 2014, s.67.

Bir diğ er tanım ise şöyledir; Seçim dar anlamda, çeşitli alternatifler arasından bir ve ya birkaçına karar vermek; bir şeyi, kimseyi pek çok şeyin ya da kimsenin arasından karşılaştırmalar, yargılamalar yaparak ve ölçütler kullanarak tercih etmek¹⁰³ şeklinde tanımlanabilir. Seçim kavramında ön plana çıkan tercihi yapabilmek için kişi hem tam özgürlüğe sahip olmalı hem de kişinin tercih edilecek alternatiflerin olması şarttır.¹⁰⁴ Siyaset bilimi açısından daha geniş bir açıklama yapmak gerekirse seçim, siyasal iktidarı belirlemede rol oynayan, yönetenlerle yönetilenler arasındaki ilişkiyi düzenleyen, siyasal iktidara meşruluk kazandıran ve yönetilenlerin kendilerini kimin yöneteceğini belirlemek için geliştirilen demokratik bir yöntemi anlatır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki seçim sadece bir araç değildir. Aynı zamanda onun siyasal sistemin meşruluk temelini oluşturma ve bir ülkedeki siyasal rejimin niteliğini belirleme gibi daha derin siyasal anlamları vardır.¹⁰⁵

Yüce'ye göre; seçim, bir kamu görevini yürütecek kişi veya kurulun ilgili seçmenlerce, çok sayıda aday tarafından yapılacak tercihlerle belirlenmesidir. Daha farklı bir tanıma göre ise; *seçim olgusu*, yönetilenlerin yönetenleri belirlemesiyle sonuçlanan hukuksal yöntemler ve işlemler bütünü olarak tanımlanabilir. Bilindiği gibi özellikle Fransız İhtilali'nden sonra halkın egemen olduğu demokratik sistemlerin oluşum süreci başlamış, halk her geçen gün kendi istek ve ihtiyaçlarını gerçekleştirecek yönetimleri yine kendilerinin belirledikleri sistemle iktidara getirme yolunda adımlar atmıştır. XIX. yy' nin yaygın akımlarından milli egemenlik ve demokrasi de bugünkü yönetim ve seçim sistemlerini belirleyen temel zemini oluşturur.¹⁰⁶

Günümüzde, kabaca, demokrasi denince, temsili demokrasi, temsili demokrasi denince de haklı olarak seçim akla gelmektedir. Seçim, siyasal iktidara muvafakat vermek önceki siyasal iktidarın muvafakatini yenilemek ya da bunu büsbütün geri çekme fırsatını veren hukuki ve siyasal bir araç olarak tanımlanabilir. Seçimlerin serbest olması demek, birden çok aday arasında gerçek bir tercihe olanak sağlar. Buna göre,

¹⁰³İştar Gözaydın, Ayşe Bilge Dicleli, Yurttaş 2000, İstanbul: Mess Yay. No:317, Aralık 1999, s.76. Bülent Daver, "Seçim Sistemleri ve Anayasa Yargısı" Anayasa Yargısı 5,AYM Yay. , Ankara: 1989, s.11.

¹⁰⁴ Birol Akgün, **Türkiye'de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, Ankara: Nobel Yayınları, 2002, s.7.

¹⁰⁵ Hüseyin Yılmaz, "*Seçim Sistemleri ve Türkiye*" ,(Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) , *Karadeniz Teknik Üniversitesi SBE, Trabzon: 2004*, s.27.

¹⁰⁶ Müge YÜCE, "Seçim Sistemleri, Türkiye'deki Uygulamaları ve Ortaya Çıkan İktidar Yapıları", www.siyasaliletisim.org (Erişim:05.03.2015), s.1.

- ❖ Koşulları tutan herkesin seçimlerde aday olabilmesi,
- ❖ Adayların seçilebilmek için hukuken eşit koşullarda yarışabilmelerinin güvence altına alınması,
- ❖ Seçme hakkının çağdaş demokratik standartlara uygun biçimde olması gerekir.¹⁰⁷

Artan nüfus ve toplumlar içinde farklılaşan düşünce grupları halkın birebir yönetime katılmasını imkânsız kılan başlıca özelliklerdendir. Bu nedenle, halkın egemenliğini doğrudan değil de *seçtiği* temsilciler aracılığıyla kullandığı temsili demokrasi uygulamaları günümüzdeki modern demokrasilerin başlıca özelliğidir. Burada değinilmesi gereken temel sorun, bu “seçim” şeklinin nasıl olacağı, seçim sisteminin uygulanacak topluma en uygun ve verimli olacak şekilde nasıl uyarlanacağıdır. Duverger’in de belirttiği gibi; bir rejimin değeri, geniş ölçüde onu oluşturan yönetici kişilerin değerine bağlıdır; bu yüzden bunların seçilme yöntemlerinin rejimin esas temellerinden biri olduğu da unutulmamalıdır.¹⁰⁸

Emre Kongar’ın belirttiği gibi:¹⁰⁹ “Her demokrasi mutlaka seçime dayanır. Ama her seçim zorunlu olarak demokrasi getirmez!” Bir seçimin gerçekten “demokratik” olabilmesi için en azından dört koşulu gereklidir:

- ❖ Seçimlerin adil ve şeffaf olması, seçmen listesinin önceden ilan edilmesi ve bunlara itiraz edilebilme olanağının tanınması, oy verme işleminin kapalı oy açık tasnif biçiminde gerçekleşmesi gerekir.
- ❖ Seçimlerin belli aralıklarla tekrar edeceğinin güvencede olması “ömür boyu” seçilebilme gibi koşulların bulunmaması gerekir.
- ❖ Seçmenlerin önünde, gerçekten birbirinden farklı seçeneklerin bulunması, oy verenlerin, ülkedeki farklı eğilimleri ve çözüm önerilerini temsil edenler arasında tercih yapabilmeleri olanağı sağlanmış olmalıdır.

¹⁰⁷ Şeref İba, **Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar**, Gözden Geçirilmiş Güncellenmiş 2. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara : 2008, s.183.

¹⁰⁸ Yüce, **a.g.e.** , s.1.

¹⁰⁹ Kongar, Emre, Prof. Dr. Seçim, Demokrasi ve Eğitim, <http://www.kongar.org/aydinlanma/2005>, (Erişim tarihi: 28.10.2015)

- ❖ Seçimlerde verilen oylarla, parlamentoda temsil edilme oranları arasında adil bir oransal ilişki bulunmalı, her parti aldığı oy oranıyla bağlantılı olarak adaletli bir temsil gücüne kavuşmalıdır.

Seçim, bir olgu olarak evrensel bir nitelik kazanmış olmakla birlikte niteliği farklı siyasal sistemlerde farklı boyutlar kazanmıştır. Örneğin; demokratik siyasal sistemlerde seçim, siyasal sistem içerisinde hükümet edecek kadroyu çok seçenekli bir ortamda belirlemenin aracı olurken, otoriter ve totaliter siyasal sistemlerde düzene meşruluk kazandırmak ve siyasal sosyalleşme aracı olmaktan ileri gelmektedir.¹¹⁰ Dolayısıyla seçim demokratik siyasal sistemlerde daha anlamlı görülmektedir.

Seçim olayının en önemli aktörü durumundaki seçmen, var olan karmaşık siyasal yapının bir getirisi olarak ortaya çıkan temsili demokrasinin gereği olarak, kendi adına ve hazır bulunmadığı zaman yasama organında karar verme ve davranma yetkisini anayasal ve yasal çerçevede belirtilmiş olan temsilciye meşru olarak seçim yoluyla devreden kişidir.¹¹¹ Diğer bir anlatımla, seçim mekanizması içinde bu fonksiyonları yerine getiren veya bunları yerine getirmeye yeterli sayılan kişileri seçen kimse anlamına gelen seçmen ya da oy veren anlamına gelen “voter” denilmektedir.

Zamanla insanların kitlesel olarak artması sonucu artık doğrudan demokrasi modelini uygulamak imkânsız hale gelmiştir. İnsanların ve seçmenlerin yardımına bu noktada temsili demokrasi yetişmişti

Demokrasinin, temsili demokrasi halini almasının en önemli sonucu, temsilcilerin (yöneticilerin-yasama organının) belirlenmesi için seçim yapılmasının zorunlu olmasıdır. Seçimsiz bir siyasal sistemin demokratik olduğu iddia edilemez. Aynı şekilde, genel oya dayanmayan seçimlerin olduğu temsili rejimlerde demokratik olarak nitelendirilemez. Bir ülkenin siyasi sisteminin demokratik olup olmadığını belirlemede göz önünde tutulan ölçülerin başında: “Her vatandaşın yalnızca bir oy hakkına sahip olduğu, genel oy hakkı ile katılacağı seçimler vasıtası ile iktidarın halk elinde olması” ve “en az iki büyük partinin, makul aralıklarla yapılan dürüst seçimlerde adaylarını ve propagandalarını halkın seçimine sunması” gelmektedir.¹¹²

¹¹⁰ Cemal Altan, **Siyasal Düşünceler Tarihi Ders Notları**, Mersin: Mersin Üniversitesi 2002, s.21.

¹¹¹ Erdoğan Yıldırım, **Türkiye’de Siyaset Süreci ve Profesyonel Siyasette Benliğin Kurulması: SHP Örneği**, Ankara: Ark Yayınları,1995, s.142.

¹¹² Hasan Tunç, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Ankara: Nobel Kitabevi, 1999, s.140.

Yurttaşların yönetime katılımı, günümüzde genelleşen oy hakkı ile güvence altına alınmıştır. İlk olarak her oyun aynı değerde olmasıyla oy eşitlenmiştir. Eşit olmayan oy uygulamasına son verilmiştir; fakat bölgesel farklılıklar ve adaylar arasında mali olanakların eşitsizliği nedeniyle, fiili eşitsizlikler devam etmektedir. Oyun kullanımı kişiseldir; dürüstlüğü, yargıç denetimi ile sağlanmaktadır.¹¹³

Çoğulcu demokrasinin işleyebilmesi için, toplumda farklı çıkarlara ve dolayısıyla farklı görüşlere sahip bulunanların örgütlenmesi, çıkar ve görüşlerini barışçı yollardan rahatça savunabilmeleri gerekir. Farklı çıkarlar arasında barışçı bir denge, ancak bu çerçevede kurulabilir. Toplumsal barış da rejimin istikrarı da bu dengenin kurulabilmesine bağlıdır.¹¹⁴

Demokraside seçim, halkın siyasal yaşama katılmasında başlıca rolü oynayan bir temsil aracıdır. Seçim sistemi ise temsilcilerin belirlenmesinde uygulanan teorik bir yöntemdir. Anayasamız, seçim sisteminin düzenlenmesini yasaya bırakmıştır. Kanun koyucunun, anayasada belli bir seçim sisteminin öngörmemiş olması; seçim sisteminin, belli demokratik ilkelere ve hukukun temel ilkelerine aykırı olabileceğini göstermez aksi takdirde seçim, yalnızca oy kullanmak, sandığa oy atmak işleminden ibaret kalır.¹¹⁵

Anayasaları, yasaları hayata geçiren, onları uygulamaya koyan, temsilcileri seçen seçim yasaları ve seçim sistemleridir. Ünlü siyaset bilimci George Burdeau'nun dediği gibi: "Seçim kanunu ve seçim sistemi, uygulamada ülkelerin tek ve gerçek anayasasıdır. Bu durumu dikkate alan demokratik ülkeler, günümüzde seçim yasaları ve sistemlerinde genellikle iki temel ilke; adalet ve fayda ilkeleri üzerinde durmaktadırlar. Bu ilkeler temsilde adalet ve yönetimde istikrar olarak da açıklanabilir."¹¹⁶

Bir ülkede yapılan seçimlerin demokratik olması için bazı kriterler taşıması gerektiği bir gerçektir, bu kriterlere bakacak olursak;

- ❖ Bir ülkenin eşit nüfusunun tamamının oy hakkına sahip olması gerekir ve seçimlerde fiilen oy kullanma hakkı sağlanmalıdır.
- ❖ Seçimler daha önce belirlenen aralıklarla düzenli olarak yapılmalıdır.

¹¹³ İbrahim Ö. Kaboğlu, **Anayasa Hukuku Dersleri**, İstanbul: Legal Yayınları, 2006, s.182.

¹¹⁴ Tunç, **a.g.e.** ,s.140.

¹¹⁵ Gürbüz Özer, "**Dünyada ve Türkiye'de Uygulanan Seçim Sistemleri ve İdeal Seçim sistemi için öneriler**", Doktrin ve Meslek Yazıları, *Ankara Barosu Dergisi*, Ankara: 1997, s.1.

¹¹⁶Özer, **a.g.e.** , s.2.

- ❖ Ülkedeki herhangi bir grubun siyasal parti kurması ve seçimlerde aday göstermesi engellenmemelidir.
- ❖ Yasama meclisindeki her sandalyenin sahibi mutlaka seçimle belirlenmelidir.
- ❖ Seçim kampanyalarının yönetim süreci adaletli olmalıdır. Adayların kendi görüşlerini, vasıflarını halka açıklamaları ve seçmenlerin de bunları tartışmaları kesinlikle hukuk, şiddet ve korkutma yoluyla engellenmemelidir.
- ❖ Oy verme özgürce ve gizlilik içinde geçmeli; oylar dürüstçe sayılıp tutanağa geçirilmeli ve kanunların gerektirdiği gibi en çok oyu alanlar, kendi dönemleri yeni bir seçimle bitene kadar seçildikleri makamda kalmalıdır.¹¹⁷

Temsilin doğası hakkındaki tartışmalar genişlemeye devam ederken bir nokta üzerinde mutabık kalınmıştır: Temsil süreci özünde seçimlerle ve oy kullanmayla ilişkilendirilir. Seçimler kendi başına siyasal temsilin yeterli koşulu olmayabilir ancak gerekli koşul olduğu konusunda pek az şüphe vardır. Aslında bazı düşünürler daha ileri giderek seçimleri demokrasinin kalbi olarak niteler. Bu, Joseph Schumpeter tarafından Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi adlı eserinde geliştirilen görüştür. Burada Schumpeter, demokrasiyi halkın oyunu almak için girişilen mücadele yoluyla devlet makamına gelmenin bir aracı olarak “kurumsal bir düzenleme” anlamında tanımladı. Onu ortaya koyduğu gibi, “demokrasi, halkın kendini yönetecek kişileri kabul veya reddetme olanağına sahip olması anlamına gelir.” Demokrasiyi sadece siyasal bir yöntem olarak değerlendirerek Schumpeter aslında demokrasiyi seçimlerle, özellikle rekabete dayalı seçimlerle tanımladı. Az sayıda modern demokratik teorisyen demokrasiyi basitçe rekabete dayalı seçimlere indirgemeye hazırlarken, yine de çoğu, seçimlerin gerçekleştirilmesine kılavuzluk eden kurallar ve mekanizmalar bakımından demokratik hükümeti anlamada Schumpeter’i takip eder. Bu görüş seçimlerin alabileceği farklı biçimler üzerinde odaklanır.¹¹⁸

İlk olarak, hangi makamlar ve pozisyonlar seçim ilkelerine tabidir? Seçimler, genel olarak kamu makamlarına insan yerleştirmek için yapılsada –ki bu makamlara gelen kişiler siyasa yapma sorumluluğu taşırlar (yasama ve özellikle yürütme) önemli

¹¹⁷ Yılmaz, a.g.e. , s.30.

¹¹⁸ Andrew Heywood, **Siyaset**, Buğra Kalkan, (çev), Ankara: Adres Yayınları, 2007, s.298.

siyasi kurumlar kimi zaman bu konuda istisnalara tutulurlar. Mesela, bu durum İngiltere ve Kanada gibi ve anayasal monarkların hala devletin başı olarak hizmet ettiği ülkelerde ikinci yasama meclisi anlamına gelir.

İkinci olarak, kimlere oy kullanma hakkı verilmiştir, oy hakkının kapsamını ne genişletmektedir? Mülkiyet, eğitim, cinsiyet ve etnik köken gibi faktörlere dayanan oy kullanma hakkına getirilen kısıtlamalar pek çok ülkede ortadan kaldırılmıştır. Bununla birlikte seçim kayıtlarını tamamen vatandaşların ellerine bırakarak pek çok Amerikan eyaletinde uygulama halindeki resmi olmayan kısıtlamalar olabilir; bunun sonucunda kayıt yaptırmamak ve oy kullanmamak yaygın bir hal alır. Öte yandan, mesela Avustralya, Belçika ve İtalya’da oy vermek zorunludur.¹¹⁹

Üçüncü olarak, oylar nasıl verilir? 1989 yılına kadar SSCB’de açık oy bir norm olmasına ve hâlâ yaygın olarak küçük örgütler içinde niyetini açıklama biçiminde uygulanmasına rağmen modern siyasi seçimler genellikle gizli oy pusulaları (ilk kez 1856 yılında Güney Avustralya’da uygulandığı için bazen “Avustralya oy pusulası” olarak adlandırılır) biçiminde gerçekleştirilir.

Dördüncü olarak, seçimler rekabete dayanır mı dayanmaz mı? Bu konu genellikle en hayati ayırım olarak değerlendirilir; zira seçimlerin var olduğu ülkelerin yalnızca yarısı seçmenlerine gerçek bir aday ve parti tercihi sunar.¹²⁰

Seçimler genellikle bir demokrasi uygulaması olarak görülür. Bir teamül olarak seçimler adil ve rekabetçi oldukları zaman siyasetçilerin hesaba çekildiği ve kamuoyunu yansıtan politikaları uygulamaya zorlandıkları bir mekanizma olarak görülmektedir. Bu, seçimlerin “aşağıdan yukarıya” işlevlerini vurgular. Bu görüşe göre seçimler siyasette istihdamın temel kaynağıdır, yönetimin (hükümet) kurulmasında ve yönetsel iktidarın transferinde bir araç, temsilin güvencesi ve hükümet politikasının en temel belirleyicisidir. Diğer yandan “radikal” yaklaşıma göre seçimler büyük ölçüde hükümetlerin ve siyasal elitlerin kendi nüfusları üzerinde kontrol sağladıkları bir mekanizmadan ibarettir. Bu bakış seçimlerin “yukarıdan aşağıya” işlevini vurgulamaktadır. Bu işlevler rejim için bir meşruiyet sağlama, yönetimin seçmenleri eğitimi ve kamuoyunu şekillendirmesi, siyasal hoşnutsuzlukları ve muhalefeti anayasal

¹¹⁹Heywood , a.g.e. , s.299.

¹²⁰Heywood , a.g.e. , s.299.

bir istikamete sokma kapasitesine sahiptir. Gerçekte ise seçimlerin tek bir karakteri yoktur ne sadece kamusal hesap verebilirlik (mesuliyet) mekanizması ne de sadece siyasal bir kontrol kurma aracıdır. Siyasal iletişimin tüm kanalları gibi seçimler de iki yönlü şosedir, yönetim ile halkın veya elitler ile kitlelerin birbirini etkilemesine fırsat vermektedir.¹²¹

Seçimlerde ülkeyi yöneteceklerin belirlenmesi hakkı, dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı gözetilmeksizin tüm vatandaşlara verilmesi yüzyıllarca süren savaşlar sonucunda alınmıştır.¹²²

Günümüzde bile bazı devletler, bu hakkı henüz tüm vatandaşlarına tanımamıştır. İlk zamanlar seçme hakkı vatandaşların kişiliklerine değil, servetlerine ve toplumdaki statülerine göre veriliyordu. Zamanımızda ise çok sınırlı birkaç ülke dışında seçme ve seçilme hakkı belli bir yaşın üzerindeki tüm insanlara (vatandaşlara) tanınmıştır.¹²³

2.1.1.1. Seçim Sistemleri

Siyaset bilimciler çeşitli sistemler ve matematiksel işlemlerle seçim sistemlerini belirlemişlerdir. Her ülke, kendi koşullarına göre bu sistemlerden bazılarını benimsemiştir. Uygulamada görülen bazı sıkıntılar nedeniyle, sık sık değişime uğramaktadırlar. Sıkıntı, seçim sisteminin uygulamasından değil, seçim sonucu oluşan siyasal istikrarsızlıktır. Seçim sistemlerinin, sık sık değiştirilmesi nedenleri de buradan kaynaklanmaktadır.¹²⁴

Seçim sistemi; halkın parlamentodaki temsilcilerini belirlemek için gerekli olan kurallar bütünüdür. Yapılan bu tanım herkesçe bilinmesine rağmen kullanılan oyların değerlendirilmesine, başka bir deyişle, verilen oyların sayılarına göre seçime katılan parti veya bağımsız adayların parlamentodaki kazandıkları sandalye sayılarının belirlenmesine ilişkin bu yöntemin usulünün ne olacağı konusu çok tartışılmaktadır. Çünkü hiçbir seçim sistemi seçmenin tanımının

¹²¹ Andrew Heywood, **Siyasetin Temel Kavramları**, Çev.: Hayrettin Özler, Ankara: Adres Yayınları, 2011, s.300.

¹²² Ali Öztekin, **Siyaset Bilimine Giriş**, 9. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi, 2014, s.176.

¹²³ Öztekin, **a.g.e.**, s.177.

¹²⁴ Turan Ateş, **Demokrasi, Siyasi Partiler ve Seçim**, İstanbul: Beta Yayınları, 2007, s.197.

iradesini parlamento'ya yansımalarını tek başına sağlayamaz.¹²⁵ Bu nedenle de seçim sisteminin belirlenmesi demokratik siyasal yaşamın en kritik sorunları arasında yer alır.

Seçim sisteminin amacı, anayasa organlarından bir kısmının halk iradesine uygun biçimde oluşturulmasıdır. Seçim sistemleri çeşitli olup bu sistemlerden herhangi birinin tercih etmek basit bir mesele değildir. Bu tercih demokrasinin işleyiş durumunu belirttiği gibi, ona rengini ve gerçek biçimini verecek nitelikte olmalıdır.¹²⁶

Seçimler ile ilgili tartışmalar genel olarak farklı seçim sistemlerinin meziyetleri ve özellikle çoğunlukçu ve nispi sistemler arasındaki tercih meselesi üzerinde odaklanmaktadır. Çoğunlukçu sistemlerin avantajı, hükümetlerin seçmenden aldığı apaçık ve bir vekâlet ile kurulmasına izin vermesidir. Aynı zamanda bir partinin genellikle tek başına parlamentoda çoğunluk kontrolüne sahip olmasını kolaylaştırması açısından güçlü ve etkin hükümet olasılığını artırmakta, tek partili bir hükümetin iç uyumsuzlıklardan dolayı çökmesinin ender rastlanan bir olay olduğu düşünülürse daha istikrarlı bir hükümeti olası kılmaktadır. Aksine nispi sistemler, parti temsilinin daha sağlam bir şekilde seçmen desteği ile bağlantılı kılması ve hükümetlerin seçmenler arasında daha geniş ve genellikle çoğunluk desteği sağlama alması açısından daha adildir. Bununla beraber koalisyon hükümeti olasılığını artırarak iktidarın frenlenmesini kurumsallaştırmakta ve politikaların bir pazarlık ve mutabakat kurma süreciyle belirlenmesini cesaretlendirmektedir. Ancak ‘en iyi’ seçim sistemi diye bir şey yoktur. Seçim sistemleri tartışması aslında yönetimin arzu edilebilir doğası ve temsili hükümet ile etkin hükümet arasındaki nispi meziyetler hakkında sürdürülen tartışmalardır.¹²⁷

Seçim sistemlerinin temel fonksiyonu, parlamentodaki sandalyeleri, aldıkları oy miktarlarına göre siyasi partilere dağıtmaktır. Sistemin kuralları, bu dağıtım işlemini gerçekleştirmeye yöneliktir. Seçim sistemlerinin temel ilkelerine değinilecek olursa:

Seçim sistemleri, birbiriyle çelişen iki ilkeyi gerçekleştirmeyi amaçlar. Bunlar; “temsilde adalet” ve “yönetimde istikrar” ilkeleridir. Seçim sisteminin ülkeyi istikrar içinde yönetecek bir hükümeti/iktidarı ortaya çıkarmasına yönelik ilkeye “yönetimde

¹²⁵ Gültekin, a.g.e. , s.30.

¹²⁶ Gültekin, a.g.e. , s.30.

¹²⁷ Hayrettin Özler, **Siyasetin Temel Kavramları**, Ankara: Adres Yayınları, 2011, s. 300.

istikrar ilkesi” diyoruz. “Temsilde adalet” ise ülkedeki farklı siyasi akım ve fikirlerin adil bir şekilde parlamentoya yansımaya yönelik bir ilkedir.¹²⁸

“İyi” olarak nitelendirilebilecek bir seçim sistemi, bu iki ilke arasında ülke şartlarına göre denge kuran bir sistemdir. Aslında bu ilkeler, birbirine zıt yönde işlerlik kazanırlar. İlkelerden birine öncelik verildiğinde, diğeri belli ölçüde ihmal edilmiş olur. Seçim sistemini düzenleyen ve seçim kanunu yapan siyasi iradenin cevaplaması gereken ilk soru, ne ölçüde adaletli bir temsil sağlanmak istendiğidir. Temsilde adaletin genel kabul gören ölçüsü, partilerin aldıkları oy oranları ile parlamentoda kazandıkları sandalye oranları arasındaki farktır. Bu fark ne kadar büyük ise sistemin o ölçüde adaletsiz olduğu söylenebilir. Mutlak olarak temsil adaletini sağlayan sistem, oy oranları ile sandalye oranlarını her parti için eşitleyen sistemdir. Yani, bütün ülkeyi tek bir seçim çevresi olarak ele alan ve sandalye dağılımını nispi yöntemle yapan sistemdir. Bunun dışındaki her sistem, kaçınılmaz olarak az ya da çok adaletsizlik yaratacaktır. Adalet ile istikrar arasındaki dengeyi kurmaya çalışırken, istikrarlı siyasi rejimin gereklerinden birinin de adaletli temsil olduğu unutulmamalıdır.¹²⁹

Seçim sistemi, seçimlerin nasıl gerçekleştirileceğini belirleyen kurallar stilidir. Bu kurallar dünya üzerinde farklılık göstermekle kalmaz aynı zamanda pek çok ülkede ciddi tartışmalara ve çekişmelere de konu olur. Bu kurallar şu şekilde birbirinden farklılaşır:

- ❖ Seçmenlerden, adaylar arasında veya partiler arasında tercih yapmaları istenebilir
- ❖ Seçmenler, ya tek adayı veya desteklemek istedikleri adayları sıraya koyarak tercihli olarak oy kullanabilirler.
- ❖ Seçmenler, seçim birimleri ve bölgeleri içinde gruplanabilir veya gruplanamaz.
- ❖ Seçim bölgeleri tek bir üye veya belli bir sayıda üye bildirebilir.

¹²⁸Türküne, a.g.e. , 2010, s.294.

¹²⁹Türküne, a.g.e. , 2010, s.294.

- ❖ Bir adayın seçilmesi için gerekli desteğin düzeyi, çokluktan (en fazla oy veya “görelî” oy çoğunluğu) tam veya “mutlak” çoğunluğa ya da bir çeşit kotaya kadar farklılık gösterir.¹³⁰

Mamafih, genel amaçlar için, mevcut sistemler, oyları mecliste sahip olunan sandalye sayısına nasıl dönüştürüldüğü konusuna dayanılarak iki genel kategoriye ayrılabilir. Bir yanda, büyük partilerin tipik olarak seçimde elde ettikleri oy oranlarından daha fazla oranda mecliste kendilerine yer bulduğu çoğunlukçu sistemler mevcuttur. Bu durum, tek bir partinin meclis çoğunluğunu elde etme ve tek başına iktidar olma şansını artırır. Mesela İngiltere’de 1935 yılından bu yana hiçbir parti seçim çoğunluğunu elde etmemiş olmasına rağmen tek partiden oluşan bir hükümet oldukça sağlam bir şekilde kurulmuştur. Diğer yandan, bir partinin mecliste elde ettiği sandalye sayısı ile seçimlerde aldığı oy arasında eşit –en azından daha eşit bir ilişkiyi garanti eden nispi sistemler bulunmaktadır. Saf bir nispi temsil sisteminde, oyların %45’ini alan bir parti, meclisteki sandalyelerin de tam olarak %45’ini kazanacaktır. Dolayısıyla, *Nisbi Temsil* sistemleri, tek parti çoğunluğundan oluşan bir yönetimi daha az muhtemel kılar ve büyük oranda çok partili sistemlerle ve koalisyon hükümetleriyle ilişkilendirilebilir.¹³¹

Çok partili demokrasilerde parlamento genel seçimlerinin amacı, belirli bir süre için hangi parti veya partilerin iktidar olacağını, hangi partilerin muhalefet olarak denetim görevinin yapacağını belirlemektir. Seçim sisteminin hangi partinin hükümet kurmaya yeterli bir çoğunlukla kazanacağını belirleme işlevine “fayda veya istikrar” ilkesi, seçime katılan parti veya bağımsız adayların güçleri oranında parlamentoda temsil edilmelerini sağlama işlevine “temsilde adalet ilkesi” denir. Her ülke aslında, ters yönlerde işleyen bu nedenle de birine öncelik verildiğinde diğerinin etkisi zayıflayan bu iki ilkeyi, her biri ayrı seçim sistemi olarak adlandırılan farklı yöntemlerle kendi koşullarına uygun bir seçim sistemi tercihiyle dengelemeye çalışır.¹³²

Her ülkenin kendi şartlarına göre benimseyip uyguladığı seçim sistemlerine genel olarak bakacak olursak;

¹³⁰Heywood, a.g.e. , s.302.

¹³¹Heywood, a.g.e. , s.302.

¹³² Gültekin, a.g.e. , s.30.

2.2.1.2.1. Çoğunluk Sistemi

Çoğunluk sistemi, bir seçim çevresinde oyların çoğunluğunu alan aday veya partinin o çevreden çıkacak milletvekilliğini/başkanını veya milletvekilliklerini kazanmasını ifade eder. Tek turlu basit çoğunluk, iki turlu salt çoğunluk ve nitelikli çoğunluk gibi türleri bulunmaktadır.¹³³

Bir toplumda kimin toplum adına karar alacağı sorusuna cevap aranırken akla gelen en makul ve basit kuralın söz konusu toplumun salt çoğunluğu olduğu düşünülebilir. Bir seçimde toplumun yarısından fazlasını alan parti ya da aday seçilmiş olur.¹³⁴

Çoğunluk sistemi üç biçimde uygulanmaktadır. Bunlar, basit çoğunluk, salt çoğunluk ve nitelikli çoğunluk yöntemidir.

❖ Basit Çoğunluk

Basit çoğunluğa, nispi çoğunlukta denir. Basit çoğunluk, sistemine göre yapılan seçimlerde, adayların içinde, en çok oyu almış olan seçilir. Basit çoğunlukta, ikinci oylamaya gerek kalmadan adaylardan seçimi kazanan belli olur.

❖ Salt Çoğunluk

Salt çoğunluğa, mutlak çoğunlukta denir. Salt çoğunlukta, adayın seçilebilmesi için kullanılan oyların yarısından çoğunu alması gerekir. Salt çoğunluk, basit çoğunluğa göre, seçmenlerin eğilimlerinin daha doğru bir biçimde yansıtır.

Salt çoğunluğun uygulandığı seçimlerde, ilk oylamada adayların salt çoğunluğu sağlayamaması durumunda, ikinci oylamaya gidilir. İkinci oylamada, seçimi sonuçlandırabilmek için, çeşitli yöntemler uygulanır. Örneğin, ikinci oylamada, basit çoğunlukla yetinilebileceği gibi, belli oranda oy alamamış adayların seçim dışında bırakılması yoluna da gidilebilir.

❖ Nitelikli Çoğunluk

Nitelikli çoğunluğa, vasıflı çoğunluk da denir. Buna göre seçilebilmek için, seçimlerde kullanılan oyların ya da kayıtlı seçmen oylarının belli bir oranını almak

¹³³ Halil Kalabalık, **Yerel Yönetim Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005, s.231.

¹³⁴ Derdiman, **a.g.e.** , s.158.

gerekir. Bu oran yasalarda belirtilmiştir. Örneğin, üçte iki veya beşte üçü gibi. Nitelikli çoğunluk yoluna, çoğu kez, anayasa değişikliklerinde başvurulur.¹³⁵

Çoğunluk sistemi oy verme yöntemine göre ikiye ayrılmaktadır ve şu şekilde işlemektedir:

i) Tur sayısına Göre

- Tek turlu çoğunluk sistemi; dar bölge sistemi olarak da anılır. Uygulamada klasik örnek İngiltere'dir. Dar bölge sistemi, bir seçim çevresinden, adaylar arasından en çok oy alan temsilcilerin seçilmiş olmasını öngörmektedir. Dar bölge sisteminde seçim çevresi tek bir temsilci seçimi söz konusudur.
- İki turlu çoğunluk sistemi; çeşitli sebeplerin veya şartların oluşmasıyla ya da hiçbir şarta gerek kalmadan iki tur yapılan seçimlerde, son turda çoğunluğun sağlanmasına iki turlu çoğunluk denir.

İki turlu seçimlerde ikinci tur, genellikle, birinci turda adayların nitelikli, salt, basit veya istenen çoğunluğu elde edemediklerinde istikrarlı yönetimlerin temsilde adaletle dengelenmesinin bir yolu olarak, en yüksek oy alan belli sayıdaki adaylar arasında istenen çoğunluğa ulaşılması için ön görülür. Böylece, hem aday sayısında kendiliğinden azalma hem de seçmenin yoğunlaştığı adayların yine ve yeniden seçmenlere sorulması sağlanmış olur.

Gerek birinci ve gerekse ikinci turda öngörülen çoğunluk, basit, salt veya nitelikli çoğunluk olabilir.¹³⁶

ii) Seçilecek Adayların Sayısına Göre

Tek veya iki turlu çoğunluk sisteminde seçilecek adaylar yönünden iki türlü olabilir:

- Tek adaylı çoğunluk, seçim çevresinde seçilmeye aday olanlardan yalnızca birinin seçilmesidir. Bu sistem genellikle tek turludur.

¹³⁵ Şeref Gözübüyük, **Anayasa Hukuku**, Son Değişikliklerle Güncelleştirilmiş 17. Baskı, Ankara: Turhan Kitabevi, 2010, s.91.

¹³⁶ Ramazan Cengiz Derdiman, **Anayasa Hukukunun Genel Esasları ve Türk Anayasa Düzeni**, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları, 2006, s.158.

- Listeli çoğunlukta birden fazla seçilecek temsilci sayısı öngörülen her bir seçim çevresinde, siyasi partilerin seçilecek temsilci sayısınınca aday gösterdikleri liste ile seçime girmeleri ve en çok oy alan listenin ya da liste içindekilerin seçilmesi halini anlatır. Listeli çoğunluk sistemi iki türlü seçime daha yatkındır.

Listeli tercihli çoğunluk ya da alternatif oy sisteminde seçmenler yine çoğunluk sistemi içinde, oy verecekleri liste içinden öncelik verdiği sıralamayı da işaretlemektedir. Bu tercihlere göre tüm listelerdeki adayların aldıkları oy sayıları büyükten küçüğe sıralanmaktadır. Bunlardan en üstten itibaren, o seçim çevresinden seçilmesi öngörülen aday temsilci sayısınınca aday seçilmiş olmaktadır.¹³⁷

2.2.1.2.2. Nispi Temsil Sistemi

Nispi temsil iki esasa göre tatbik edilmektedir. Bunlardan biri; bir seçim bölgesinde sandıktan çıkan oy miktarının o bölgede seçilmesi gereken milletvekili sayısına bölünmesi ile elde edilen vasati baraj sayısına, seçime giren listelerin aldığı oy sayısının bölünmesi ve her listenin bu bölünme sonucu, ortaya çıkan miktar kadar seçilmiş sandalye kazanmasıdır. Baraj ortalamasının altında kalan parti oylarından hangisi bu ortalamaya yakınsa geriye kalan sandalyeler yukarıdan aşağıya ona verilir.¹³⁸

Nispi temsil, çoğunluk sisteminden tamamen farklı ve temsilcilerin seçimine seçmenlerin iradelerinin temsilde adalet doğrultusunda en uygun bir şekilde oransal olarak yansımastır.

Nispi temsil sisteminde kullanılan oyların dağılımının, temsilcilerin seçilmesi açısından en doğru ve uygun oransallıkla seçmen iradesini yansıtması hedeflenir. Seçmenin verdiği her oyun temsilci seçiminde mümkün olduğunca nispi (oransal) olarak nazara alma nispi temsil sisteminin ayırıcı vasfıdır. Nispi temsil sisteminde her parti, aldığı oy oranında temsil edilme imkânı bulur.

Nispi temsilde, her bir seçim çevresinde alınan oyların belirlenen çevre seçim sayısına bölünmesi sonucunda açıkta kalan oy ve çıkarılması kesinleşmeyen ama çıkması gereken temsilci sayısı göz önünde bulundurularak, sözü edilen artık oyları dağılımı da sistemi tamamlayıcı önemli bir unsur niteliği taşımaktadır. Bu yüzden nispi

¹³⁷Derdiman, **a.g.e.** , s.159.

¹³⁸ Kemal Dal, **Anayasa Hukuku**, Ankara: Alter Yayıncılık, 2006, s.120.

temsilde, çevre seçim sayısının dışında kalan artık oyların temsilcilere göre dağıtılmasında farklı sistemler geliştirilmiştir.¹³⁹ Bunlara kısaca değinilecektir.

Nispi Temsilde Artık Oyların Seçilmemiş Temsilcilere Dağılımı

Nispi temsilde artık oyların seçilmemiş temsilcilere dağılımı açısından;

-En büyük artık oy,

-En yüksek ortalama oy,

-En yüksek oy,

-Bölgesel ve ulusal artık oy, modelleri geliştirilmiştir.

En büyük artık oy usulü

En büyük artık oy yönteminde, dağıtımı yapılan oylarla belirlenen temsilciler dışında kalan ve henüz belirlenmemiş temsilcilik, artık oy miktarı en çok yani çevre seçim sayısına en yakın olan temsilciye ya da temsilcilik en büyük artık oyu alan partiye verilir. En yüksek artık oy usulü küçük partilerin avantajına sonuç doğurmaktadır.

En yüksek ortalama usulü

Bu modelde dağılmayan temsilciliğin bulunması için seçime giren partilerin çıkardıkları üye sayısına "1" rakamı eklenerek aldığı oy miktarına bölünür. Bu işlemin her parti için tekrarlanmasından sonra yapılan sıralamaya göre en yüksek artık oyu alan parti temsilciliği kazanır.

En yüksek oy usulü

Bu sistemde seçim çevresinde oy dağılımına göre seçimi tamamlanmamış boş kalmış temsilcilik, en yüksek oyu alan siyasi partiye verilir.

Milli ve Bölgesel Bakiye Usulü

Ulusal artı usulünde, dağıtılmamış temsilcilikler ve her bir seçim çevresinden partilerin aldıkları oylar ülke düzeyinde kendi içlerinde toplanarak bir usulle dağıtımı

¹³⁹Derdiman, a.g.e. , s.159.

yapılarak belirlenir. Milli bakiye sisteminde, ulusal düzeydeki artık oylar temsilciliklere dağıtılır.¹⁴⁰

2.2.1.2.3. Barajlı D'hondt Sistemi

Bu sistem, seçim çevrelerinde verilen geçerli oyların partilerin temsilci adaylarına veya bağımsız temsilci adaylarına, artık oy bakımından dağıtımını sağlayan, kendisine özgü ve artık bırakan nispi sistemlerden farklı bir sistemdir.

Bu sistemde değişmez seçim sayısı veya çevre seçim sayısı gibi temsilciliklerin seçilmesi için alınması gereken oy miktarlarına ilişkin tespit edilen sayı yöntemi de uygulanmaz. Bunların yerine her bir temsilciyi seçmeye yarayan, yukarıdan aşağıya doğru sıralandığında temsilcilerin seçilmesine yarayan oransal sayılar vardır.¹⁴¹

2.2. YEREL SEÇİMLER VE YEREL SEÇİMLERİN ORGANİZASYONU

2.2.1. Yerel Seçimlerin Kapsamı

Ulusal seçimlerin, parti sisteminin, siyasal iktidar ya da iktidarsızlığın, toplumsal ve siyasal dönüşümlerin göstergesi olarak önemi tartışılmazken yerel seçimler, gerek katılma oranları gerekse parti tercihleri açısından ulusal seçimlerden farklı bir kalıp sunup sunmadıkları ya da siyasetin ulusallaşması açısından irdelenmektedir.¹⁴²

Yerel yönetimlerin varlığı, yerel halkın yalnızca yararlanacakları hizmetler açısından değil, aynı zamanda yerellik durumu (condition of locality) için tercih alanının genişlemesi olanağı sunmasıyla gerekçelendirilmiştir. Buna karşılık, yerel yönetim seçimlerine ilişkin olarak üzerinde durulan özelliklerden birisi, bu seçimlerde genel seçimlerden farklı katılma kalıplarının söz konusu olmasıdır. Bu konuda da ilgi, öncelikle seçimlere katılma oranları üzerinde odaklanmaktadır. Bu konuyla ilgilenen araştırmacıların büyük çoğunluğu yerel seçimlerde katılma oranının ulusal seçimlere katılmadan daha düşük olduğunu görüşünü paylaşmaktadır.¹⁴³

Yerel seçimlere katılmanın düşüklüğünün yerel demokrasinin zayıflığının bir göstergesi ya da bir semptomu olduğunu ileri süren Stewart'a göre ise, bunun temeline, yerel yönetimleri bir siyasal kurum olmaktan çok, bir hizmet örgütü olarak görme

¹⁴⁰Derdiman, **a.g.e.** , s.160.

¹⁴¹Derdiman, **a.g.e.** , s.160.

¹⁴² Oya Çitçi, **Yerel Seçimler Coğrafyası**, Ankara: TODAİE Yayınları, 2005, s.34.

¹⁴³ Çitçi, **a.g.e.** , s.34.

anlamında sınırlı bir yerel yönetim anlayışı bulunmaktadır. Kısaca, halk tamamen merkezin denetiminde, merkezden aktarılan kaynaklarla varlığını sürdüren yerel yönetimleri denetlemek gereksinimi duymamaktadır.¹⁴⁴

Yerel yönetimlerin şekillenmesi bakımından merkez-çevre arasındaki denge, siyasal kültür (örneğin yerel özerklik ve bölgesel çeşitlilik gelenekleri) ve parti sisteminin doğası önemlidir. Ulusal partilerin yerel siyasette de etkin olmaları nedeni ile merkezileşme ortaya çıkmakta ve yerel siyaset ulusal siyasetin daha fazla etkisi altına girmektedir. Ancak yerinden yönetim geleneğinin güçlü olduğu Birleşik Krallık ve Amerika Birleşik Devletleri gibi ülkelerde, yerel siyaset ulusal siyasetten görece özerk bir konumda olmaya devam etmektedir. ABD’de, siyasal partilerin güçsüz olması ve yerel seçimlerde siyasal partiler adına aday gösterilmemesi de yerel siyasetin özerkliğini artıran diğer etmenler olarak gösterilebilir. Buna karşın Fransa ve Türkiye gibi ülkelerde güçlü merkezîyetçi gelenek, yerel siyasetin ulusal siyasetten fazlaca farklılaşmasını engelleyebilmektedir.¹⁴⁵

Mahalli idareler, demokratik ve anayasal kurumlardır. Anayasamızda bu müesseseler özel olarak düzenlenmiştir. Anayasamızın 127. maddesinin getirdiği düzenlemeyle; mahalli idareler, il, belediye veya köy halkının mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere, kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları yine kanunda gösterilen seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileri olarak belirlenmiştir. Düzenleme; mahalli idarelerin kuruluş, görev ve yetkilerinin “Yerinden yönetim” ilkesine uygun olarak kanunla düzenleneceği açıklanmıştır.

Anayasanın 127/3 maddesine göre mahalli seçimler, beş yılda bir yapılır. Mahalli seçimler TBMM kararıyla öne alınamaz. Yalnız milletvekili genel veya ara seçimlerinden önceki veya sonraki bir yıl içinde yapılması gereken mahalli idareler organlarına veya bu organların üyelerine ilişkin genel veya ara seçimler Milletvekili genel veya ara seçimleriyle birlikte yapılır.¹⁴⁶

2972 sayılı yasa, mahalli idareler organlarını seçimlerine ilişkin esasları ve usulleri düzenlemektedir.

¹⁴⁴ Çitçi, **a.g.e.** , s.35.

¹⁴⁵ Hakan M. Kiriş ve Hüseyin Gül, “Türkiye’de Siyasal Eğilimlerin Dönüşümü: Yerel Seçimler Bağlamında Bir Çözümleme”, *Amme İdaresi Dergisi*, Cilt 41, No.2 (Haziran 2008), ss.101-129.

¹⁴⁶ Ateş, **a.g.e.** , s.425.

Yasa;

- İl genel meclis üyelerinin,
- Belediye Başkanı ve Belediye Meclis Üyelerinin,
- Köy ve Mahalle Muhtarları ile İhtiyar Meclisi ve İhtiyar Heyeti Üyelerinin, seçim sistemini, usulünü, dönemini ve zamanlarına ait esaslarla seçim çevrelerine aday olabilme ve seçilme ilkelerine ait düzenlemeler getirmektedir.

Yasanın 2. maddesine göre; Mahalli İdareler seçimleri serbest, gizli, eşit, tek dereceli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yargının yönetim ve denetiminde yapılır. Burada anayasanın emredici hükümleri uygulanır. Seçim sistemi ise, orta birlik baraj usulü ile nisbi temsile göre; İl Genel Meclisi ve Belediye Meclisi Üyeleri seçimi yapılır. Belediye başkanlığı seçimindeyse çoğunluk sistemi uygulanır. Aslında baraj, çevrenin çıkaracağı İl Genel Meclisi sayısına geçerli oyların bölünmesiyle oluşturulması gerekir. Belediye Meclisi için de, aynı baraj sisteminin uygulanması daha uygun olurdu. Fakat yasa getirdiği düzenlemeyle orta birlik barajını getirmiştir. Yani geçerli oyların 1/10'unu alamayan siyasi parti üye çıkaramamaktadır.¹⁴⁷

Yerel yönetimlerin gerek yasal düzenlemelerle gerekse teamül olarak yoğun şekilde ulusal yönetime bağlılığı nedeniyle Türkiye'de yerel seçimler, sadece yerel temsilcilerin seçildiği bir oylama olmaktan öte, ülke iktidarı ile muhalefetinin ömür ve politikalarını sınayan ve bunlara yön veren bir niteliğe sahiptir.¹⁴⁸

Yerel seçimlerinin tarihi 1963 yılından daha eski olmasına rağmen, iki nedenden ötürü 1963 yılı başlangıç yılı olarak kabul edilmiştir. Bu nedenlerden ilki, yerel seçimler açısından görece daha fazla önemi yükselen belediye başkanlığı seçimlerinin ilk kez 307 sayılı yasa ile 1963 yılındaki yerel seçimlerde tek dereceli olarak yapılmasıdır. Diğer bir neden ise, siyasal eğilimlerin 1960'lı yıllar ile başlıca sağ ve sol olarak belirginleşmeye başlamasıdır.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Ateş, a.g.e. , s.s.426-427.

¹⁴⁸ Hakan M. Kiriş ve Hüseyin Gül, "Türkiye'de Siyasal Eğilimlerin Dönüşümü: Yerel Seçimler Bağlamında Bir Çözümleme" **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt 41, Sayı 2, (Haziran 2008), s.7.

¹⁴⁹ Kiriş ve Gül, a.g.m. , s.8.

1984 yılı itibariyle il genel meclisi ve köy muhtarları seçimi düzenlenmesine son verilmiş yerel seçimleri toplu halde düzenleyen bir yasa çıkarılmıştır. Nispi temsil, onda birlik baraj, kontenjan adaylığı uygulamasına da son verilerek yerel seçim sisteminde çoğunluk sistemine geçilmiştir.¹⁵⁰

Belediye başkanı, belediye idaresinin başı ve belediye tüzel kişiliğinin temsilcisidir(5393 sayılı Belediye Kanunu, m.37/1).

Yerel seçimlerde seçilen en önemli organ olan belediye başkanının seçilmesine bakacak olursak:

19 Temmuz 1963 tarih ve 307 sayılı Kanundan önce belediye başkanı belediye meclisi tarafından seçilirdi. 1963 yılından beri belediye başkanı doğrudan doğruya beldedeki seçmenler tarafından seçilmektedir.

Belediye başkanının seçimi, 18 Ocak 1984 tarih ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun uyarınca “Mahalli idareler seçimlerinde yapılır. Bu seçimlerde, belediye başkanı ve belediye meclisi üyeleri için ayrı ayrı oy pusulaları düzenlenir.¹⁵¹ 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 2’nci maddesinin ikinci fıkrasına göre belediye başkanlığı seçiminde tek turlu çoğunluk seçim sistemi uygulanır. Yani, bir seçim çevresinde en çok oy alan aday, belediye başkanı seçilmiş olur.¹⁵²

Yerel topluluğu oluşturan bireylerin, yerel yönetimlerde temsil edilmesi esas olarak, yerel meclis üyeliği seçimleri ile olmaktadır. Türkiye’de, yerel seçim hukukunun gelişimi çerçevesinde; belediye meclisi ve il genel meclisi üyeliği seçimlerinde, 1960’lı yıllara kadar “çoğunluk sistem”, 1960’tan sonraki dönemde “nispi temsil sistemi” ve 1980 sonrası dönemde ise “onda birlik barajlı nispi temsil sistemi” uygulanmıştır. Köy ve mahalle ihtiyar heyeti üyeliği seçimlerinde ise, bu organların teşkilinden bu yana, çoğunluk sistemi uygulanmıştır. Bunu nedeni; genel olarak, köy ve mahalle heyeti

¹⁵⁰ Esra Aydın, “Yerel Seçimlerde Seçmenlerin Oy Verme Kararında Etkili Olan Siyasal Faktörlere İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneği”, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi SBE, Ankara 2011, s. 65.

¹⁵¹ Kemal Gözler, **İdare Hukuku**, Bursa: Ekin Kitabevi, 2009, s.456-457.

¹⁵² Gözler, **a.g.e.** , s.457.

seçimlerinde siyasi partilerin aday göstermemeleri, köy ve mahallenin bir seçim çevresi olarak nüfus ve alan bakımından dar bölge özelliği göstermeleridir.¹⁵³

2.2.2. Seçim Öncesi Çalışmalar

2.2.2.1. Adaylık

Anayasa ve kanunlarda yazılı şartlara uygun olarak seçilme yeterliliğine sahip olan her vatandaş, bir siyasi parti listesinden veya bağımsız olarak il genel meclisi üyeliğine, belediye başkanlığına veya belediye meclis üyeliğine adaylığını koyabilir.¹⁵⁴

Yerel yönetim seçimlerinde aday tespiti 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 37'nci maddesindeki hükümlere göre yapılır.¹⁵⁵ Ancak; adaylık işlemlerini "İlçe Seçim Kurulları" ve "Siyasi Parti İlçe Başkanlıkları"; büyükşehir belediyelerinde ise il seçim kurulları, siyasi parti il başkanlıkları yaparlar.

Yapılan aday tespitinde belediye başkanlığı için bir aday, belediye meclisi üyeliklerine o seçim çevresi için tespit edilen üye adedi kadar asıl ve yedek olarak il genel meclisi üyeliklerine o seçim çevresi için tespit olunan, asıl ve yedek üyelikler sayısı kadar ayrı ayrı aday belirlenir.¹⁵⁶

Siyasi partilerin il ve ilçe idare kurulları, seçime katılacakları çevrelere ait aday listelerini ilçe seçim kurullarına, alındı belgesi karşılığında, önseçim gününden en geç on gün sonraki gün saat 17:00 ' ye kadar verirler.

İl ve ilçe seçim kurulları geçici adayları mahallinde alışılmış usullerle ilan ederler.¹⁵⁷

Bağımsız adaylar; İl genel meclisi üyeliği, belediye meclisi üyeliği ve belediye başkanlığına **bağımsız olarak** adaylığını koymak isteyenler, seçime katılacakları seçim çevresinin bulunduğu ilçe seçim kurulu başkanlığına, 2972 sayılı Kanun'un adaylık için aradığı şart ve vasıfları haiz olduklarını belirten, bir dilekçe ile başvururlar. Bağımsız adaylar Yüksek Seçim Kurulunca tespit edilen ön seçim tarihine kadar adaylık için

¹⁵³ Örsan Akbulut, **Türkiye'de Uygulanan Yerel Seçim Sistemlerinin Evrimi**, Ankara: TODAİE Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayını, No. 12, 2002, s.60.

¹⁵⁴ 2972 sayılı kanun m. 10/1, Değişik: 31.3.1988-3420/8. Md.

¹⁵⁵ 2972 sayılı Kanun, m.10/2, Değişik: 31.3.1988-3420/8. Md.

¹⁵⁶ 2973 sayılı Kanun, m. 10/3-a, Değişik: 31.3.1988-3420/8. Md.

¹⁵⁷ Kalabalık, **a.g.e.** , s.254.

başvurabilirler.¹⁵⁸Bağımsız adaylık için başvuranlar, en yüksek derecedeki devlet memurunun brüt aylığı kadar parayı ilgili mal sandığına yatırarak makbuzunu başvurma belgelerine eklerler.¹⁵⁹Bu miktar hazineye irat kaydedilir.¹⁶⁰

2.2.2.2. Yerel Önseçimler

Belediye meclis üyeliği ve belediye başkanlığı için belde; il genel meclisi üyeliği için ilçe; büyükşehir belediye başkanlıkları için o şehir belediye hudutları önseçim çevresidir.¹⁶¹

Önseçimle aday tespiti halinde, belediye başkanı ile belediye meclisi üye aday adayları müşterek liste ile önseçime katılabilirler. Bu halde, partili seçmen bu müşterek listeyi aynen veya bu müşterek listedeki mevcut aday adaylarından istediklerini çizmek ,bunların yerine diğer aday adaylarından isimler yazmak veya 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 46'ncı maddesinde belirtilen aday adayları listesine işaret koymak suretiyle oyunu kullanabilir. Siyasi partiler 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu'nun 46'ncı maddesinde belirtilen aday adayları listesi ile birlikte müşterek listeli aday adayları listelerini de İlçe Seçim Kurulu Başkanlıklarına verirler.¹⁶²

2.2.2.3. Başvuru Aidatı

Yerel yönetim seçimlerinde siyasi parti adaylarından parti genel merkez yetkili organlarınca belirlenecek miktarda *başvuru aidatı* alınabilir. Bu aidatın miktarı en yüksek devlet memurunun brüt aylığını geçemez. Belediye başkanlığı için bağımsız aday olanlar hakkında 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanunu'nun 21'nci maddesinin 2'nci fıkrası ile 41'nci maddesi hükmü kıyasen uygulanır. Seçim sonucunda belediye başkanlığına seçilen adaya aldığı oy miktarına bakılmaksızın alınan teminat iade olunur.¹⁶³

2.2.2.4. Seçim Kurulu Kararlarına İtiraz

Adaylıkların geçici olarak ilanından itibaren iki gün içinde ilçe seçim kuruluna itiraz edilebilir. İtirazlar, ilçe seçim kurulunca en geç iki gün içinde karara bağlanır.

¹⁵⁸ 2972 sayılı Kanun, m. 13/2 Değişik: 7.12.1988-3507/3.m.

¹⁵⁹ 2972 sayılı Kanun, m. 13/4 Ek: 28.12.1993-3959/11 Md.

¹⁶⁰ 2972 sayılı Kanun, m. 13/5 Ek: 28.12.1993-3959/11 Md.

¹⁶¹ Kalabalık, **a.g.e.** , s.255.

¹⁶² 2972 sayılı Kanun, m. 10/3-d, Ek: 7.8.1988-3469/2 Md.

¹⁶³ Kalabalık, **a.g.e.** , s.256.

İlgililer karara karşı iki gün içinde, il seçim kuruluna itiraz edebilirler. İl seçim kurulu bu itirazları en çok iki gün içinde kesin olarak karara bağlar.¹⁶⁴

2.2.2.5. Yerel Seçimlerde bağdaşmazlık

Milletvekilliği, belediye başkanlığı, il genel meclisi ve belediye meclisi üyeliği ile muhtarlık bir şahıs uhdesinde birleşemez. Bu görevlerin birisinde bulunanlardan bir diğerine seçilenler, seçim sonuçlarının kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren 15 gün içinde tercih haklarını kullanırlar. Bu süre içinde tercih haklarını kullanmayanlar seçildikleri yeni görevi reddetmiş sayılırlar.¹⁶⁵

2.2.3. Seçim Sonrası Yapılacak İşler

Sandık kurullarınca gönderilen belediye başkanı seçimlerine ilişkin tutanaklar ilçe seçim kurulu tarafından; büyükşehir belediye başkanı seçimlerine ilişkin ilçe birleştirme tutanakları İl Seçim Kurulu tarafından birleştirilerek en çok oy alan aday, başkanlığa seçilmiş olur.¹⁶⁶

Bir seçim çevresinde kullanılan geçerli oy toplamının onda birine tekabül eden sayı, bütün partilerin ve bağımsız adayların aldıkları oy sayısından ayrı ayrı çıkarılır. Yapılan çıkarmadan sonra geriye oyu kalan siyasi partilerin ve bağımsız adayların isimleri alt alta, kalan oyları da hizalarına yazılır. Bu sayılar önce bire, sonra ikiye, sonra üçe... şeklinde devam edilmek suretiyle o seçim çevresinin çıkaracağı asıl üye sayısına ulaşıncaya kadar bölünür. Elde edilen paylar, siyasi parti ayrımı yapılmaksızın, en büyükten en küçüğe doğru sıralanır Belediye ve il genel meclisi üye tamsayısı kadar üyelikler, bu payların sahibi olan siyasi partilere ve bağımsız adaylara, sayıların büyüklük sırasına göre tahsis olunur. Son kalan asıl üyelikler için birbirine eşit rakamlar bulunduğu takdirde bunlar, aralarında ad çekme suretiyle, tahsis yapılır. Kontenjan adayı gösterilen belediye meclis üyesi, seçim çevrelerinde bu maddeye göre yapılan bölme işlemi kontenjan sayısı çıkarılmak suretiyle yapılır. Kontenjan adayı gösterilen bu seçim çevrelerinde geçerli oyların en çoğunu almış olan siyasi partinin kontenjan adayları, belediye meclis üyeliğini kazanmış olurlar.¹⁶⁷ Büyük şehirlerde, kontenjan adaylığından belediye meclisi üyeliğine seçilenlerden birinci sıradakiler bu Kanun'un 6'ncı

¹⁶⁴ 2972 sayılı Kanun, m. 14.

¹⁶⁵ 2972 sayılı Kanun, m. 17, Değişik: 28.12.1993-3959/12m.

¹⁶⁶ 2972 sayılı Kanun, m. 22.

¹⁶⁷ 2972 sayılı Kanun, m. 23/a-5, Ek: 7.12.1988-3507/5 m.

maddesinde belirtilen oranla sınırlı kalmak kaydı ile Büyükşehir Belediye Meclisine Katılırlar.¹⁶⁸

¹⁶⁸ 2972 sayılı Kanun, m. 23/a-6, Ek: 7.12.1988-3507/5 m.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YEREL SEÇİMLERDE MUŞ MERKEZ İLÇEDEKİ SEÇMENLERİN OY KULLANMA DAVRANIŞININ İNCELENESİNE İLİŞKİN ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. ALAN ARAŞTIRMASININ AMACI VE ÖNEMİ

Yerel seçimler gerek işleyiş, gerekse sonuçları itibariyle genel seçimlerden farklılıklar gösterdiği için seçmenin tercihte bulunma ve oy verme davranışında bulunduğu sürece kadar geçen aşamada yerel dinamiklerin devreye girdiği bir süreçtir.

Araştırmamızın amacı, Muş Merkez İlçe Belediye sınırlarında yaşayan seçmenlerin yerel seçimler sırasında oy verme tercihine etki eden faktörleri tespit etmek, yerel siyasete ve kentin sorunlarına olan ilgilerini ölçmek, kendilerini siyasi tanımlama biçimlerini belirlemek, yerel seçimlerde parti/aday ilişkisine bakışlarını tespit etmek, cinsiyet, yaş grupları ve meslekleri itibariyle yönelimlerini belirlemektir. Bütün bu belirlemeler sonucu Muş Merkez İlçe belediye sınırlarında yaşayan seçmen ile ilgili referans alabileceğimiz objektif verilere ulaşarak değerlendirme imkânı elde etmek amaçlanmıştır.

Ülkemizde yerel seçimlerde seçmenin tercihini etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik yapılan bilimsel çalışmaların sayıca az olmasından dolayı, yapılan bu çalışma bilimsel literatüre ve Muş seçmeni ilgili verilere sahip olma imkânını sağlaması açısından ayrıca önemli olarak görülmektedir.

3.2. ALAN ARAŞTIRMASININ KAPSAMI VE YÖNTEMİ

Çalışmamızın alan araştırması kısmı belirlenen seçmen kitlesinin örneklem grubu ile yüz yüze görüşülerek anket uygulaması şeklinde yapılmıştır. Örneklem grubunu belirlemek için Muş İl Seçim Kurulu Başkanlığı'ndan Merkez İlçe Seçmen sayısı alınmış ve bu sayının 52,167 kişi olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışma sonucu bu kitleden örneklem grubu olarak 380 seçmen belirlenmiştir. Bu çalışmalardan sonra seçmene sorulacak en doğru anket formunu hazırlamak için mevcut akademik literatür detaylı bir şekilde taranmış ve en doğru sorular belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu literatür ve detaylı çalışma sonucunda hazırlana soru anket formunda ilk olarak katılımcıların cinsiyetleri, yaşları, gelir düzeyleri ve meslekleri gibi olgusal

sorular ve bunu takiben temel siyasi yönelime ilişkin bir soru sorulmuştur. Daha sonra sorulan sorularla oy tercihlerinin belirlenme aşamaları tespit edilmiş ve hemen ardından kent meselelerine ilgileri ölçülerek önerileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Anket formunda olgusal sorular dâhil 20 soru yer almıştır. Anket soruları çoktan seçmeli seçenikle sahip olup ayrıca ihtiyaç duyulan sorularda seçmenin farklı yorumları için serbest görüş bildirebilecekleri “diğer” seçeneği konulmuştur.

Anketin uygulaması yüz yüze görüşme sonucu gerçekleştirilmiştir. Anketin değerlendirmesi SPSS programı aracılığıyla yapılmış olup değerlendirme sırasında ihtiyaç duyulan testler yapılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMA SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.3.1. Alan Araştırmamızın Konusu Olan Muş İli Hakkında Genel Bir Değerlendirme

Muş Merkez İlçe Belediye sınırlarında yapılan son dört yerel seçime bakıldığında; 1999 yılında ilginç bir şekilde Milliyetçi Hareket Partisi belediyeyi yönetme şansını elde etmişken, 2004, 2009 ve 2014 yıllarında Adalet ve Kalkınma Partisinin başarı elde ettiğini görüyoruz. Çalışmamıza ışık tutması bakımından Muş'ta yapılan son iki belediye başkanlığı seçim sonuçlarını paylaşarak değerlendirmeyi burada faydalı buluyoruz:

Tablo 3.1. 2009 Muş Belediye Başkanlığı Seçim Sonucu

PARTİ	AKP	DTP	SP	MHP	CHP	DP	BTP	HYP	DSP	İP	BBP
Toplam Oy	14.005	10.315	1.668	805	377	149	132	86	68	62	40
Oy Oranı	50,50	37,20	6,00	2,90	1,40	0,50	0,50	0,30	0,20	0,20	0,10

Kaynak: <http://secim.haberler.com/2014/mus-secim-sonuclari/>

2009 yerel seçimlerinde bütün ülkede olduğu gibi Muş'ta da Adalet ve Kalkınma Parti belediye seçimlerinden başarıyla çıktı ve Muş Belediyesi'ni yönetme hakkını elde etti. Diğer etkili parti bölgenin de etkili partisi olan Demokratik Toplum Partisi oldu ve seçimlerde büyük bir başarı elde ederek oy oranını arttırdı.

Tablo 3.2: 2014 Muş Belediye Başkanlığı Seçim Sonucu

PARTİ	AKP	BDP	SP	MHP	HDA	CHP	BTP	BBP	İP
Toplam Oy	18799	15812	1431	985	528	455	351	343	34
Oy Oranı	48,5	40,8	3,7	2,5	1,4	1,2	0,9	0,9	0,1

Kaynak: <http://secim.haberler.com/2009/mus-secim-sonuclari/>

2014 Belediye Seçimlerinde Ak Parti bir önceki döneme göre oy oranını azaltsa da yine de belediyeyi yönetme şansını elde etmiştir. Seçimin ikinci isim değişikliği ile bu seçime giren ve bir önceki seçime göre oyunu artıran Barış ve Demokrasi Partisi olmuştur.

Bütün bölgede olduğu gibi inceleme alanımızı oluşturan Muş merkez ilçede de insanlar seçimlerde iki tercih ile karşı karşıya kalmış durumdadır. Kimi hizmete oy vermeyi ya da bir şeyleri bu yolla çözmeyi umarak oy kullanırken kimileri de ideolojik tercihlerini bir çözüm yolu olarak görüp oy kullanmaktadır. Adı her ne olursa olsun bölgedeki meselenin çözülmesi hem bölge insanı için hem de ülke insanı için çok önemli ve güzel sonuçlar doğuracaktır. Böylelikle ülke olarak refah toplumuna doğru ilerleme şansı yakalamış oluruz.

Alan araştırmamızın konusunu oluşturan Muş Merkez İlçesi ilgili bu bilgileri verdikten sonra yaptığımız çalışma sonucu elde ettiğimiz verileri şimdi sırası ile görmeye çalışacağız.

3.3.2. Alan Araştırmasının Sonuçları ve Analiz

Tablo 3.2.1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

KATILIMCILARIN CİNSİYETİ	SAYI	YÜZDE
Kadın	176	46,3
Erkek	204	53,7
Toplam	380	100,0

Katılımcıların % 46,3'ünü kadın seçmenler, % 53,7'sini ise erkek seçmenler oluşturmaktadır. Bu oran Türkiye geneli seçmen profiline yakın bir oran olduğu için ulaşmak istediğimiz verileri elde etmemizde bize kolaylık sağlayacak bir orandır. Birebir yapılan görüşmelerde kimi kadın seçmenin çok ilgili olduğu görüldü. Kimi

kadın seçmenin daha çekimser davrandığı ve fikir beyan ederken eşinin onayını alması gerektiği yönünde bir düşünceye kapıldığı kanısına varılmıştır.

Erkek seçmenler ise; aynı siyasi görüşe yakın olanların benzer tepkiler verdiği gözleminde bulunulmuştur. Erkeklerin benzer tepki vermelerinin sebebi sosyal hayata (kahvehane, sokak...) katılmasının daha yoğun olmasından bilgi paylaşımı dolayısıyla benzeşme olduğu yönünde yaygın bir kanaat olduğu gözlenmiştir. Bir grup erkek seçmende üstünkörü cevap verip geçiştirme eğiliminde olduğu sezilmiştir. Katılan bilinçli kadın seçmenlerin son derece itina ile değerlendirme yaptıktan sonra cevap verdikleri gözlenmiştir. Bu yaygın bir kanı olan kadın seçmenin, erkek seçmene bağımlı karar verdiği yönündeki düşünceyi çürütür niteliktedir.

Tablo 3.2.2. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

YAŞ	SAYI	YÜZDE
18-25	87	22,9
26-35	134	35,3
36-45	58	15,3
46-55	61	16,1
56 ve üstü	39	10,3
Cevapsız	1	0,3
Toplam	380	100

Katılımcıların yaş grupları incelendiğinde % 22,9'luk kısmın 18-25 yaş arası seçmenden oluştuğu görülmüştür. Bu seçmen grubunun büyük bir çoğunluğu ilk defa yerel seçimde oy kullanmış ve bu demokratik hakkını ilk defa tecrübe etmiş bir seçmen kitlesidir. Bu yaş grubundaki seçmende gözlenen ise, küreselleşme ile belki yaşıt olmalarından dolayı evrensel kavramlara daha hâkim oldukları görülmüştür. Evrensel kavramlara hakim olmalarının sebebi ise bu grubun sosyal medya gibi modern çağın gerçeğini aktif bir şekilde kullanmalarından kaynaklanmaktadır. Bu kitlenin yeni durumlara uyum sağlamada ve kendisi için doğru olanı bulmada daha erken tepki verdiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların %35,3'lük kısmını oluşturan 26-35 yaş grubu ise bize Türkiye geneli seçmen oranını doğru bir şekilde vermektedir. Türkiye geneli seçmen sayısı da bu yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Bu yaş grubu bir önceki yaş grubuna yakın ama aynı olmayan özellikler sergilemektedir. Bu grup bir önceki yaş grubuna göre daha zor risk alabilen ve daha sağlam adım atmayı tercih eden bir gruptur..

% 15,3'lük kısmı ise 36-45 yaş grubunda olan ve birkaç seçimi tecrübe etmiş, ülkenin daha zor günlerini görmüş ve bundan dolayı daha temkinli davranmayı tercih eden bir gruptur.

Katılımcıların %16,1'i 46-55 yaş arası olan bir önceki yaş grubuna yakın bir bakış açısına sahip bir kitleden oluşmaktadır. 56 yaş ve üstü seçmen oranı ise % 10,3'lük bir kesimden oluşan en tecrübeli ve Muş'un bu günlere gelişimini gözlemlemiş gelinen noktayı iyi olarak değerlendiren bir kitledir.

Tablo 3.2.3. Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

EĞİTİM DURUMU	SAYI	YÜZDE
Okuryazar değil	22	5,8
Okuryazar	26	6,8
İlkokul mezunu	37	9,7
Ortaokul mezunu	26	6,8
Lise mezunu	76	20,0
Ön lisans mezunu	40	10,5
Lisans mezunu	153	40,3
Toplam	380	100,0

Katılımcıların % 5,8'i okuryazar değil, % 6,8'i okuryazar, % 9,7'si ilkokul mezunu, % 6,8'i ortaokul mezunu, % 20,0'ı lise mezunu, % 10,5'i ön lisans mezunu, % 40,3'ü lisans mezunudur. Yapılan çalışma sonucu eğitim seviyesi ve seçmen bilinci arasında doğru bir orantı olduğu ve eğitim seviyesi artan bireyin hem kendi seçmen haklarının bilincinde olduğu hem de daha fazla hak talep ettiği tespit edilmiştir. Bir diğer gözlem eğitim seviyesine bağlı talep ve önceliklerin değişmesidir. Yüz yüze yapılan çalışmada eğitim seviyesi ön lisans ve lisansüstü olan grupların, daha çok müzakere ve öneride bulunma şeklinde sorulara yaklaştıkları gözlemlenirken, eğitim

seviyesi lise ve altı olan grupların ise daha çok seslerini duyurma şeklinde bir yaklaşım içinde oldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 3.2.4. Katılımcıların Aylık Ortalama Gelirlerine Göre Dağılımı

AYLIK GELİR	SAYI	YÜZDE
630,23 TL'den az	66	17,4
630,23 TL-1.674,58 TL	68	17,9
1.675 TL-2.407,22 TL	78	20,5
2.407,22 TL-3.000 TL	64	16,8
3.000 TL ve üstü	95	25,0
Cevapsız	9	2,4
Toplam	380	100

Katılımcıların % 17,4'ünün aylık ortalama 630,23 gelir seviyesi ile Türkiye Kamu-Sen'in Ağustos 2015 dönemine ait yaptığı "Açlık ve Yoksulluk Sınırı" konulu araştırmaya göre açlık sınırının altında kalmıştır. Katılımcıların % 17,9'u 630,23-1.674,58 TL'lik gelir ile dört kişilik bir ailenin gıda ve barınma harcamaları için gerekli olan gelire sahiptir. % 20,5'i 1675-2.407,22 TL gelir elde eden kısmı oluşturmaktadır. Katılımcıların % 16,8'lik kısmı 2.407,22-3.000 TL elde eden kesimden oluşurken, % 25,0'ı 3.000 TL ve üstü gelir elde etmektedir.

Gelir seviyesine bağlı katılım ve seçmen tercihinin değişmesi yadsınamaz bir gerçekliktir. Gelir sahibi olan birey devletine karşı bazı sorumluluklarını yerine getirebilmekte (vergi vermek gibi) ve bundan dolayı hak talep etme hakkına sahip olduğunu düşünmektedir. Dolayısıyla belli bir gelir seviyesine ulaşmış ve temel ihtiyaçlarını karşılamış bir birey siyasal katılma hakkını doğru bir şekilde kullanabilmektedir. Gelir seviyesi düşük gruplar ise oy tercihlerini genellikle sosyal yardımlara göre belirlemektedirler.

Tablo 3.2.5. Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

MESLEK	SAYI	YÜZDE
Esnaf	43	11,3
Serbest meslek	25	6,6
Kamu görevlisi/memur	155	40,8
Çiftçi	4	1,1
Emekli	15	3,9
Ev Hanımı	55	14,5
İşsiz	23	6,1
Öğrenci	27	7,1
Diğer	33	8,7
Toplam	380	100

Katılımcılardan % 11,3'ü esnaf, % 6,6'sı serbest meslek, % 40,8'i kamu görevlisi, % 1,1'i çiftçi, % 3,9'u emekli, % 14,5'i ev hanımı, % 6,1'i işsiz, % 7,1'i öğrenci ve % 8,7'side diğer mesleklere mensuptur. Yüz yüze yapılan görüşmelerde esnafın satışların azlığından şikâyetçi olduğu ve vergi ödeme noktasında idarenin kendilerine daha fazla kolaylık sağlaması gerektiğini savundukları görüldü. İşsiz kesim iş imkânı sağlanmasını, kamu görevlileri sosyal aktivite için olanak tanınmasını, öğrenci ücretsiz ulaşımın sağlanmasını talep ettikleri görülmüştür. Kısaca her meslek grubunun bir talebi olduğu ve taleplerini dile dönecek bir kanal arayışında oldukları görüldü. Kanımızca genelde yerel yönetimler özelde belediyeler tarafından şikâyet veya önerilerin daha aktif bir şekilde dile getirileceği kanalların oluşturulması son derece faydalı olacaktır. Bu konuda belediyemizde beyaz masa uygulaması başlamıştır fakat sonuç alınmaz endişesi vatandaşları buraya yönelmekten alıkoymaktadır. Bu konuda elde edilmiş başarılar paylaşırsa halkın güven problemi çözülmüş olacaktır.

Tablo 3.2.6. Katılımcıların Son Yerel Seçimde Oy Kullanıp Kullanmadığı

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Evet	320	84,2
Hayır	60	15,8
Toplam	380	100,0

Son yerel seçimlerde oy kullanıp kullanmadıkları sorulan katılımcıların % 84,2'si oy kullandığını, % 15,8'nin ise oy kullanmadığını belirtmiştir. Bu oran son yerel seçimlerdeki katılım oranına yakın bir orandır.¹⁶⁹ Birebir samimi bir şekilde yaptığımız çalışma sonucu doğru cevaplar almaya özellikle özen gösterdik; çünkü kimi seçmen tarafını belirtip rahatsız edilmektense seçimlere yakın oy kullanmayacağını dile getirir oysa kendisi de sandığa gideceğini bilmektedir.

Tablo 3.2.7. Katılımcıların Siyasi Düşünce Olarak Kendilerini Nasıl Tanımladığı

SİYASİ GÖRÜŞ	SAYI	YÜZDE
Milliyetçi	44	11,6
Muhafazakâr	80	21,1
Demokrat	45	11,8
İslamcı	46	12,1
Sosyal Demokrat	50	13,2
Sosyalist-Marksist	12	3,2
Fikir Beyan Etmek İstemiyorum	80	21,1
Diğer	16	4,2
Cevapsız	7	1,8
Toplam	380	100

¹⁶⁹Muş Merkez İlçede 2014 yerel seçimlerinde seçime katılım oranı % 82,54'tür.

Katılımcıların % 11,6'sı kendini Milliyetçi olarak tanımlamakta, % 21,6'sı Muhafazakâr olarak tanımlamakta, % 11,8'i Demokrat olarak tanımlamakta, % 12,1'ni İslamcı, %13,2'si Sosyal Demokrat, %3,2'si Sosyalist-Marksist olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların % 21,2'lik bir kesimi ise fikir beyan etmek istemediklerini belirtmiştir. Kendisini “muhafazakar” olarak tanımlayanlar ile “İslamcı” olarak tanımlayanların oranı toplamda %33.2 olmaktadır. Bu kesim en ağırlıklı grubu oluşturmaktadır. Bu grubu takiben kendini sosyal demokrat olarak tanımlayanlar ile, demokrat olarak tanımlayanlar gelmektedir. Ancak küçük bir kent olmasına rağmen katılımcıların % 3,2'inin kendini “Sosyalist-Marksist” olarak nitelendirmesi dikkat çekicidir. Bunların yanında katılımcıların yaklaşık dörtte biri temel siyasi yaklaşımını ifade etmemiştir. Bunun nedeni; seçenekler içinde kişilerin kendilerini ifade eden bir seçeneğin olmaması olabileceği gibi, bazı seçmenleri siyasi görüşünü ifade etmek istememesi de olabilir.

Tablo 3.2.8. Katılımcıların Yerel Seçimlerde Oy Verecekleri Adayı/Partiyi Nasıl Belirledikleri

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Önceki Yıllardaki Tecrübelerime Dayanarak Yaptığım Değerlendirme Sonucu	195	31,76
Adayın/Partinin Çevre Konularına Yaklaşımını Göz Önüne Alarak	88	14,33
Adayın/Partinin Altyapı Sorunlarına Yaklaşımını Göz Önüne Alarak	76	12,38
Adayın/Partinin Sosyal ve Sportif Faaliyetlere Bakışını Göz Önüne Alarak	41	6,67
Sosyal Çevremle Yaptığım Değerlendirme Sonucu	80	13,02
Adayın/Partinin Vaatlerini Değerlendirerek	86	14
Diğer	48	7,82

Not: Bu soruda katılımcılara birden fazla seçeneği işaretleme hakkı verilmiştir.

Katılımcıların oy verecekleri adayı/partiyi nasıl belirledikleri sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında% 31,25'nin önceki yıllardaki tecrübelerine dayanarak karar

verdiği, % 14,10'nunun çevre konularına verilen önemi göz önünde bulundurduğu, %13,78'nin ise vaatleri dinledikten sonra kararını verdiğini belirtmiştir. Diğer katılımcıları ise tercihleri şu şekildedir; % 12,17 alt yapı sorunlarını dikkate alırken, % 12,82'si sosyal çevresi ile yaptığı değerlendirme sonucu karar vermektedir.

Sosyal ve sportif faaliyetlerin tercihlerin belirleyicisi olarak en az çıkması gayet normal bir sonuçtur çünkü temel ihtiyaçlarını karşılamayan bireyin, kendisi için lüks sayılabilecek önceliklere yönelmesi elbette ki beklenemez.

Önceki dönemdeki tecrübeme dayanırım seçeneğinin bu kadar yüksek çıkması seçmen olarak görüştüğümüz kişinin iradesine, hâkim olanın kendisi olduğunu yani yönlendirilebilir olmadığını, ispatlamak için tercih edilmiş bir seçenek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 3.2.9. Katılımcıların Belediye Başkanını Seçerken Nelere Dikkat Ettikleri

Seçenekler	Sayı	Yüzde
Adayın Kişiliğini Dikkate Alırım	142	14,36
Adayın Dindar Olup Olmadığını Dikkate Alırım	80	8,09
Adayın Etnik Kökenini Dikkate Alırım	34	3,44
Adayın Siyasi Deneyiminin Olup olmamasını Dikkate Alırım	95	9,61
Adayın Eğitim Durumunu Dikkate Alırım	112	11,33
Adayın Fiziksel Görünümünü Dikkate Alırım	9	0,91
Adayın Hangi Partiye Mensup Olduğunu Dikkate Alırım	149	15,06
Adayın Hangi Aşirete Mensup Olduğunu Dikkate Alırım	38	3,84
Adayın Belediye Yönetimi Konusundaki Bilgi ve Tecrübesini Dikkate Alırım	189	19,11
Adayın Yerel Ekonomiye Olumlu Katkı Yapıp Yapmayacağını Dikkate Alırım	135	13,65
Diğer	6	0,60

Not: Bu soruda katılımcılara birden fazla seçeneği işaretleme hakkı verilmiştir.

Katılımcıların % 19,11'i belediye başkanını belirlerken adayın belediye yönetimi konusundaki bilgi ve tecrübesi en önemli kriter olarak göz önüne almaktadır, bunu % 15,06 ile hangi partiye mensup olduğu seçeneği takip etmektedir ve bu ise bölgenin bir gerçeğidir.

Diğer kriterler ise şu şekilde sıralanmıştır; % 14,35 adayın kişiliği, % 13,65'i yerel ekonomiye olumlu katkı yapıp yapmayacağı, % 11,32 eğitim durumu, % 9,60 siyasi deneyimi, % 8,08 dindar olup olmadığını, % 3,84 aşiretini, % 3,43 etnik kökenini dikkate aldığını belirtmiştir. Katılımcıları belediye başkanını seçerken nelere dikkat ettikleri sorusuna çok rasyonel cevap verdikleri görülmüştür. Kaliteli ve doğru hizmet almayı diğer tercihlerinin önüne koymuşlardır.

Tablo 3.2.10. Katılımcıların Yerel Seçimlerde Oy Kullanırken Hangi Faktörlerden Etkilendiği

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Aile Büyüklerinin Etkisinde Kalırım	51	11,86
Gazete ve Televizyon Yayınları İle Sosyal Medyanın Etkisinde Kalırım	51	11,86
Çevremin (Arkadaş, Okul) Etkisinde Kalırım	28	6,51
Kanaat Önderlerinin Etkisinde Kalırım	22	5,12
Cemaat/Tarikat Büyüklerinin Etkisinde Kalırım	19	4,42
Hiçbiri	210	48,84
Diğer	49	11,39

Not: Bu soruda katılımcılara birden fazla seçeneği işaretleme hakkı verilmiştir.

Seçmenlerin siyasal tercihlerinin belirlenmesi konusunda özgür iradelerine göre karar verdiklerini, yani genelde kimseden etkilenmediklerini belirttikleri gözlenmiştir, nitekim birebir anketimizde % 48,84'lük bir kesim kararını verirken hiç kimseden etkilenmediğini belirtmiştir. % 11,86'sı aile büyüklerinin etkisinde kalırken, % 11,86'sı da gazete, televizyon ve sosyal medyanın etkisinde kaldığını ifade etmiştir.

Tablo 3.2.11. Katılımcıların Yerel Seçimlerde Oy verme Kararının Ne Zaman Netleştiği

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Adaylar belirlendikten sonra	90	23,7
Oy vereceğim parti her zaman bellidir	153	40,3
Seçim kampanyalarını takip ettikten sonra	76	20,0
Seçimden bir iki gün önce	18	4,7
Sandık başında	22	5,8
Diğer	18	4,7
Cevapsız	3	0,8
Toplam	380	100

Seçmenlerin, seçim kampanyalarının başlamasından sandık başına gidene kadar geçen süre zarfında bir karar verme süreci yaşadıkları inkâr edilemez bir gerçektir, seçim kampanyalarına büyük paralar harcanmasının nedeni de budur; yani seçmenin kararını kendi lehine çevirmektir.

Birebir yaptığımız anketimizde Muş seçmeninin % 40,3'nün bu karar verme sürecini yaşamadığı çünkü zaten oy vereceği partinin belli olduğu anlaşılmaktadır. % 23,7 adaylar belirlendikten sonra, % 20,0 seçim kampanyalarını takip ettikten sonra karar vermektedir. Önemli bir kesim için aday önemli iken bir kesim için ise; adayın neleri vaat ettiği daha önemlidir.

Tablo 3.2.12. Katılımcıların Yerel Seçimlerde Oy Verirken Kendileri İçin Hangisinin Daha Önemli Olduğu

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Parti lideri	26	6,8
Parti	67	17,6
Aday	55	14,5
Hem aday hem parti	214	56,3
Diğer	15	3,9
Cevapsız	3	0,8
Toplam	380	100

Günümüz demokrasilerinde, özellikle Amerikan siyaset anlayışının dünya genelinde yaygınlaşmasıyla birlikte, siyasal partilerin seçim kampanyalarını daha çok aday ve parti imajı etrafında şekillendirdiği görülmektedir. Artık yaygın kanaat seçmen üzerinde etkili bir imaj bırakmanın yolu; kendine güvenen, eğitim düzeyi yüksek, karizmatik bir adaydan geçmektedir. Yüz yüze yaptığımız bu alan araştırmasında % 56,3'lük bir kesim kendileri için hem aday hem de partinin önemli olduğunu dile getirmiştir.

Yerel seçimlerde halk kendilerine partileri tarafından hangi adayın sunulduğuna büyük bir önem vermektedir. Anket sonucuna bakılırsa yerel düzeyde parti liderinin etkisi azalmaktadır ve burada da bu sonuç % 6,8'dir.

Tablo 3.2.13. Belediye Başkanı Adayının Seçim Konuşmaları ve Diğer Seçim Çalışmalarının Katılımcıların Siyasi Tercihini Etkileyip Etkilemediği

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Hayır etkilemez	139	36,6
Evet etkiler	102	26,8
Kısmen etkiler	106	27,9
Fikrim yok	27	7,1
Cevapsız	6	1,6
Toplam	380	100

Katılımcılarımızın % 36,6'sı adayın seçim konuşmaları ve diğer çalışmalarının oy tercihini etkilemediğini, % 27,9'nun ise kısmen etkilediğini, % 26,8'nin bundan etkilendiği görülmektedir. Buradan şu anlaşılmaktadır seçmen tercihini yaparken birçok faktör üzerinde düşündükten sonra yani sadece seçim konuşmalarından etkilenmek yerine farklı seçenekleri değerlendirmektedir. Yine de etkilenen sayısına bakıldığında, kararsız seçmenin vaatler sonucu karar verdiği ve bu oranın hiç te azımsanacak bir oran olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 3.2.14. Katılımcıların Belediye Başkanını Seçerken Kendileri İçin Hangisinin Daha Önemli Olduğu

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Adayın Partisi	149	29,10
Adayın Kişiliği	146	28,51
Adayın Eğitim ve Tecrübesi	193	37,69
Adayın Aşireti	24	4,68
Toplam	512	100

Farklı bir şekilde harmanlayarak sorduğumuz bu soruda da yine seçmenlerin tercihlerinde son derece rasyonel oldukları, kendilerini yönetecek kişinin eğitilmiş ve tecrübeli bir kişi olmasını önemstedikleri açık bir şekilde görülmektedir. Nitekim birebir yapılan çalışmada bu oran % 37,69 çıkmıştır. % 29,10 adayın partisi, % 28,51 adayın kişiliğini tercih etmiş ve 12. tablodaki hem parti hem aday cevabını doğrular niteliktedir.

Tablo 3.2.15. Katılımcıların Son Yerel Seçimde Oy Tercihinin Bir Önceki Yerel Seçime Göre Değişip Değişmediği

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Evet	79	20,8
Hayır	295	77,6
Cevapsız	6	1,6
Toplam	380	100

Katılımcılara son yerel seçimlerde bir önceki yerel seçime göre oy tercihinin değişip değişmediği sorusuna % 77,6'lık bir kesim hayır cevabı vererek oy tercihlerinin değişmediğini belirtmiştir. Araştırma alanımız olan Muş ilinde bir önceki yerel seçimlerde de aynı partinin seçimi kazandığı ve ikinci parti ile arasında yine çok az bir fark olduğunu göz önüne aldığımızda sonucu doğrulamaktadır. Nitekim % 20,8'lik bir kesim oy tercihini değiştirdiğini ve bir sonraki tabloda görebileceğimiz gibi bu tercih değişikliğinin nedeni olarak belediye hizmetlerinin iyi sunulmamasının gerekçe olarak gösterilmektedir.

Tablo 3.2.16. Katılımcıların Oy Tercihi Değiştiren Nedeni

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Belediye başkanının vaatlerini yerine getirmemesi	22	25,9
Siyasi anlayışının değişmesi	14	16,5
Belediye hizmetlerinin iyi sunulmaması	41	48,2
Ailemin ve çevrenin etkisi	2	2,4
Diğer	6	7
Toplam	380	100

Bir önceki tabloda oy tercihinin değişip değişmediğini sormuştuk bu soruda ise buna bağlı olarak tercihiniz değişti ise nedeni diye sorduğumuzda, katılımcıların % 48,2'si belediye hizmetlerinin iyi sunulmaması, % 25,9'u belediye başkanının vaatlerini

yerine getirememesi, % 16,5'i ise siyasi anlayışının değişmesinden kaynaklandığını belirtmiştir. Bu tablo seçmenin kendi çıkarlarını en doğru bir şekilde takip ederek bu çıkarlarının yerine getirilmemesi durumunda, tercih değiştirmek konusunda nispeten cesur olabileceğini göstermektedir.

Tablo 3.2.17. Katılımcıların İyi Çalışan/Kentin Sorunlarını Çözebilen Bir Belediye Başkanını Seçilmesini Ne Kadar Önemseydiği

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Çok önemserim	264	69,5
Önemserim	102	26,8
Önemsemem	9	2,4
Cevapsız	5	1,3
Toplam	380	100

Katılımcıların iyi çalışan/kentin sorunlarını çözebilen bir belediye başkanını seçilmesini ne kadar önemseydiği sorusuna % 69,5 ile çok önemserim ve % 26,8'inin ise önemserim cevabını vermesi katılımcıların, yerel seçimlerde tercih yaparken karar merkezlerine hizmeti koydukları ve hizmet odaklı karar verdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 3.2.18. Katılımcıların İdeal Bir Belediye Başkanının Nasıl Olması Gerektiği Konusundaki Görüşleri

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Belediyecilik Konusunda Bilgi ve Beceriye Sahip Olmalı	101	16,64
Liderlik Vasıflarına Sahip Olmalı	56	9,23
Topluma Örnek Olacak Bir Kişiliğe Sahip Olmalı	50	8,24
Azimli ve Çalışkan Olmalı	79	13,01
Dürüst Olmalı	82	13,51
Hepsi	234	38,55
Diğer	5	0,82

Not: Bu soruda katılımcılara birden fazla seçeneği işaretleme hakkı verilmiştir.

Seçmenlere ideal bir belediye başkanının vasıfları sorulduğunda, şu seçenekler sunuldu; liderlik vasıflarına sahip olma, belediyeçilik konusunda bilgi ve beceriye sahip olma, topluma örnek olacak bir kişiliğe sahip olma, azimli ve çalışkan olma, dürüst olma ve hepsi. Seçmenlerin % 38,55'i hepsi seçeneğini tercih etti. % 16,64'ü belediyeçilik konusunda bilgi ve beceriye sahip olmalı, %13,50 dürüst olmalı, % 13,01'i azimli ve çalışkan olmalı, % 9,23'ü liderlik vasıflarına sahip olmalı ve % 8,24'ü topluma örnek olacak bir kişiliğe sahip olmalı seçeneğini tercih etmiştir. Buradan şu sonuç çıkarılmaktadır; seçmenler seçecekleri kişinin, birçok örnek davranışa ve çalışarak edinilmiş vasıflara sahip olmasını istemektedirler.

Tablo 3.2.19. Katılımcıların Belediye Bir Hizmet Önerme Şansları Olsaydı Ne Yapılmasını İstedikleri

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
Yol, Kaldırım ve Sokakların Modern Hale Getirilmesi	254	15,75
Otopark Sorununun Çözülmesi	159	9,86
Ağaçlandırma	205	12,71
Çevre Temizliğine Daha Fazla Önem Verilmesi	230	14,26
Ulaştırma Hizmetlerinin İyileştirilmesi	174	10,79
Sosyal Hizmet ve yardımların artırılması	182	11,28
Kültürel Faaliyetlerin Artırılması	195	12,09
Engellilerin Hayatını Kolaylaştıracak Projeler Geliştirilmesi	193	11,96
Diğer	21	1,30

Not: Bu soruda katılımcılara birden fazla seçeneği işaretleme hakkı verilmiştir.

Katılımcılara: 'Belediyeye bir hizmet önerme şansınız olsaydı ne yapılmasını isterdiniz?' diye sorduk; katılımcıların %15,75'i yol, kaldırım ve sokakların modern hale getirilmesi, %9,86'sı otopark sorununun çözülmesi, %12,71 ağaçlandırma, % 14,26'sı çevre temizliğine daha fazla önem verilmesi, % 10,78'i ulaştırma hizmetlerinin iyileştirilmesi, % 11,28 sosyal hizmet ve yardımların artırılması, % 12,09 kültürel faaliyetlerin artırılması ve % 11,96'sının engellilerin hayatını kolaylaştıracak projelerin geliştirilmesi gerektiği cevabını vermiştir.

Ulaşılan kitlelerin öncelikleri farklı olmakla birlikte temelde insanların talepleri genel eksiklikleri yansıtmaktadır. Kanımızca yerel yönetimler daha aktif bir şekilde seçmenin fikirlerini belli ve düzenli periyotlarla almalı, onlara bu fikirleri kolaylıkla beyan edebilecekleri kanalları oluşturmalıdır. Bu hem yerel demokrasinin gelişmesi açısından önemlidir hem de hizmet kalitesinin artması için son derece önemli bir şanstır.

Tablo 3.2.20. Katılımcılara Göre Muş'un En Önemli Sorununun Ne Olduğu

SEÇENEKLER	SAYI	YÜZDE
İşsizlik/Yoksulluk	81	15,61
Suç/Şiddet	14	2,70
Çevre Kirliliği	59	11,36
Ulaşım	33	6,36
Sağlık(Hastanenin Yetersizliği)	32	6,17
Eğitim	62	11,95
Hepsi	220	42,39
Diğer	18	3,46

Not: Bu soruda katılımcılara birden fazla seçeneği işaretleme hakkı verilmiştir.

Son soru olarak yüz yüze yaptığımız anketimize katılanlara; "Muş'un en önemli sorunu nedir?" diye sorduk ve şu seçenekleri sunduk; işsizlik/yoksulluk, suç/şiddet, çevre kirliliği, ulaşım, sağlık, eğitim, hepsi. Katılımcıların %42,39'ü bunların hepsinin sorun olduğunu dile getirirken, %15,61'ı işsizlik/yoksulluk olduğunu dile getirmiştir ki bu zaten kentimizin çözülmesi gereken bir sorundur. Katılımcıların sadece %2,70'i suç/şiddeti bir sorun olarak görmektedir, gerçekten de büyük şehirlerle kıyaslandığında ilimizin daha sakin bir havaya sahip olduğu söylenebilir ama bu sadece şuan için geçerli

bir durum iken; önümüzdeki süreçte işsizlik, yoksulluk ya da daha makro meseleler çözüme kavuşmazsa, bu daha büyük bir sorun olarak karşımıza çıkabilir. Yine katılımcıların %11,36'sı çevre kirliliğini, %11,95'i eğitim konusunu sorun olarak görmektedir.

Tablo 3.2.21. Katılımcıların Öğrenim Durumu İle Belediye Başkanını Seçerken Dikkat Ettikleri Özellikleri

Cevaplar	Öğrenim Durumu	Lisans Mezunu	Ön Lisans Mezun	Lise Mezunu	Ortaokul Mezunu	İlkokul Mezunu	Okur Yazar	Okur Yazar Değil
Adayın Kişiliğini Dikkate Alırım	Sayı	65	18	29	7	5	8	10
	%	42,48	45	38,15	26,92	13,51	30,76	45,45
Adayın Dindar Olup Olmadığını Dikkate Alırım	Sayı	27	11	17	7	5	6	7
	%	17,64	27,5	22,36	26,92	13,51	23,07	31,81
Adayın Etnik Kökenini Dikkate Alırım	Sayı	7	3	6	4	5	3	6
	%	4,57	7,5	7,90	15,38	13,51	11,53	27,27
Adayın Siyasi Deneyiminin Olup olmamasını Dikkate	Sayı	40	14	16	6	6	8	5
	%	26,14	35	21,05	23,07	16,21	30,76	22,72
Adayın Eğitim Durumunu Dikkate	Sayı	57	16	23	4	4	6	2
	%	37,25	40	30,26	15,38	10,81	23,07	9,09
Adayın Fiziksel Görünümünü Dikkate Alırım	Sayı	4	1	2	1	0	0	0
	%	2,6	2,5	2,63	3,84	0	0	0
Adayın Hangi Parteye Mensup Olduğunu Dikkate	Sayı	62	15	33	11	14	6	8
	%	40,52	37,5	43,42	42,30	37,83	23,07	36,36
Adayın Hangi Aşirete Mensup Olduğunu Dikkate	Sayı	7	1	6	4	8	2	10
	%	4,57	2,5	7,89	15,38	21,62	7,69	45,45
Adayın Belediye Yönetimi Konusundaki Bilgi ve	Sayı	86	22	35	11	15	12	8
	%	56,20	55	46,05	42,30	40,54	45,15	36,36
Adayın Yerel Ekonomiye Olumlu Katkı Yapıp	Sayı	62	16	28	9	13	3	4
	%	40,52	40	36,84	34,61	35,13	11,53	18,18

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de din olgusu siyasi tercihin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dini hassasiyet genellikle eğitim seviyesi düşük kesimlerde daha yoğun olmaktadır. Bu tamamen kendini güvende hissetmek için daha dindar olana yönelme ihtiyacından kaynaklanabileceği düşüncesindeyiz. Nihayetinde anketimizde de adayın dindar olmasına % 31,81 oranla en fazla okuryazar olmayanlar önem vermiştir. Aynı kesim % 27,27 oranla adayın etnik kökenine de önem verdiklerini belirtmişlerdir. Oysa adayın eğitim durumu ile ilgili soruda en fazla oran % 37,25 ile lisans mezunu olanlarda ortaya çıkmıştır.

Okuryazar olmayan kesim % 45,45 ile adayın aşiretine önem verdiklerini, lisans mezunları ise % 56,20 oranı ile adayın belediye yönetimi konusundaki bilgi ve tecrübesine önem verdiklerini dile getirmişlerdir. Aynı lisans mezunları adayın yerel ekonomiye katkı sunması gerektiğini, % 40,52 ile dile getirmiştir. Buradan eğitim seviyesine bağlı olarak kesimlerin beklentilerinin değiştiğini görüyoruz. Eğitim seviyesi düştükçe daha geleneksel ve miadını doldurmak üzere olan faktörler etkili olurken, eğitim seviyesinin gelişmesine bağlı olarak daha çok hizmete odaklanılmakta ve daha rasyonel taleplerde bulunmaktadır.

Tablo 3.2.22. Katılımcıların Öğrenim Durumu İle Yerel Seçimlerde Oy Kullanırken Etkilendikleri Faktörler

Cevaplar	Öğrenim Durumu	Lisans Mezunu	Ön Lisans Mezunu	Lise Mezunu	Ortaokul Mezunu	İlkokul Mezunu	Okur Yazar	Okur Yazar Değil
Aile Büyüklüğünün Etkisinde Kalırım	Sayı	12	4	16	4	4	4	7
	%	7,84	10	21,05	15,38	10,81	15,38	31,81
Gazete ve Televizyon Yayınları İle Sosyal Medyanın Etkisinde	Sayı	25	4	7	1	7	2	5
	%	38,25	10	9,21	3,84	18,91	7,69	22,72
Çevrem (Arkadaş, Okul) Etkisinde Kalırım	Sayı	10	2	7	1	5	1	2
	%	6,53	5	9,21	3,84	13,51	3,84	9,09
Kanaat Önderlerinin Etkisinde Kalırım	Sayı	8	4	4	2	3	0	1
	%	5,22	10	5,26	9,09	8,10	0	4,45
Cemaat/Tarikat Büyüklüğünün Etkisinde Kalırım	Sayı	8	1	2	1	4	2	1
	%	5,22	2,5	2,63	3,84	10,81	7,69	4,54
Hiçbiri	Sayı	98	23	47	14	7	11	10
	%	64,05	57,5	61,84	53,84	18,91	42,30	45,45
Diğer	Sayı	15	6	4	5	11	7	1
	%	9,80	15	5,26	19,23	29,72	26,92	4,54

Birçok insan herhangi bir konuda karar verirken aile büyüklerinden etkilenir. Onların fikirlerini sorup karar verir ya da hoşlarına gidecek kararları kendisi alır. Aileye bağımlı karar alma davranışı, daha çok eğitim seviyesi düşük gruplarda etkilidir. Eğitim seviyesine bağlı olarak bireysel karar alma davranışı yaygınlık kazanır. Tablomuzda da görüleceği üzere aile büyüklerinden etkilenerek oy tercihini belirleyen kesim % 31,81 ile okuryazar olmayanlardır. Sosyal medyanın yaygınlık kazanması ile birlikte siyasi partiler için yepyeni ve daha kolay bir şekilde daha fazla bir kitleye ulaşabilecekleri bir alan oluşmuştur. Sosyal medyayı daha çok lisans mezunu grup kullanmaktadır ve bu grup yaygın bir şekilde oy vereceği adayı bu yolla belirlemektedir.

Tablo 3.2.23. Katılımcıların Öğrenim Durumu İle Belediyeye Bir Hizmet Önerme Şansları Olsaydı Yapılmasını İstedikleri Faaliyetler

Cevaplar	Öğrenim Durumu	Lisans Mezunu	Ön Lisans Mezunu	Lise Mezunu	Ortaokul Mezunu	İlkokul Mezunu	Okur Yazar	Okur Yazar Değil
Yol, Kaldırım ve Sokakların Modern Hale Getirilmesi	Sayı	106	29	50	13	24	22	10
	%	69,28	72,5	65,78	50	64,86	84,61	45,45
Otopark Sorununun Çözülmesi	Sayı	78	21	28	9	13	4	6
	%	50,90	52,5	36,84	34,61	35,13	15,38	27,27
Ağaçlandırma	Sayı	92	27	39	12	16	10	9
	%	60,13	67,5	51,31	45,15	43,24	38,46	40,90
Çevre Temizliğine Daha Fazla Önem Verilmesi	Sayı	99	25	47	15	18	14	12
	%	64,70	62,5	61,84	57,69	48,64	53,84	54,54
Ulaştırma Hizmetlerinin İyileştirilmesi	Sayı	82	23	26	8	19	9	7
	%	53,59	57,5	34,21	30,76	51,35	34,61	31,81
Sosyal Hizmet ve yardımların artırılması	Sayı	81	24	30	9	13	11	14
	%	52,94	60	39,47	34,61	35,13	42,30	63,63
Kültürel Faaliyetlerin Artırılması	Sayı	90	26	33	13	17	8	8
	%	58,82	65	43,43	50	45,94	30,76	36,36
Engellilerin Hayatını Kolaylaştıracak Projeler Geliştirilmesi	Sayı	85	23	41	10	12	9	13
	%	55,55	57,5	53,94	38,46	32,43	34,61	59,09
Diğer	Sayı	11	3	5	1	0	1	0
	%	7,18	7,5	6,57	3,84	0	3,84	0

Gelişmekte olan toplumlarda eğitim seviyesine bağlı gelirin artması genel bir durumdur. Günümüzde otomobil sahibi olmak ancak belli bir gelir seviyesine sahip olmakla mümkün olan bir gerçektir.

Tablomuzda da görebileceğimiz gibi belediyenin otopark sorununu çözmesini önemli bir mesele olarak görenler % 50,90 ile lisans mezunları ve % 52,5 ile ön lisans mezunlarıdır. Ağaçlandırma konusunda da aynı iki grup daha fazla hassasiyet göstermektedir. Eğitim seviyesinin gelişmesi ile bilincin artması arasında da doğru bir orantı olduğu anketimizde ortaya çıkmış bulunmaktadır. Nitekim % 64,70 ile çevre temizliğine en fazla önem veren grup lisans mezunları olmuştur. Sosyal hizmet ve yardım konusunda genel kabul gördüğü gibi bu gibi faaliyetlere en fazla ihtiyaç duyan kesim olan okuryazar olmayanlar % 63,63 ile destek vermiştir.

Bireyin gelir seviyesinin gelişmesi ile birlikte temel ihtiyaçları giderilmiş olur. Bundan sonra daha farklı ihtiyaçlara yönelmeye ve kültürel aktivitelerini yerine getirebileceği imkânlar talep etmeye başlar. Nihayetinde tablomuzdan da anlaşılacağı üzere kültürel faaliyetlerin artırılmasını % 58,82 ile en fazla lisans mezunları istemektedir.

Tablo 3.2.24. Katılımcıların Meslekleri İle Belediyeye Bir Hizmet Önerme Şansları Olsaydı Ne Yapılmasını İstedikleri

Cevaplar	Öğrenim Durumu	Diğer	Öğrenci	İşsiz	Ev Hanımı	Emekli	Çiftçi	Kamu görevlisi/m ememur	Serbest meslek	Esnaf
Yol, Kaldırım ve Sokakların Modern Hale Getirilmesi	Sayı	21	23	15	34	7	2	107	14	31
	%	63,63	85,18	65,21	61,81	46,66	50	69,03	56	72,09
Otopark Sorununun Çözülmesi	Sayı	16	12	6	17	5	0	79	9	15
	%	48,48	44,44	26,08	30,90	33,33	0	50,96	36	34,88
Ağaçlandırma	Sayı	23	20	8	33	4	1	87	11	18
	%	69,69	74,07	34,78	60	26,66	25	56,12	44	41,86
Çevre Temizliğine Daha Fazla Önem Verilmesi	Sayı	25	21	8	39	5	1	94	14	23
	%	75,75	77,77	34,78	70,90	33,33	25	60,64	56	53,48
Ulaştırma Hizmetlerinin İyileştirilmesi	Sayı	20	16	6	19	4	2	76	12	19
	%	60,60	59,25	26,08	34,54	26,66	50	49,03	48	44,18
Sosyal Hizmet ve yardımların artırılması	Sayı	18	17	6	33	6	1	70	12	19
	%	54,54	62,96	26,08	60	40	25	45,16	46,15	44,18
Kültürel Faaliyetlerin Artırılması	Sayı	20	20	11	28	4	1	77	15	19
	%	60,60	74,07	47,82	50,90	26,66	25	49,67	60	44,18
Engellilerin Hayatını Kolaylaştıracak Projeler Geliştirilmesi Diğer	Sayı	17	17	9	32	2	0	82	13	21
	%	51,51	13	39	58,18	13,33	0	52,90	52	48,83
Diğer	Sayı	3	1	0	1	0	0	13	1	2
	%	9,09	3,70	0	1,81	0	0	8,38	4	4,65

Bir kentin görsel güzellikleri mutlaka her kesim için çok önemlidir. Tablomuzdan da anlaşılacağı üzere bu konu herkesin dikkatini çekmiş ve her kesim bu konuya önem vererek ortalama % 50 civarı yol, kaldırım ve sokakların modern hale getirilmesini savunmuştur. Tabi daha bilinçli ve yol kaldırımını kendine dert eden kesim olarak öğrenciler bu konuya % 85,18 oranda destek vermiştir. Yine öğrenci grubu % 74,07 gibi yüksek bir oran ile kültürel faaliyetlerin geliştirilmesini ve % 74,07 ile ağaçlandırmanın yapılmasını isteyerek hem kendisine sosyalleşme alanları yaratılmasını talep etmiştir hem de yeşil bir kentte yaşama isteğini dillendirmiştir. Öğrenci grubunun bir diğer dikkat çeken talebi % 59,25 ile ulaşım sorunu olmuştur ki bu da kanımızca; üniversite öğrencilerinin okullarına gidip gelmede yaşadıkları sorunun bir yansıması olmuştur. Otopark sorununu çözülmesi gerektiğini en fazla savunan kesim % 50,96 ile kamu görevlileri olmuştur. Bunun temel nedeni; kamu görevlilerinin trafik düzeni konusunda daha duyarlı olmalarından kaynaklanıyor olmalı kanımızca.

Tablo 3.2.25. Katılımcıların Öğrenim Durumu ile Siyasi Düşünce Olarak Kendilerini Nasıl Tanımladıkları

Cevaplar	Öğrenim Durumu	Lisans mezunu	Ön lisans mezunu	Lise mezunu	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu	Okuryazar	Okuryazar Değil
Milliyetçi	Sayı	11	6	11	3	6	3	4
	%	7,19	15	14,47	11,54	16,22	11,54	18,18
Muhafazakâr	Sayı	34	8	13	6	9	3	7
	%	22,22	20	17,11	23,08	24,32	11,54	31,82
Demokrat	Sayı	21	5	8	3	1	6	1
	%	13,73	12,5	10,53	11,54	2,70	23,08	4,55
İslamcı	Sayı	19	5	8	4	4	4	2
	%	12,42	12,5	10,53	15,38	10,81	15,38	9,09
Sosyal Demokrat	Sayı	23	2	8	3	8	5	1
	%	15,03	5	10,53	11,54	21,62	19,23	4,55
Sosyalist-Marksist	Sayı	1	3	4	0	3	0	1
	%	0,7	7,5	5,26		8,11		4,55
Fikir Beyan Etmek istemiyoruz	Sayı	29	9	21	4	6	5	6
	%	18,95	22,5	27,15	15,38	16,22	19,23	27,27
Diğer	Sayı	10	2	1	3	0	0	0
	%	6,54	5	1,31	11,54	0	0	0
Toplam	Sayı	148	40	74	26	37	26	22
	%	100	100	100	100	100	100	100

Okuryazar olmayan grup % 31,82 oran ile daha çok kendini muhafazakâr olarak tanımlamıştır. Bunun nedeni; bu kesimde dini hassasiyetlerin yüksek olmasından kaynaklandığı gibi bu kavramın son dönemde popüler olması da tercih edilmesinin bir sebebi olabilir. Okuryazar kesim ise daha çok haklara odaklandığı için kanımızca % 23,08 ile demokrat olduğunu belirtmiştir. Ortaokul mezunları arasında muhafazakârlık % 23,08 ile kabul görülürken, lise mezunları arasında %14,47 ile kabul görmektedir. Lisans mezunları arasında da muhafazakârlık % 22,22 oranla tercih edilmiştir.

Tablo 3.2.26. Katılımcıların Öğrenim Durumu ile İdeal Bir Belediye Başkanında Olmasını İstedikleri Özellikler.

Cevaplar	Öğrenim Durumu	Lisans mezunu	Ön lisans mezunu	Lise mezunu	Ortaokul mezunu	İlkokul mezunu	Okuryazar	Okuryazar değil
Belediyecilik Konusunda Bilgi ve Beceriye Sahip Olmalı	Sayı	46	11	21	8	5	6	4
	%	30,06	26,19	27,63	30,77	13,51	23,08	18,18
Liderlik Vasıflarına Sahip Olmalı	Sayı	22	8	16	3	4	3	0
	%	14,38	20	21,05	11,54	10,81	11,54	0
Topluma Örnek Olacak Bir Kişiliğe	Sayı	16	5	14	6	4	3	2
	%	10,46	12,5	18,42	23,08	10,81	11,54	9,09
Azimli ve Çalışkan Olmalı	Sayı	37	8	19	4	4	5	2
	%	24,18	20	25	15,38	10,81	19,23	9,09
Dürüst Olmalı	Sayı	34	11	18	6	6	5	2
	%	22,22	26,19	23,68	23,08	16,22	19,23	9,09
Hepsi	Sayı	91	25	42	16	27	17	16
	%	59,48	62,5	55,26	61,54	72,97	65,38	72,72
Diğer	Sayı	2	1	2	0	0	0	0
	%	1,31	2,5	2,63	0	0	0	0

Belediye başkanı günümüzde yerel yönetim silsilesi içinde en önemli noktayı temsil etmektedir. Halkın çoğunlukla yakından tanıyarak ve buna bağlı olarak güvenerek seçtiği belediye başkanından doğal olarak beklentileri oldukça yüksek olmaktadır. İyi bir belediye başkanı; bir kentin çehresini değiştirerek insanlara sağlıklı bir ortamda yaşama imkânı sağlayabileceği gibi, bir kentin ekonomik, sosyal ve siyasi atmosferini de değiştirerek kent sakinlerine daha iyi şartlar sunabilmelidir. Nitekim daha bilinçli olduğunu kabul ettiğimiz lisans mezunu anket katılımcılarımızın % 24,18'i belediye başkanının, azimli ve çalışkan olması gerektiğini savunmaktadır.

3.3.3. Açık Uçlu Soruya Alınan Cevapların Değerlendirilmesi

Yapılan alan araştırması için kullanılan anket kâğıdında son soru olarak serbest görüş ifade etmeye imkân veren açık uçlu bir soru olarak katılımcılara konu ile ilgili belirtmek istedikleri bir görüşlerinin olup olmadığı sorulmuştur. Bu soruda birçok katılımcı güzel ve yaratıcı olarak nitelendirilebilecek biçimde görüş belirtmiştir. Belirtilen görüşler şu şekildedir:

- ❖ Belediye gençler için uygun istihdam alanları yaratarak onların şiddette yönelmelerine engel olmalı,
- ❖ Belediye başka belediyelerin geliştirdiği projeleri inceleyip kentimize uygun olanlarını getirmeli,
- ❖ Belediye sokak hayvanlarını sokaktan toplayarak hayvan barınaklarına yerleştirmeli,
- ❖ Bayanların daha rahat bir şekilde sosyal hayata karışabilecekleri imkanlar yaratılmalı ve sadece bayanların girip çıkabileceği yerler yapılmalı,
- ❖ Kaldırımların kahvehanelerden arındırılarak halkın rahatlıkla kullanabileceği bir hale getirilmeli,
- ❖ Kent planlaması yapılarak çarpık ve insan hayatını tehdit eden yapıların önüne geçilmeli,
- ❖ Halkında faydalanabileceği donanımlı, yeterli bir kütüphanenin inşa edilmesi,
- ❖ Şeffaf ve hesap verebilir belediyecilik ve siyaset anlayışının geliştirilmesi,

- ❖ Sık ve uzun süreli su kesintilerinin önüne geçilmesi,
- ❖ Eski Hal civarının ıslah edilerek insanların kullanabileceği sosyal bir alana dönüştürülmesi ve Eski Hal için şehir dışında daha modern bir yer inşa edilmesi,
- ❖ Belediyenin sportif faaliyetlerle doğrudan ilgilenererek yetenekli çocukları keşfetmesi ve bu sayede çocukların kötü alışkanlıklara yönelmesinin engellenmesi,
- ❖ Muş ovasının plansız kentleşmeye kurban edilmeden tarım alanlarına ve faaliyetlerine açılması,
- ❖ Üniversitenin kentin kaderine yön verecek çalışmalar yaparak kent sorunları ile daha fazla ilgilenmeli ve bu amaçla ziraat ve veterinerlik fakültelerinin kurulması,
- ❖ Huzur, barış ve güven ortamının oluşması için yerel yönetim birimlerinin aktif rol üstlenmesi,
- ❖ Belediye bünyesinde bir proje ofisi kurulması ve bu ofisin aktif bir şekilde çalışarak projeler üretmesi ve bu yolla ulusal ve uluslararası kuruluşlardan projeleri için kaynak bulunmalıdır.

Yapılan öneriler dikkatle incelendiğinde çoğunun gerçekten gerekli ve elzem meseleler olduğu gözden kaçmamaktadır. Kentimizin gelişimi için bu maddelerden mantıklı olanların ele alınarak çözüm bulunulması gerektiğini düşünmekteyiz. Bu görüşler dikkatle incelendiğinde seçmenin görüşüne başvurmanın ne kadar önemli ve gerekli olduğu bir kez daha görülmektedir. Bundan dolayı yerel düzeyde imkân dâhilinde her projeden önce halkın görüşüne başvurulmalı ve seçmenle istişare seçim dönemleri ile sınırlı kalmamalıdır. Bu katılımcı demokrasinin modern bir tezahürüdür ve çok önemlidir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bireyin tarih sahnesine çıkmasından günümüze kadar elde ettiği ve kendi kaderini belirme imkânı sağlayan tek ve en önemli hakkı seçme ve buna bağlı olarak seçilme hakkıdır.

Seçmen davranışının incelenmesi, seçimlerde oy kullanma hakkına sahip olan vatandaşın oy kullanma suretiyle tercihini belirlerken hangi faktörlerden etkilendiğini anlama çabasını ifade eder. Seçmen davranışına yönelik anlama çabaları popüler olmakla birlikte zor olan birçok yön de içermektedir. Seçmen davranışına etki eden faktörleri anlamak, bilimsel analiz ve açıklamalar için önemli olduğu gibi siyasi partilerin veya siyasi hareketlerin başarılı olabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Nitekim ancak bu kavramı bir nebze çözebilen ya da tahlil edebilen siyasi oluşumlar, seçmenin takdirini kazanarak başarılı elde edebilmektedir.

Seçmen davranışı, bireylerin idarecileri seçme, direkt veya dolaylı bir şekilde kamu politikasının tespit edilmesini etkileme amacıyla faaliyette bulunmalarınıdır. “Seçmen” bir ülke vatandaşı olmanın kendisine sunduğu bir hak ve görev olarak, o ülkede idarecilerin seçilmesiyle ilgili seçimlere katılabilecek bireydir. Bireyin bu amaçla katıldığı eylem, ancak seçmen davranışı kapsamına girebilir.¹⁷⁰

Seçim “Seçmen davranışının ortaya çıktığı ete ve kemiğe büründüğü bir alandır. Ancak demokratik ve özgür seçimlerin yapıldığı toplumlarda gerçek manada bir seçmen davranışından bahsedilebilir. Baskı ve zorlamaların olduğu bir toplumda kâğıt üzerinde bir seçim söz konusu olsa da bu bize seçmen davranışı hakkında sağlıklı bir sonuç vermez.

İletişim teknolojisinin olağanüstü gelişmesi ile birlikte insanlar dünyanın herhangi bir yerinde olup bitenden kolay bir şekilde haberdar olabilmektedir. Doğal olarak insan ya da konumuzda seçmen başka ülke vatandaşlarının sahip oldukları hakları görüp değerlendirme şansına sahip için kendi şartlarını da bunlarla karşılaştırarak çıkarımda bulunma şansına sahiptir.

Descartes’in ünlü sözü düşünüyorum öyleyse varım sözü seçmen için şöyle çevrilebileceği kanısındayız; kendi irademle seçiyorum öyleyse varım. Seçmen ne

¹⁷⁰ İnan Özer ve Mehmet Meder, **Siyasal Katılma Ve Seçmen Davranışı**, Ege Yayınları, 2009, s.30.

zaman seçme hakkının kendisinin en önemli güvencesi olduğunu anladı o zaman bu hakkına dört elle sarıldı ve onu doğru şekilde kullanmaya çalıştı. Son dönemde yerel yönetimler bünyesinde kurulan kent konseyleri veya yerel gündem 21 projelerinin gelişerek seçmene yerel düzeyde daha fazla katılma hakkı sunması yerel demokrasinin gelişmesi açısından son derece önemlidir.

Seçmen davranışını anlama ve analiz etmeye yönelik teorik açıklamalar önemli olduğu gibi hayatın olağan akışı içerisinde seçmen davranışına etki eden faktörleri alan araştırmaları yolu ile belirlemek ve buna dayalı bilimsel bilgi üretmekte önem arz etmektedir. Bu yolla elde edilen bilgiler belli bir coğrafi alanda hayatını sürdüren seçmenlerin, genel veya yerel seçimlerde hangi motif ve etkilerle hareket ettiklerini ve tercihlerini belirlediklerini anlamaya önemli bir katkı sağlar.

Bu olgudan hareketle bu çalışmada konu ile ilgili teorik inceleme yanında Muş Merkez İlçe Belediye sınırları içinde yaşayan seçmenlere yönelik yerel seçimlerde oy kullanma davranışını etkileyen faktörleri anlama ve analiz etme amaçlı bir alan çalışması yürütülmüştür. Bu alan araştırması kapsamında hazırlanan anket kâğıdında teorik analizlerde ifade edilen üç temel faktör olan; politik, sosyolojik ve ekonomik faktörler bağlamında örneklem kütesine sorular sorulmuştur, alınan cevaplardan hareketle bazı saptamaların elde edilmiştir.

Bu anket çalışması ile elde edilen özet sonuçlar şunlardır:

- ❖ Katılımcıların belediye başkanını seçerken ilk önce adayın kişiliğinden daha sonra adayın partisinden etkilendikleri görülmüştür.
- ❖ Katılımcıların doğrudan ya da dolaylı etkilerden ziyade kendi tercihlerini kendilerinin belirledikleri yönünde bir kanaat sahibi oldukları görülmüştür.
- ❖ Katılımcılara sorulan oy tercihiniz ne zaman belirlenir sorusuna daha çok oy verecekleri partinin, önceden belli olduğu yönünde cevap alınmıştır ki -bu seçmenin kararlı olduğu yönünde bir veri- bizlere sunmaktadır.
- ❖ Seçmenlerin tercihlerini belirlerken belediye başkanının eğitim ve tecrübesini son derece önemsedikleri görülmüştür.
- ❖ Katılımcılara sorulan: "Bir önceki yerel seçimlerde oy tercihiniz değişti mi?" sorusuna büyük bir çoğunlukla değişmediği, cevabını verdikleri görülmüştür.

- ❖ Katılımcıları iyi çalışan ve kentin sorunlarını çözebilen bir belediye başkanının seçilmesini çok önemsedikleri tespit edilmiştir.
- ❖ Katılımcıların ideal bir belediye başkanının; belediyecilik konusunda bilgi ve beceriye sahip olması, dürüst olması, azimli ve çalışkan olması, liderlik vasıflarına sahip olması, topluma örnek olacak bir kişiliğe sahip olması gibi vasıfları taşıması gerektiğini, düşündükleri görüldü.
- ❖ Anketimize katılanların kentte sorun olarak yol, kaldırım, otopark, ulaştırma, ağaçlandırma gibi meselelerin çözülmesi gereken sorunlar olarak görüldüğü tespit edilmiştir.
- ❖ Seçmenlerin oy tercihlerini belirlerken dini hassasiyetlerinin etkili olduğu görülmüştür.
- ❖ Okuryazar olmayan seçmenler aile büyüklerinden etkilenirken, okuryazar olan seçmenlerin aile büyüklerinden daha az etkilendiği görülmüştür.
- ❖ Okuryazar olmayan kesimin adayın etnik kökenine önem verirken buna karşılık lisans mezunlarında bu etki son derece azdır.
- ❖ Hizmet önerme noktasında katılımcıların kendi meslek gruplarına göre talepte buldukları görülmüştür. Örneğin öğrenci grubu daha çok kültürel taleplerde bulunurken, kamu çalışanları otopark sorununun çözülmesini istemektedir. Çevre temizliği ise daha çok ev hanımlarının talebidir.

Anket çalışmamızda açık uçlu olarak sorduğumuz soruya katılımcıların verdikleri cevapları özet olarak incelersek:

- Belediye gençler için sosyal projeler geliştirerek kötü alışkanlıklara yönelmelerine engel olmalı,
- Planlı kentleşmeye geçilerek daha yaşanabilir yapıların yapılması sağlanmalı,
- Su kesintisi olmamalı, ulaşılabilir bir kütüphane geliştirilmeli,
- Şeffaf, hesap verebilir ve ulaşılabilir bir belediyecilik anlayışı benimsenmeli,
- Muş Ovası'ndan tarımsal anlamda faydalanmak için üniversitenin de desteği alınarak projeler geliştirilmelidir.

Bu çerçevede çalışmanın tamamı göz önünde bulundurulur ise şöyle bir değerlendirme yapılabilir; seçmen belediye başkanlığı seçimi sürecinde aile, arkadaş grubu, kanaat önderleri gibi yakın çevresinden etkilenmekte, oy tercihini belirlerken ilk önce adayın kişiliğinden daha sonra adayın partisinden etkilenmektedir. Seçmenlerin eğitim durumuna bağlı olarak yerel seçimlerde oy kullanırken etkilendikleri faktörler değişmekte ve meslek grupları çözülmesi için sorun olarak kendi şartlarını kısıtlayan meseleleri görmektedir. Son olarak unutulmamalıdır ki siyasetin temel amacı seçmenin sorunlarını dinlemek, tespit etmek ve bunlara çözüm bulmaktır.

KAYNAKÇA

- Akay, Rafet Aykut, **Siyasal İletişim Danışmanı**, İstanbul: Nobel Yayınları, 2012.
- Akbulut, Örsan, **Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemlerinin Evrimi**, Ankara: TODAİE Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Yayını, No:12, 2002.
- Akgül, İlkur Fatma, Türkiye’de Seçmen Davranışları: Politik, Sosyo-Ekonomik Boyutlarıyla Etkileyen Faktörler,(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), İzmir Gediz Üniversitesi, SBE Yüksek Lisans Tezi, İzmir: 2013.
- Akgün, Birol, **Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler Sistemi ve Siyasal Güven**, Ankara: Nobel Yayınları, 2002.
- Aktaş, Murat ve Bayram Coşkun, **Başkanlık Sistemi**, Ankara: Nobel Yayınları,2013.
- Alkan, Türker, **Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim**, Ankara: Gündoğdu Yayınları, 1989.
- Altan, Cemal, **Mersin Üniversitesi Siyasal Düşünceler Tarihi Ders Notları**, Mersin, 2002.
- Altıntaş, Cenkhan, Seçmen Tipolojisi, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), Akdeniz Üniversitesi SBE, Antalya 2010.
- Arnhart, Larry, **Siyasi Düşünce Tarihi**, Ahmet Kemal Bayram,(çev.) Ankara: Adres Yayınları, 2005.
- Ateş, Turan, **Demokrasi, Siyasi Partiler ve Seçim**, , İstanbul: Beta Yayınları 2007.
- Atılğan Gökhan ve Atilla E Aytekin **Siyaset Bilimi; Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler**, Yordam Kitabevi, İstanbul: 2014.
- Avşar, Nilüfer, Seçmen Davranışının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Mesleğin Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri(Isparta Örnek Olay Araştırması (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**) Süleyman Demirel Üniversitesi, SBE, Isparta: 2002.
- Aydın, Esra, Yerel Seçimlerde Seçmenlerin Oy Verme Kararında Etkili Olan Siyasal Faktörlere İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneği,(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), Gazi Üniversitesi, SBE, Ankara: 2011

- Bahçe, Abdullah, Konjonktür Dalgaları Çerçevesinde Seçimlerin Ekonomik Göstergeler Üzerindeki Etkisi ve Türkiye Uygulaması, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**) Osmangazi Üniversitesi, SBE, Eskişehir: 2006.
- Baykal, Deniz, **Siyasal Katılma, Bir Davranış İncelenmesi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları
- Coşkun, Recai, **Kente ve Yerele Dair**, İstanbul: Okutan Yayınları 2008.
- Çaha, Ömer, **Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler**, Ankara: Orion Kitabevi: 2008.
- Çam, Esat, **Siyaset Bilimine Giriş**, İstanbul: Der Yayınları, 2005.
- Çifçi, Oya, **Yerel Seçimler Coğrafyası**, , Ankara: TODAİE Yayınları 2008.
- Çukurçayır, Akif, **Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi**, , Konya: Çizgi Kitabevi2006.
- Dahl, Robert, **Demokrasi Üzerine**, (Çev.: Betül Kadioğlu), Phoenix Yayınevi, Ankara: 2010.
- Dal, Kemal, **Anayasa Hukuku**, Ankara: Alter Yayıncılık, 2006.
- Daver, Bülent, **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara: Siyasal Kitabevi, 1993.
- Demir, Vedat, **Türkiye’de Medya Siyaset İlişkisi**, , İstanbul: Beta Yayınları2007.
- Demirci, Özlem, Uluslararası İlişkilerde “Öteki” Kavramının Tanımı Üzerinden Sinema Sanatı aracılığıyla Siyasal Propaganda, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**)Beykent Üniversitesi, SBE, İstanbul: 2012
- Derdiman, Ramazan Cengiz, **Anayasa Hukuku Genel Esasları ve Türk Anayasa Anayasa Düzeni**, Bursa: Alfa Aktüel Yayınları, 2006.
- Doğan, Adem ve Göksel Göker, **Siyasal İletişim Araştırmaları**, Ankara: Nobel Yayınları,2013.
- Er Türküne, Mümtaz, **Siyaset**, , İstanbul: Opus Yayınları 2010.
- Eryılmaz, Bilal, **Kamu Yönetimi**, Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2013.
- Fedayi Cemal, **Siyaset Bilimi**, Ankara: Kadim Yayınları,2014.
- Geçtan, Engin, **İnsan Olmak**, , İstanbul: Metis Yayınları 2002.

- Genel Türkçe Sözlük, Sürüm No: 1,0 Farabi
- Gökalp, Mehmet Faysal ve Mehmet Avcı , “Türkiye Ekonomisinde Mali Disiplinsizlik Olgusu ”, **Muğla Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı:1 (Bahar, 2002)
- Görür, Oğuz Tuncay, Van’da Seçmen Davranışı:2000-2009, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, SBE, Van 2010.
- Gözler, Kemal, **İdare Hukuku**, Bursa: Ekin Kitabevi, 2003.
- Gözübüyük, Şeref, **Anayasa Hukuku**, Ankara: Son Değişikliklerle Güncelleştirilmiş17. Baskı, Turhan Kitabevi,2010.
- Gözaydın, İftar ve Ayşe Bilge Dicleli, **Yurttaş 2000**,İstanbul: Mess Yayınları, 1999.
- Güllüpınar, Hasan, **Siyasal İletişim**., Konya: Eğitim Kitabevi2010.
- Gülmen Yüksel, **Türk Seçmen Davranışı**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları,1979.
- Gültekin, İslam, Temsilde Adalet İlkesi Bakımından Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri,(**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**) Ankara: Gaziosmanpaşa Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Tezi, 2006
- Heywood, Andrew, **Siyaset**, Buğra Kalkan,(çev.), Adres Yayınları, Ankara 2007.
- Heywood, Andrew, **Siyasetin Temel Kavramları**, Hayrettin Özler,(çev.) Adres Yayınları, Ankara 2011.
- İba, Şeref, **Anayasa Hukuku ve Siyasal Kurumlar**, , Ankara: Turhan Kitabevi 2008.
- Kaboğlu, İbrahim Ö., **Anayasa Hukuku Dersleri**., İstanbul: Legal Yayınları, 2006.
- Kalabalık, Halil, **Yerel Yönetim Hukuku**, , Ankara: Seçkin Yayıncılık2005.
- Kalaycıoğlu Ersin, “Karşılaştırmalı Siyasal Katılma”, **Toplumsal Düşünce Enstitüsü Dergisi**, İstanbul: İ.Ü.S.B.F. yay. 1983,
- Kalaycıoğlu, Ersin, “Türkiye’de Seçmen Davranışı, Şimdi Neler Olacak”, **Toplumsal Düşünce Enstitüsü Dergisi**, 25 Nisan,2014
- Kapani, Münici, **Siyaset Bilimine Giriş**, Ankara: Bilgi Yayınevi, 2007.
- Kışlalı, Ahmet Taner, **Siyaset Bilimi**, , Ankara: İmge Yayınevi, 1987.

- Kiriş, Hakan M. ve Hüseyin Gül , “Türkiye’de Siyasal Eğilimlerin Dönüşümü: Yerel Seçimler Bağlamında Bir Çözümleme”, **Amme İdaresi Dergisi**, Cilt.41 No:2,2008.
- Lijhart Arend, **Çağdaş Demokrasiler**, Ergun Özbudun, (çev.) Yale University, Pres, 1987.Ve Ersin Onulduran, Türk Demokrasi Vakfı ve Siyasi İlimler Derneği, Ankara, 1986
- Öğün, Süleyman Seyfi, **Türk Politik Kültürü**, Bursa: Alfa Aktüel,2004.
- Özer, Gürbüz, “Dünyada ve Türkiye’de Uygulanan Seçim Sistemleri ve İdeal Seçim Sistemi İçin Öneriler”, **Ankara Barosu Dergisi**, Doktrin ve Meslek Yazıları, 1997
- Özer, İnan ve Mehmet Meder, **Siyasal Katılma ve Seçmen Davranışı**, İstanbul: Ege Yayınları,2009.
- Öztekin Ali, **Siyaset Bilimine Giriş**, , Ankara: Siyasal Kitabevi 2014.
- Poggi, Gianfranco, **Devlet**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.
- Sarıbay, Ali Yaşar, “Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ders Notları”, Bursa 2010.
- Tokgöz, Oya, **Siyasal İletişimi Anlamak**, Ankara: İmge Kitabevi,2008.
- Torlak, Sevinç ve Ferihan Polat, “Denizli Örneği Çerçevesinde Kentlileşme Sürecinde Seçmen Davranışı Değişimi”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt. XXX Sayı: 253.
- Tunç, Hasan, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Ankara: Nobel Kitabevi,1999.
- Yakışan, Murat, **Seçmen’iz Parti Seçimsiz Siyaset Olmaz**, İstanbul: İskenderiye Yayınları, 2005.
- Yıldırım, Erdoğan, **Türkiye’de Siyaset Süreci ve Profesyonel Siyasette Benliğin Kurulması, SHP Örneği**, Ankara: Ark Yayınları, 1995.
- Yılmaz, Hüseyin, “Seçim Sistemleri ve Türkiye”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**),Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Trabzon 2004.
- Yücekök, **Ahmet Siyasetin Toplumsal Tabanı**, ,Ankara: A.Ü.S.B.F. Yayınları 1987.
- <http://www.sabanciuniv.edu>
- www.yerelsiyaset.com.tr,

www.siyasaliletisim.org

<http://www.kongar.org/aydinlanma/2005>

<http://secim.haberler.com/2014/mus-secim-sonuclari/>

<http://secim.haberler.com/2009/mus-secim-sonuclari/>

T.C Anayasası.

2972 Sayılı Mahalli İdareler İle Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi
Hakkında Kanun.

5393 Sayılı Belediye Kanunu.

EKLER

EK1: Anket Soru Formu

MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı
Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Bu anket kâğıdı, Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalında yürütülen “Seçmen Davranışı ve Yerel Seçimler: Yerel Seç

imlerde Muş Merkez İlçedeki Seçmenlerin Oy Kullanma Davranışının İncelenmesi” adlı tez kapsamında hazırlanmıştır. Anket uygulamasıyla elde edilen bilgiler sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır. Sizlerin objektif / tarafsız değerlendirmeleri ve katkısı bu bilimsel çalışmanın amacına ulaşmasını sağlayacaktır.

Lütfen cevaplarınızı şıkların karşısında yer alan kutucuklara işaretleyiniz.

İlgi ve katılımınız için teşekkür ederiz. Saygılarımızla,

Prof. Dr. Bayram COŞKUN – Mehmet Şirin ÇETİN

I-Cinsiyet

(1) Kadın (2) Erkek

II- Yaş

(1) 18-25(2) 26-35 (3) 36-45(4) 46-55 (5) 56 ve üstü

III-Öğrenim Durumu

(1) Okuryazar değil (2) Oku yazar (3) İlkokul mezunu
(4) Ortaokul mezunu (5) Lise mezunu (6) Ön lisans mezunu
(7) Lisans Mezunu

IV- Aylık Ortalama Gelir

(1) 630,23 TL'den az.
(2) 630,23-1.674,58 TL.
(3) 1.675-2.407,22 TL.
(4) 2.407,22-3.000 TL
(5) 3.000 TL ve üstü

V-Meslek

(1) Esnaf
(2) Serbest Meslek (Avukat, Diş Hekimi, Eczacı vb.)
(3) Kamu Görevlisi/ Memur(4) Çiftçi
(5) Emekli
(6) Ev Hanımı
(7) İşsiz
(8) Öğrenci
(9) İşsiz
(10) Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

VI- Son Yerel Seçimde Oy Kullandınız mı?

(1) Evet (2) Hayır

VII-Siyasi Düşünce Olarak Kendinizi Nasıl Tanımlarsınız?

- (1) Milliyetçi (2) Muhafazakâr
(3) Demokrat (4) İslamcı
(5) Sosyal Demokrat (6) Sosyalist-Marksist
(7) Fikir beyan etmek istemiyorum (8) Diğer(Lütfen Belirtiniz)..

VIII-Yerel Seçimlerde Oy Vereceğiniz Adayı/Partiyi Nasıl Belirliyorsunuz?

- (1) Önceki yıllardaki tecrübelerime dayanarak yaptığım değerlendirme sonucu.
(2) Adayın/partinin çevre konularına yaklaşımını göz önüne alarak.
(3) Adayın/partinin alt yapı sorunlarına yaklaşımının göz önüne alarak
(4) Adayın/partinin sosyal ve sportif faaliyetlere bakışını göz önüne alarak
(5) Sosyal çevremlerle yaptığım değerlendirme sonucu
(6) Adayın/partinin vaatlerini değerlendirerek.
(7) Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

IX-Belediye Başkanlığı Seçiminde Nelere Dikkat Edersiniz (Birden fazla şık işaretlenebilir)

- (1) Adayın kişiliğini dikkate alırım
(2) Adayın dindar olup olmamasını dikkate alırım
(3) Adayın etnik kökenini dikkate alırım
(4) Adayın siyasi deneyiminin olup olmamasını dikkate alırım.
(5) Adayın eğitim durumunu dikkate alırım
(6) Adayın fiziksel görünümünü dikkate alırım
(7) Adayın hangi partiye mensup olduğunu dikkate alırım
(8) Adayın hangi aşiretten olduğunu dikkate alırım
(9) Adayın belediye yönetimi konusundaki bilgi ve tecrübesini dikkate alırım
(10) Adayın yerel ekonomiye olumlu katkı yapıp yapamayacağını dikkate alırım
(11) Diğer (Lütfen belirtiniz).....

X-Yerel Seçimlerde Oy Kullanırken Aşağıdaki Faktörlerden Hangisinden Etkilenirsiniz (Birden fazla şık işaretlenebilir)?

- (1) Aile büyüklerimin etkisinde kalırım
(2) Gazete ve televizyon yayınları ile sosyal medyanın etkisinde kalırım
(3) Çevrem (arkadaş, okul) etkisinde kalırım
(4) Kanaat önderlerinin etkisinde kalırım
(5) Cemaat/Tarikat büyüklerinin etkisinde kalırım
(6) Hiçbiri
(7) Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

XI- Yerel Seçimlerde Oy Verme Kararınız Ne Zaman Netleşir?

- (1) Adaylar belirlendikten sonra
(2) Oy vereceğim parti her zaman bellidir
(3) Seçim kampanyalarını takip ettikten sonra
(4) Seçimden bir iki gün önce
(5) Sandık başında
(6) Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

XII- Yerel Seçimlerde Oy Verirken Sizin İçin Hangisi Daha Önemlidir?

- (1) Parti lideri (2) Parti (3) Aday
(4) Hem aday hem parti (5) Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

XIII-Belediye Başkanının Seçim Konuşmaları ve Diğer Seçim Çalışmaları Siyasi Tercihinizi Etkiler Mi?

- (1) Hayır etkilemez (2) Evet etkiler
(3) Kısmen Etkiler (4) Fikrim Yok

XIV-Belediye Başkanını Seçerken Sizin İçin Hangisi Daha Önemlidir (Birden fazla şık işaretlenebilir) ?

- (1) Adayın partisi (2) Adayın Kişiliği
(3) Adayın eğitim ve iş tecrübesi (4) Adayın Aşireti

XV- Son Yerel Seçimde Bir Önceki Yerel Seçime Göre Oy Tercihiniz Değişti mi?

- (1) Evet (2) Hayır

XVI- Eğer Değişti İse (Bir Önceki Soruya Cevabınız Evet İse) Nedeni

- (1) Belediye başkanının vaatlerini yerine getirmemesi
(2) Siyasi anlayışının değişmesi
(3) Belediye hizmetlerin iyi sunulmaması
(4) Ailemin ve çevrenin etkisi
(5) Diğer (Lütfen belirtiniz).....

XVII- İyi Çalışan / Kentin Sorunlarını Çözebilen Bir Belediye Başkanının Seçilmesini Ne Kadar Önemlersiniz?

- (1) Çok önemserim (2) Önemserim (3) Önemsemem

XVIII- Sizce İdeal Bir Belediye Başkanı Nasıl Olmalı (Birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz)?

- (1) Liderlik vasıflarına sahip olmalı
(2) Belediyecilik konusunda bilgi ve beceriye sahip olmalı
(3) Topluma örnek olacak bir kişiliğe sahip olmalı
(4) Azimli ve çalışkan olmalı
(5) Dürüst olmalı
(6) Hepsi
(7) Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

XIX- Belediyenize Bir Hizmet Önerme Şansınız Olsaydı Ne Yapılmasını İsterdiniz (Birden fazla şıkkı işaretleyebilirsiniz)?

- (1) Yol, kaldırım ve sokakların modern ve kaliteli hale getirilmesi
(2) Otopark sorununun çözülmesi
(3) Ağaçlandırma
(4) Çevre temizliğine daha fazla önem verilmesi
(5) Ulaştırma hizmetlerinin iyileştirilmesi
(6) Sosyal hizmet ve yardımların artırılması
(7) Kültürel faaliyetlerin artırılması
(8) Engellilerin hayatını kolaylaştıracak projeler geliştirmesi
(9) Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

XX- Sizce Muş'un En Önemli Sorunu Nedir?

- (1) İşsizlik / Yoksulluk (2) Suç/ Şiddet
(3) Çevre kirliliği (4) Ulaşım
(5) Sağlık (Hastanenin yetersiz olması) (6) Eğitim
(7) Hepsi (8) Diğer(Lütfen Belirtiniz)...

XXI- İfade etmek istediğiniz başka bir konu varsa lütfen kısaca belirtiniz?

.....

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Şirin ÇETİN Muş Merkezine bağlı Dereyurt Köyünde 04.09.1988 tarihinde doğdu. İlkokulu bu köyde tamamladıktan sonra orta öğrenimine devam etmek için 1999 yılında Bursa'ya gitti. Orta Okulu Bursa Yusuf Köstem İlköğretim Okulu'nda okudu ve buradan 2003 yılında mezun oldu. Aynı yıl Bursa Osmangazi Mılcılar Lisesi'nde lise eğitimine başladı. 2007 yılında Uludağ Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'ne yerleştii. Buradan 2011 yılında mezun oldu ve aynı yıl girdiği Kamu Personeli Seçme Sınavı ile Muş Defterdarlığı Vergi Dairesi Müdürlüğü'nde Gelir Uzman Yardımcısı olarak görevine başladı. Halen bu görevde devam etmektedir. Evli ve bir çocuk babasıdır.